SVENSKANS BESKRIVNING 33

HELSINGFORS 15-17 MAJ 2013

Layout och ombrytning: Jolanda Toivola
Omslagslayout: Unigrafia
Foto: Jan Lindström
Tryckning: Unigrafia, Helsingfors 2013

www.helsinki.fi/sup/
blogs.helsinki.fi/sve-be33/
svebe-33@helsinki.fi
nordica-kansli@helsinki.fi

Finska, finskugriska och nordiska institutionen
Humanistiska fakulteten
Helsingfors universitet

VÄLKOMMEN

till den trettiotredje sammankomsten för svenskans beskrivning i Helsingfors! Vi är stolta över att få stå värd för denna konferensserie den här gången och glada över det stora intresset: i år har konferensen 200 deltagare och det hålls över 100 föredrag i sju parallella sektioner under två dagar. Den här gången prövar vi också ett utvidgat koncept med tre konferensdagar, dvs. en orienterande och solenn öppningsdag, under vilken deltagarna anländer till konferensorten, och två från morgon till kväll fullspäckade dagar med mångsidigt program.

Nu när Svenskans beskrivning återigen kommit till Finland ansåg vi det vara lämpligt att välja ”svenska som pluricentriskt språk” till konferensens tema. Med detta vill vi lyfta fram pluricentriciteten som en intressant forskningsaspekt på svenskan: att språket har talare och officiell status i två länder kan innebära variation i språkbruket som beror på två olika samhälleliga och kulturella kontexter trots att svenskan i Finland och svenskan i Sverige i grund och botten är ”samma språk”. Konferensens tre plenarföredrag såväl som en del av sektionsföredragen berör detta tema på olika sätt.

De över ett hundra sektionsföredragen och andra presentationerna beskriver svenskan också ur många andra angelägna synvinklar: grammatik, andraspråksinlärning, översättning, textforskning, samtalsforskning, regional variation, språk och samhälle, språk och skola, flerspråkighet och språkvård – bara för att nämna några. Vi är säkra på att alla hittar intressanta och inspirerande godbitar på detta digra smörgåsbord: som vanligt är det svåraste att välja bland det stora utbudet.

Vi önskar deltagare i Svenskans beskrivning 33 en givande konferens,

Jan Lindström

Arrangörskommitténs ordförande

INNEHÅLL

PLENARFÖREDRAG 1

SEKTIONSFÖREDRAG 4

WORKSHOP 106

POSTERSESSION 115

ORGANISATIONEN 118

SPONSORER 120

PERSONREGISTER 121

PLENARFÖREDRAG

SVENSKA I MODERSMÅLS- RESPEKTIVE ANDRASPRÅKSTERRÄNGEN

Kenneth Hyltenstam
Professor, forskningsledare, föreståndare
Svenska och flerspråkighet
Stockholms Universitet
kenneth.hyltenstam@biling.su.se

Forskning om svenska som andraspråk, liksom forskningen inom andraspråksinlärning och andraspråksanvänding internationellt, har utvecklat en detaljerad och rik kunskapsbas under en period av drygt 40 år. Vi har numera ett omfattande kunnande om vilka drag som karakteriserar den svenska som används från de tidiga och fram till avancerade stadier av andraspråksinlärningen. En central och ständigt återkommande forskningsfråga – som för närvarande debatteras mer intensivt än tidigare – är emellertid i vilken utsträckning ”slutresultatet” av andraspråksinlärning skiljer sig från ”slutresultatet” av förstaspråksinlärning, så som det manifesteras hos modersmålstalare. Å ena sidan är svaret på denna fråga intressant huvudsakligen ur grundforskningssynvikel, men å andra sidan visar det sig att den ständigt aktualiseras även i skolsammanhang: Hur ska undervisning bäst arrangeras för dem som har svenska som första- respektive andraspråk?

Föredraget handlar utifrån egen och annan forskning om svenskan hos andraspråksanvändare som i vardaglig muntlig interaktion kan uppfattas som infödda talare av svenska. I vilken utsträckning är dessa talares språk ”som infött”? Är det mer relevant att använda uttrycket ”nästan som infött”, eller som ”nästan infött” för att använda den etablerade termen?

SVENSKAN I VÄRLDEN – GLOBALA OCH GLOKALA PERSPEKTIV

Catrin Norrby
Professor
Svenska och flerspråkighet
Stockholms Universitet
catrin.norrby@nordiska.su.se

Man kan anlägga ett flertal perspektiv på svenskan i världen. En utgångspunkt kan vara att se på svenskans utbredning historiskt och geografiskt. Det knyter an till konferensens tema om svenskan som pluricentriskt språk och svenskans villkor i två nationer. Tar vi steget utanför svenskans kärnområde så är utvandringsvågen runt förra sekelskiftet och den emigrantsvenska som tog form i de nya invandrarmiljöerna ett tydligt exempel på svenskans spridning i världen. Ytterligare ett perspektiv är att mäta svenska språkets totala välbefinnande i förhållande till andra språk – utifrån faktorer som antal talare, språkets status och funktionsduglighet i diverse sammanhang. Man kan också ställa sig frågor om svenskans position gentemot andra språk i en kontaktssituation, i vilken omfattning man kan lära sig svenska i skolan och vilken sorts svenskspråkiga resurser utlandssvenskar har tillgång till på olika håll i världen.

Beskrivningarna ovan utgår från ett övergripande perspektiv, men säger inte så mycket om hur svenskan används i praktiken på olika håll i världen, i sinsemellan heterogena verksamheter och av språkbrukare som kan ha mycket olika motivation och attityder till att använda svenska. Ett sådant mikroperspektiv fokuserar på hur svenskan används och uppfattas av grupper och individer i lokalt formade gemenskaper. Konkret kan det röra sig om hur en svenskspråkig identitet förhandlas och skapas i samtal och i olika kommunikativa verksamheter – alltifrån nybörjarklassrummen på universitet runtom i världen till svenska pensionärers vardag på Solkusten eller hur svenska används på företag med svensk anknytning.

Ett språk kan ha en relativt obetydlig position utanför sitt kärnområde, men samtidigt stå starkt i mycket lokalt förankrade praktikgemenskaper på vitt skilda håll i världen. Ny och billigare teknik, tillgång på en global arbets- och studiemarknad samt sociala mediers allt större betydelse i vår vardag gör det möjligt för språkanvändare att agera globalt och lokalt på samma gång. Det är en utveckling som kan tänkas främja minoritetsspråk i allmänhet och därmed också svenskan i världen.

I föredraget uppmärksammar jag både makro- och mikroperspektiv och ger exempel från olika studier av svenskan i världen och kopplar diskussionen till begreppen globalisering och glokalisering. I det sammanhanget berör jag även en särskild aspekt av ämnet – nämligen hur svenska pragmatiska rutiner går på export genom multinationella företag som IKEA. Det kan tyckas vara en marginell företeelse, men är principiellt att jämställa med hur angloamerikanska samtalsmönster sprids över världen, till exempel genom direktiv om hur kunden ska bemötas inom den globala serviceindustrin. De processer som utmärker svenskan i världen är alltså inte unika utan kan ses som exempel på mer generella globaliserings- och glokaliseringsprocesser.

MIN SVENSKA OCH DIN

Marika Tandefelt
Professor
Svenska enheten
Hanken Svenska handelshögskolan
marika.tandefelt@hanken.fi

Ibland är inte språket, utan i stället språkbrukarnas språksyn det primära föremålet för språkforskarnas intresse. Det språkforskarna då vill komma åt är språkbrukarnas iakttagelser av och synpunkter på eget och andras språk och språkbruk. Med ledning av sin personliga erfarenhet, kunskap och språkkänsla får språkbrukaren uttrycka sina åsikter om språk på olika nivåer. Frågorna kan t.ex. handla om språkvård, språkval och språkpolitik, men också om språkliga varieteter som högspråk och dialekt, samt om enskilda ord, uttryck, ordformer och uttalsdrag.

I mitt föredrag kommer jag att redogöra för resultatet av tre undersökningar av språkbrukares syn på finlandssvenskan i betydelsen den standardvarietet som med vissa regionala skiftningar används som modersmål i Finland. De som svarar på frågor är finlandssvenskar i Finland, sverigesvenskar i Sverige och finlandssvenskar bosatta i Sverige. Informanterna representerar alltså själva olika varieteter av svenska eller, annorlunda uttryckt, de använder språket i olika språksamhällen, men inom samma språkområde.

SEKTIONSFÖREDRAG

KAXIGA FLICKNAMN OCH MJUKA POJKNAMN

Förhandling av könsgränser genom förnamnsval

Emilia Aldrin
Sektionen för humaniora
Högskolan i Halmstad
emilia.aldrin@hh.se

I föredraget diskuteras hur föräldrar kan bidra till att befästa eller omförhandla könsroller och könsgränser genom valet av förnamn till sina barn. Ett namn kan ge en mängd olika konnotationer och en del av dessa är könsrelaterade. När föräldrar väljer namn uttrycker de också vilka könskonnotationer de tycker är lämpliga (och olämpliga) för sitt barn. Många gånger sker detta omedvetet, men ibland är föräldrarna högst medvetna om vilka könsrelaterade förväntningar de vill skapa. Genom att studera namnvalet är det därför möjligt att studera hur könsroller och könsgränser uppstår och förändras genom aktiva handlingar. Eftersom namn och identitet hänger nära samman kan namnvalet få långtgående konsekvenser för vilka möjligheter och gränser som individen upplever för sitt könsskapande. I föredraget redovisas resultat från en undersökning av könsmönster i namn och namngivningsmotiv i 621 enkätsvar från nyblivna föräldrar i Göteborgs kommun år 2007. Undersökningen består av en kombination av kvantitativ och kvalitativ metod. För det första analyseras i vilken mån namnmodet skiljer sig åt för flickor och pojkar. För det andra analyseras hur flicknamn respektive pojknamn beskrivs i motiveringen av namnvalet och vilka egenskaper som därigenom antyds vara mer eller mindre önskvärda för endera könet. För det tredje analyseras hur könskonnotationer kommer till uttryck i nybildade förnamn. Både generella mönster och intressanta undantag fokuseras i analysen.

ATTITYDER TILL OCH KUNSKAP OM DEN ICKE-DOMINANTA VARIETETEN AV SVENSKA SAMT DESS LEVNADSVILLKOR BLAND TALARE AV DEN DOMINANTA VARIETETEN

Barbro Allardt Ljunggren
Institutionen för kultur och lärande
Södertörns högskola
barbro.allardt.ljunggren@sh.se

”Det betyder att man talar om inlärning av svenska som andraspråk när språket lärs i Sverige och svenska som främmande språk när svenskan lärs in utanför Sverige.” Så skriver en känd andraspråksforskare i Sverige i en bok utkommen 2003 (och omtryckt 2010) som används mycket på universitet och högskolor. Två andra lika kända forskare på området skriver å sin sida ”... om man inte var tvungen att läsa svenska så skulle ingen finskspråkig självmant välja det” på tal om ”tvångssvenskan” som benämns så i en annan mycket använd lärobok för högskolan i Sverige från 2007. Båda dessa kategoriska och felaktiga uttalanden får närmast ses som tippen av ett isberg och inte så förvånande i den miljö där de producerats, även om de skrivits av forskare som borde veta bättre och i texter som rimligtvis även lästs av andra sakkunniga.

Söker man på ordet ”finlandssvensk” i digitala DNs arkiv för 2000-talet hittar man 2 träffar i ledare, en från 2002 och en från 2010, båda förfäktande rätt blandade åsikter. I ledaren från den 26 mars 2010 heter det ändå ” Och visst kunde våra kunskaper om finlandssvensk kultur vara större.”

Presentationen kommer att behandla olika nutida uttryck för den förvånande okunnigheten om svenskans pluri- eller bicentralitet i Sverige men också vissa tecken på motsatsen. För att ge en bild av en historisk utveckling kommer citat från dagspressen i Sverige från förkrigstiden att anföras. Förklaringar till utvecklingen kommer att sökas i både historia och nutid såväl i rent språkliga, terminologiska som politisk-ideologiska aspekter.

VAD GÖR POJKARNA I KOKBÖCKER FÖR BARN?

Paola Allegrini
HumUS (Institutionen för humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap**)**
Örebro universitet
paola.allegrini@oru.se

Kokböcker för barn har tryckts i Sverige sedan mitten av 1800-talet, och hittills har ca 190 titlar getts ut. De tidigaste böckerna fokuserade huslig fostran och var avsedda för väluppfostrade flickor i borgerliga familjer, vilket kan skönjas i titlar som t.ex. Alla snälla småflickors kokbok […].

Från att ha varit tydligt funktionscentrerade, har böckerna gått mot att mer och mer ta intryck från andra håll. Resultatet har blivit en hybridgenre med stor variationsrikedom när det gäller utformning och innehåll, och där inte bara matlagningskunskaper står i fokus.

Pojkar förekommer, om än sparsamt, redan i de tidigaste böckerna, men deras roll innefattar då sällan något större engagemang i själva matlagningsprocessen. Från 1950-talet och framåt blir pojkarna allt mer vanligt förekommande, och de blir något mer aktiva i köket. I senare barnkokböcker lagar de nästan lika mycket mat som flickorna, men inte nödvändigtvis samma maträtter eller med samma metoder, och inte alltid med samma syfte.

I mitt föredrag visar jag genom en analys av text och bild hur pojkarnas roll har förändrats över tid, i ett urval barnkokböcker från perioden 1849-2010.

DIAKRONA KORPUSSTUDIER MED KORP

Lars Borin
Markus Forsberg
Martin Hammarstedt
Johan Roxendal
Språkbanken/svenska språket
Göteborgs Universitet
lars.borin@svenska.gu.se
markus.forsberg@svenska.gu.se
martin.hammarstedt@svenska.gu.se
johan.roxendal@svenska.gu.se

Hur kan vi använda korpusar för att utforska förändringar i det svenska språket? Vilken typ av språkverktyg behöver vi för att göra mer omfattande och detaljerade studier av svenskans förändringar i ett stort diakront korpusmaterial? Det är frågor som har sysselsatt oss den senaste tiden, och våra tankar om detta har resulterat i ett antal nya funktioner i Korp <http://spraakbanken.gu.se/korp>, Språkbankens korpushanteringssystem.

Korp ger tillgång till ett rikt annoterat textmaterial på mer än en miljard textord. Texterna spänner tidsmässigt från fornsvenska lagar till de senaste webbgenrerna och en stor del av materialet har nu försetts med tidsuppmärkning som ett första steg mot att möjliggöra diakrona korpusstudier.

Inte bara tidsuppmärkning behövs, utan även stöd för att hantera språkvariation, både diakront – så att vi kan följa språkfenomen över tid – och synkront – så att vi kan identifiera de fenomen som intresserar och deras variationsvidd.

I detta föredrag kommer vi att berätta om våra tankar om att följa språkförändringar i svenskan, och vi kommer också att demonstrera Korps nya funktioner för att göra just detta. Och för att göra saker och ting litet extra intressanta kommer vårt huvudsakliga demonstrationsmaterial vara dels vårt äldsta språkmaterial från den fornsvenska textbanken, dels vår nya Twitterkorpus, ett material som bokstavligen bubblar av språklig kreativitet.

STORSTADSUNGDOMARS DELTAGANDE I DEN PÅGÅENDE FÖRÄNDRINGEN AV Ä-LJUDET

Sally Boyd
Johan Gross
Therese Leinonen
James A. Walker
University of Gothenburg
University of Gothenburg
The Society of Swedish Literature in Finland
York University (Toronto)
sally.boyd@gu.se
gusgrosjo@student.gu.se
therese.leinonen@sls.fi
jamesw@yorku.ca

Forskning om språkkontakt i Skandinaviens storstäder har ofta fokuserat på språkdrag vilka upplevssom nya och framträdande (bl. a. Kotsinas 1994, Ganuza 2008, Svendsen & Røyneland 2008, Quist 2008, Källström & Lindberg 2011). I denna studie undersöker vi ett mindre framträdande språkdrag som har konstaterats vara under pågående förändring i svenska, nämligen ppningen av ä-ljudet, för att se om ungdomar med utländsk bakgrund deltar på samma sätt som övriga ungdomar i denna förändring (Leinonen 2010, Gross 2012). Det kan tänkas antingen 1) att språkförändringen påskyndas av språkkontakten, 2) att ungdomarna med utländsk bakgrund inte deltar i förändringsprocessen eller 3) att det inte finns signifikanta skillnader mellan ungdomar med olika bakgrunder vad gäller denna vokal.

Vår kvantitativa studie bygger på fonetiska analyser av sociolingvistiska intervjuer med 60 ungdomar från olika stadsdelar i Göteborg och Stockholm; hälften av ungdomarna har svenskfödda mödrar och hälften utlandsfödda. Första och andra formanten mättes hos tre långa referensvokaler liksom av /ɛ:/ i kontexten framför /r/ som annorstädes. Mätningarna normaliserades och analyserades statistiskt.

Resultaten visar att den allofoniska alterneringen mellan [ɛ:] och [æ:] framför /r/ och retroflexa konsonanter kan vara på väg att försvinna, åtminstone för vissa talare. Det visar sig också att de som ”leder utvecklingen” och har det öppnaste uttalet är tjejer, ungdomar bosatta i Stockholm och ungdomar med utlandsfödda mödrar. Vår preliminära slutsats är ändå att ungdomar med utländsk bakgrund deltar på liknande sätt som övriga ungdomar i förändringsprocessen, eftersom andra bakgrundsvariabler (kön och stad) verkar spela större roll i förändringen än föräldrarnas ursprungsland.

TEXTMODALITET – FINNS DET?

Gunilla Byrman
Ewa Bergh Nestlog
Institutionen för svenska språket
Linnéuniversitetet
gunilla.byrman@lnu.se
ewa.bergh.nestlog@lnu.se

Oftast diskuterar språkvetare modalitet utifrån verbprocesser, adverbial och ibland genom appraisalanalys i texter (Martin & White 2005). Vi vill pröva om modalitet kan hänföras till en hel text som är någorlunda lång, och hur denna textmodalitet i så fall påverkar uppfattningen om texten. Vi utgår från att texter har materialitet, intentionalitet, yttre form, inre struktur och konventionalitet (jfr Ledin 2009).

Syftet med studien är att finna en metod att göra noggrannare textbeskrivningar på makronivå och studera om, och i så fall hur vi kan beskriva modalitet för hela texter. Detta vill vi göra genom att identifiera vilka inslag i texten och faktorer i diskursen som påverkar textmodaliteten.

I föredraget kommer vi företrädesvis att diskutera faktorer som ligger ovanför ordnivå och som kan bidra till att skapa textmodalitet. Vårt antagande är att de drag vi hittar är beroende av täthet, fördelning, position och kombination för att forma textens modalitet.

Teoretiskt anslutet vi oss till SFL:s syn på hur relationer mellan röster skapas, hur erfarenheten beskrivs och skapas samt hur sammanhang och logik bidrar till ett begripligt informationsflöde (Holmberg & Karlsson 2006).

Referenser

Holmberg, Per & Karlsson, Anna-Malin (2006). *Grammatik med betydelse: en introduktion till funktionell grammatik*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
Martin, Jim R. & White, Peter R. R. (2005). *The Language of Evaluation. Appraisal in English*. Hampshire/New York: Palgrave Macmillan.
Ledin, Per, *Den kulturella texten*, föreläsning vid Växjö universitet 2009-05-19.

KONFERENSABSTRAKTET – EN ABSTRAKT GENRE?

Lotta Collin
Svenska språket
Åbo Akademi
lcollin@abo.fi

I mitt föredrag redovisar jag en studie av konferensabstrakt, en textgenre som är välkänd och viktig för varje forskande nordist men som i motsats till många andra akademiska genrer inte blivit föremål för några större forskningsinsatser. Min studie undersöker konferensabstrakt ur ett problematiserande genreteoretiskt perspektiv, med utgångspunkt i bl.a. Swales (1990, 2004), Ledin (1996) och Martin & Rose (2003). Konferensabstrakt verkar utgöra en klar och välavgränsad genre om man utgår från en genredefinition som baserar sig på text*externa* faktorer så som texternas kommunikativa funktion inom en given diskursgemenskap. I min undersökning diskuterar jag huruvida konferensabstrakt också på basis av text*interna* strukturella kriterier utgör en (enhetlig) genre och vad som då kännetecknar ett typiskt konferensabstrakt. Eller uppvisar abstrakten en stor variation, vilket kunde antyda att abstraktgenrens konventioner uppfattas som vaga och abstrakta inom forskarsamfundet?

Materialet består av konferensabstraktsamlingar från nyligen anordnade konferenser inom konferensserierna *Svenskans beskrivning, Svenska språkets historia, Svenskan i Finland, Områdesgruppen för forskning om tal och interaktion* och *Forum för textforskning*. I föredraget redogör jag såväl för materialet som helhet som för eventuella iakttagbara skillnader mellan abstrakten från de olika konferensserierna. Analysen fokuserar huvudsakligen på abstraktens innehållselement och struktur, men även vissa nedslag i fråga om språkliga val görs.

Referenser

Ledin, Per (1996): Genrebegreppet – en forskningsöversikt. Projektet Svensk sakprosa nr 2. Lund: Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet.
Martin, J.R. & Rose, David (2003): Working with discourse. Meaning beyond the clause. Londin: Continuum.
Swales, John M. (1990): Genre analysis. English in academic and research settings. Cambridge: Cambridge University Press.
Swales, John M. (2004): Research genres. Explorations and applications. Cambridge: Cambridge University Press.

{SPECIALTECKEN} OCH SKRIFTLIGT MENINGSSKAPANDE

Alva Dahl
Institutionen för nordiska språk
Uppsala universitet
alva.dahl@nordiska.uu.se

I standardspråket använder vi oftast en begränsad uppsättning skiljetecken och skrivtecken. Men vid sidan av de vanliga tecknen finns specialisternas: matematikens och logikens symboler, juridikens särskilda bruk av versalgemener, hashtecken i sociala medier och medeltida alinea som lever kvar i tidegärdsböcker är några exempel. De många olikartade, fackspecifika konventionerna för interpunktion i dagens svenska beskrivs sparsamt i exempelvis skrivregelsamlingar, eftersom de hör hemma i subkulturer och yrkesjargonger snarare än i standardspråket. Vårt sätt att använda interpunktion har utvecklats olika inom olika fackområden och ju mer specialiserade och egenartade texterna är, desto mer främmande kan deras interpunktion tyckas.

De fackspecifika tecknen är ett exempel på hur texter kräver läsares aktiva medverkan och infererande för att bli betydelsefulla, och hur kontexter på olika nivåer medverkar i detta meningsskapande (se t.ex. Linell 2009). För en läsare inom diskursgemenskapen har specialtecknen exakta, ofta metaspråkliga, betydelser, och kan ekonomisera och precisera framställningen. För en annan läsare, eller tagna ur sitt sammanhang, kan tecknen fungera som allusioner till hela diskursen. De är också exempel på ett fenomen som vi kanske inte omedelbart tänker på som språkligt, eftersom det bara förekommer i skrift.

Genom att studera hur fackspecifika tecken beskrivs och används, och jämföra förekomster av dem i specialtexter med förekomster i skönlitterära texter, vill jag både ge en bild av den rikedom av specialtecken som är i bruk och låta denna bli utgångspunkt för en vidare diskussion om meningsskapande i skrift.

Referenser

Linell, Per, 2009: *Rethinking language, mind and world dialogically*.

ETT LITET SPRÅKS SPÅR I ÖVERSÄTTARVÄRLDEN:
Om translationese i svensk-polsk översättning

Ewa Data-Bukowska
Institution för svenska språket och litteraturen
Jagiellonska Universitetet i Kraków/Polen
ewa.data-bukowska@uj.edu.pl

Enligt UNESCO:s statistik från åren 1979-2011 är svenska det sjunde mest översatta språket i världen (efter engelskan, franskan, tyskan, rysskan, italienskan och spanakan) (Kacperski, 2011). I Polen står översättning från svenska för drygt tre procent av alla översättningar av skönlitterära verk, jämfört med sju procent för franskan som finns på andra plats efter engelskan (Paszkiet, 2011: 19). I min presentation tar jag därför mig en närmare titt på ett svensk-polskt översättningsspråk eller *translationese* som kan betraktas som ett exempel på inverkan av ett svenskt centrum på andra språk via översättning. Termen "translationese" har åberopats av Gellerstam (1986) för att sammanställa skillnader i odvalet mellan genuina svenska texter och svenska texter som har blivit översatta från engelska. Enligt Santos (1995) kan den också utnyttjas för att karaktärisera grammatiska skillnader mellan ursprungliga och översatta texter. I princip finns det inga skäl att inte kunna använda denna term för att beskriva det språk som skapas i översättningen från svenska till polska. Vilka drag kan då tillskrivas ett svensk-polskt översättningsspråk, inte bara från ett lexikalt utan också från ett grammatiskt perspektiv? I min presentation tar jag upp denna fråga genom att analysera 33 icke-professionella polska översättningar av en svensk litterär text. En viktig faktor i undersökningen är den bristande erfarenheten hos översättarna, vars texter inte hade blivit korekturlästa. Det kan förväntas att sådana texter återspeglar översättarens mest naturliga reaktion mot innehållsbearbetning från en källtext (KT) till en måltext (MT) och att de därför maximerar den konceptuella spänning mellan två språk som ligger bakom uppkomsten av translationese. Min avsikt är ändå inte att karaktärisera translationese i svensk-polsk översättning i dess helhet, utan att föreslå en preliminär sammanställning av de mest iögonfallande dragen hos detta språk, samt att pröva vissa hypoteser angående utsträckningen av dessa drags förekomst hos en större grupp av översättare som har realiserat samma översättningsmål. Om ett drag som antas karaktärisera translationese återkommer i majoriteten av talrika icke-professionella översättningar av en och samma KT enhet, kan det också förväntas spåras i publicerade översättningar av olika texter (traditionell korpus data). En sådan systematisering kan därför vara en utgångspunkt för en bredare korpus-baserad kontrastiv undersökning av översättningar från svenska till polska. I min presentation redogör jag för en granskning av följande hypotetiserade drag: kopiering av kältextens strukturer (passiv, possesiva pronomen, prepositioner och analytiska medel för att uttrycka aspekt och aktionsart), placeringen av attribut efter huvudordet, användningen av neutrala (icke känsloladdade) beteckningar och underspecificerade verbala former, samt tydliggörande av frågeord i frågor i dialoger i MT.

Referenser

Gellerstam, M. 1986. "Translationese in Swedish novels translated from English". I: Translation Studies in Scandinavia, L. Wollin and H. Lindquist (eds), s. 88-95.

Kacperski, E. (2011). „Wysoka pozycja języka szwedzkiego wg Unesco", *Szwecja Dzisiaj. Dzień po skandynawsku*, 06. 11.2012, http://www.szwecjadzisiaj.pl/wysoka-pozycja-jezyka szwedzkiego-wg-unesco/. (hämtat 28.12.2012)

Paszkiet, S. (2011). *Raport o sytuacji tłumaczy literackich w Polsce, Raport opracowany na zlecenie Instytutu Książki*. s.1-28.

Santos, D. (1995). "On Grammatical Translationese", I: Koskenniemi, Kimmo (comp.), Short papers presented at the Tenth Scandinavian Conference on Computational Linguistics Helsinki, http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.44.8137. (hämtat 28.12.2012).

HUR GÖR SVENSKA MYNDIGHETER INFORMATION BEGRIPLIG FÖR ALLA I ETT FLERSPRÅKIGT SAMHÄLLE?

Resultat från en pilotundersökning om myndigheters arbete med flerspråkig tillgänglighet på webben

Rickard Domeij
Jennie Spetz
Språkrådet i Sverige
rickard.domeij@sprakradet.se

Hur når man ut med information till alla i ett flerspråkigt samhälle? Hur ser den svenska ut som ska vara begriplig för så många som möjligt? Hur kompletterar man svenska med information på andra språk när svenskan inte räcker till? Hur använder man information parallellt på svenska, på svenskt teckenspråk och på nationella och andra minoritetsspråk?

Enligt språklagens paragraf 11 ska språket i offentlig verksamhet vara begripligt. Ansvaret för uppföljningen av språklagen ligger på Språkrådet. Som en del i det arbetet har vi undersökt språksituationen på internet i Sverige (Domeij 2010a-b) och utarbetat en vägled-ning med praktiska råd till myndigheter och andra organisationer om hur de kan arbeta med webbinformation på begriplig svenska, nationella minoritetsspråk, svenskt teckenspråk och andra minoritetsspråk i ett flerspråkigt perspektiv (Språkrådet 2012).

Vi håller nu på att ta fram metoder för att undersöka den språkliga tillgängligheten på myndigheters webbplatser i flerspråkigt perspektiv (Domeij & Spetz 2012) med utgångspunkt i språklagen och vägledningen. Som en del av det arbetet har vi undersökt hur centrala svenska myndigheter med hela befolkningen som målgrupp arbetar med flerspråkig information på sina webbplatser. I vår presentation redogör vi för de metoder vi prövat och de resultat vi hittills fått fram.

Referenser

Domeij, R. (2010a). *En språkpolitik för internet*. Rapporter från Språkrådet 2. Institutet för språk och folkminnen, Språkrådet.

Domeij, R. (2010b). *En språkpolitik för ett flerspråkigt internet*. I: Sprog i Norden 2010, s. 139–148. Nordisk sprogkoordination. Dansk sprognævn.

Domeij, R. och Spetz, J. (2012). *Flerspråkig tillgänglighet på webben? Metoder för att mäta webbtillgänglighet i flerspråkigt perspektiv*. Slutrapport till .SE för projektet Metoder för mätning av webbtillgänglighet i språkpolitiskt perspektiv. http://www.sprakradet.se/13909

Språkrådet (2012). *Vägledningen för flerspråkig information – praktiska riktlinjer för flerspråkiga webbplatser*. Rapporter från Språkrådet 5

GRAMMATIK I TEORI OCH LÄRANDE PRAKTIK

– presentation av ett kursboksprojekt

Jessica Eriksson
Camilla Grönvall
Annelie Johansson
Institutionen för språk, litteratur och interkultur
Karlstads universitet
jessica.eriksson@kau.se

När dagens studenter kommer till universitetet har de oftast inte med sig baskunskaperna i grammatik, vilket sannolikt är ett resultat av de senaste decenniernas minskade grammatikundervisning på grundskola och gymnasium. Det är först när de börjar läsa svenska på lärarutbildningen som det går upp för dem att de faktiskt behöver dessa kunskaper när de själva skall undervisa i språk. Det innebär att de först och främst måste repetera de grundläggande delarna av grammatiken, exempelvis terminologi, ordklasser, satsdelar och skrivregler. De måste också kunna lyfta kunskapen ytterligare en nivå, till att kunna omsätta det teoretiska till ett praktiskt utövande i klassrummet, det vill säga till att undervisa i grammatik på ett kreativt sätt med utgångspunkt i en funktionell pragmatisk didaktik som ger ett helhetsperspektiv på språkutvecklingen.

De nya läroplanerna för svenska i förskola och grundskola innebär ökade krav på innehållet i undervisningen och därmed också tydligare krav på lärarnas kunskapsnivå. Samtidigt ser vi mot denna bakgrund att få kursböcker motsvarar det behov som verkar finnas på landets lärarutbildningar med inriktning mot yngre åldrar. I vårt bokprojekt försöker vi utpröva innehåll och arbetssätt tillsammans med studenter och verksamma pedagoger. Vi anser att grammatikundervisningen bör starta redan tidigt och vila på en grund av ett holistiskt synsätt, där helheten framträder i samspelet och samstämmigheten mellan kunskap och lärande, vetenskap och didaktik. Detta synsätt omfattar alltså en helhetsbild, där olika aspekter samverkar i lärandeprocessen. Grammatiken bör ställas i centrum och utifrån denna kopplas vidare till kreativa och inspirerande pedagogiska elevcentrerade arbetssätt.

PÅ VÄG MOT AKADEMISK EXPERTIS PÅ TVÅ SPRÅK

Resultat av ett utvärderingsprojekt i inlärarsvenska

Ullamaija Fiilin
Jaana Jokinen
Johanna Vaattovaara
Språkcentrum
Helsingfors universitet
ullamaija.fiilin@helsinki.fi

Vid Helsingfors universitet kan studerande i juridik resp. ekonomi sedan hösten 2010 avlägga tvåspråkig kandidatexamen. För finskspråkiga är det andra språket svenska, för studenter med svenska som modersmål är det finska (bara jur. stud.). Detta pilotprojekt utvidgas 2013, och år 2015 ska systemet tas i bruk vid hela universitetet.

Språkcentrum vid Helsingfors universitet ger språkundervisning och språkstöd i studenternas andraspråk under studiernas gång. Därtill ansvarar Språkcentrum för ett forskningsprojekt som fokuserar på varför de finskspråkiga studenterna har valt kandidatstudier på två språk, hurdana deras erfarenheter av att studera på svenska är och hur språkkunskaperna utvecklas under studierna. Inom forskningsprojektet hoppas vi också få reda på hur studentens profil som språkinlärare korrelerar med inlärningsresultaten.

I föredraget presenterar vi forskningsprojektet och redogör för en av delstudierna. I delstudien ombads en grupp svensklärare och en grupp infödda talare (icke-lärare) utvärdera texter skrivna av finska studenter som studerar på svenska. Vi ska presentera några iakttagelser om utvärderingen när det gäller betygsättning, olikheter i bedömningarna samt drag som bedömarna uppfattat som positiva/negativa i texterna.

TEMPUS PERFEKT I GAMMALSVENSKBYDIALEKTENS SLUTSKEDE

Ludvig Forsman
Humanistiska fakulteten/Svenska språket
Åbo Akademi
ludvig.forsman@abo.fi

I mitt föredrag kommer jag att redogöra för hur tempus perfekt förefaller ha försvunnit som grammatisk form i svenskan hos de sista talarna av den estlandssvenska varieteten i Gammalsvenskby i Ukraina. Presentationen bygger på inspelningar jag gjort år 2001 och 2011 med personer (födda 1923–1944) ur den sista generationen Gammalsvenskbybor som talar svenska som förstaspråk. Gammalsvenskbydialekten kommer inom en nära framtid att dö ut på grund av att senare generationer talar ukrainska som förstaspråk.

Bland de äldsta talarna i mitt material verkar perfekt vara en levande tempusform, men bland de yngre talarna finns på sin höjd enstaka förekomster av perfekt med ha + supinum; dessa talare använder i stället genomgående preteritum som tempus för allt som inte är situerat i nutid eller framtid.

En förklaring till perfektets försvinnande som ligger nära till hands är att förändringen hänger ihop med ukrainskans verbsystem, där verben endast har ett dåtidstempus och där tillstånd och handlingar som inletts i dåtid men fortfarande pågår uttrycks genom presens. Även ukrainskans aspektsystem kan ha spelat in i perfektets utmönstring ur Gammalsvenskbydialekten. Det finns emellertid också andra möjliga förklaringar. Förändringen kan vara relaterad till fonologiska och kanske morfologiska utvecklingar i själva dialekten. Eventuellt kan också perfekt redan länge ha varit mindre vanlig i dialekten; de äldre informanterna i mitt material hade lärt sig läsa, skriva och tala ”högsvenska” i skolan och kan således ha varit påverkade av standardsvenskans tempusanvändning. Perfektets försvinnande kan alltså ha såväl kontaktrelaterade, ”inre” som sociala förklaringar.

SVENSKA SCHLAGERTEXTER

– ett märkvärdigt slags översättning

Johan Franzon
Finska, finskugriska och nordiska institutionen
Helsingfors universitet
johan.franzon@helsinki.fi

Jag undersöker svenska schlagertexter som ett översättningshistoriskt fenomen. Som sådana är de närmast jämförbara med dels medeltida översättning, dels kanske barnböcker och underhållningslitteratur. De uppvisar acceptansinriktning snarare än adekvansinriktning, för att använda begrepp som knäsatts i svensk översättningsvetenskap. Men som översättningar är svenska schlagertexter oftast friare ändå. För att få ett grepp om fenomenet vill jag urskilja och precisera genrespecifika översättningsmetoder – fonetisk kalkering, nära-nog-översättning, poängtransponering, ettordsöversättning, m.fl. – för att kunna diskutera textarbetet som en särpräglad, märkvärdig översättningspraktik. Det bör innebära att man också har grepp om de institutionella ramarna (musikförlag, fonogramutgivning, subtexter eller specialtexter), den multimediala situationen, den musikaliska, verstekniska och teatermässiga aspekten och allrahelst härtill ett nordiskt perspektiv eftersom schlagerbranschen delvis var samnordisk, vilket kommer att åtminstone antydas i min presentation. Materialet är subförlagda eller framförda sångtexter på svenska till musik av Jerome Kern, Frank Loesser och andra utländska kompositörer. Teoretiskt görs anknytningar till den översättningsvetenskapliga tanken om system och normer. Två frågor är om normen för svensk schlageröversättning förändrats under 1900-talet och om olika slags inställning till det ofta amerikanska värdesystemet kan speglas i översättarpraktiken. Är mängden av metoder uttryck för ett växande amerikanskt inflytande eller tvärtom ett motstånd mot amerikanskt inflytande? Kan de svenska texterna bäst beskrivas som approximeringar (lösa, inexakta efterbildningar) eller approprieringar (att man gjort något till sitt eget)?

DEN FINLANDSSVENSKA JOURNALISTENS SPRÅKLIGA VARDAG

Anna Maria Gustafsson
Institutet för de inhemska språken
anna-maria.gustafsson@sprakinstitutet.fi

I mitt föredrag ger jag en översikt av den språkliga verklighet som de finlandssvenska journalisterna lever och arbetar i. Den verkligheten är självklart långt ifrån enspråkigt svensk. Majoritetsspråket finskan dominerar i samhällsdebatten och på till exempel myndigheter. Det betyder att även om man arbetar som journalist på svenska på ett svenskspråkigt medium i Finland måste man behärska finska på åtminstone en acceptabel nivå och i förlängningen också kunna arbeta med finskt källmaterial, dvs. indirekt eller direkt översätta texter och intervjuer från finska till svenska.

I de finlandssvenska journalisternas vardag ingår dessutom ofta någon finlandssvensk dialekt. För många är dialekten modersmålet, en språkform som tydligt avviker från standardspråket. Dialekten används inte bara inom familjen och bland vänner utan också på jobbet och på alla nivåer i samhället. Man kan alltså med fog också betrakta de finlandssvenskar som har en dialekt som modersmål som tvåspråkiga, dvs. de rör sig ständigt mellan dialekten och standardspråket.

Den finlandssvenska journalisten kan alltså i vissa fall röra sig med minst tre olika "språk" varje dag: svenska, dialekt och finska. Dessutom ingår naturligtvis andra språk i vardagen på redaktionen eller utanför den. I mitt föredrag beskriver jag hur journalisternas språkanvändning ser ut, dvs. vilka språk journalisterna använder och kommer i kontakt med dagligen, i hur hög grad journalisterna också är översättare och hur de själva ser på sin språkanvändning.

Föredraget bygger på de resultaten från en enkätundersökning bland de finlandssvenska journalisterna från våren 2012.

FLERSPRÅKIGHET I SKÖNLITTERATUR

Språkväxling i två romaner

Bodil Haagensen
Enheten för nordiska språk
Vasa Universitet
boha@uwasa.fi

I mitt föredrag diskuterar jag språkväxling i två romaner, Josefine Sundströms *Vinteräpplen* (2010) och Kjell Westös *Gå inte ensam ut i natten* (2009). I Sundströms roman utspelar sig handlingen i den österbottniska småstaden Kaskö medan Westös roman utspelar sig i Helsingfors. I romanerna lever svenska och finska sida vid sida och författarna återger ibland tvåspråkigheten genom att ta in finska ord och uttryck i den svenska texten.

Syftet med min studie är att granska sekvenser med språkväxling i romanerna utgående från funktion och form samt att jämföra språkväxlingen i de två verken. Språkväxlingen i romanerna kan antas återspegla den språkliga miljön och påverkas av att Sundström skildrar en småstadsmiljö där svenskan och finskan lever sida vid sida och av att svenskan är ett minoritetsspråk i storstaden Helsingfors i Westös roman. Jag diskuterar i min presentation vilka konsekvenser de varierande språkliga miljöerna i romanerna har för texten och för läsförståelsen.

Sundström, Josefine (2010). *Vinteräpplen*. Stockholm: Forum.
Westö, Kjell (2009). *Gå inte ensam ut i natten*. Helsingfors: Söderströms.

UPPFATTNINGAR OM OCH ATTITYDER TILL DEN TALADE SVENSKAN I HELSINGFORS OCH ÅBO

Saara Haapamäki
Sarah Kvarnström
Humanistiska fakulteten/Svenska språket
Åbo Akademi
saara.haapamaki@abo.fi
skvarnst@abo.fi

Talspråksvarieteterna i Helsingfors och Åbo torde dels ligga nära det som uppfattas som finlandssvenskt standardtalspråk, dels vara sinsemellan rätt lika. I vår forskning försöker vi bl.a. utreda huruvida det ändå finns särdrag som är specifika för dessa varieteter och som skiljer dem från varandra. För att kunna göra detta tror vi att det är fruktbart att ta reda på talarnas egen syn på varieteternas särart. Vi har därför låtit oss inspireras av forskningsmetoder som har tillämpats inom folklingvistik och perceptuell dialektologi (se t.ex. Long & Preston 2002, Niedzielski & Preston 2003).

Vårt föredrag fokuserar således på icke-lingvisters uppfattningar om och attityder till den talade svenskan i Helsingfors och Åbo. Vi studerar dels vilka åsikter informanter från Helsingfors resp. Åbo har om sin egen varietet och om andra varieteter, dels vilka åsikter informanter på närliggande (lands)orter, dvs. Kyrkslätt och Pargas, har om varieteterna i Helsingfors och Åbo. Materialet för vår studie består av intervjuer och lyssnartest.

Våra preliminära resultat tyder på att informanterna förmår uppfatta skillnader mellan olika standardnära varieteter och att vissa (främst fonetiska och prosodiska) särdrag i dessa varieteter tenderar att få sociala innebörder och fungerar därmed indexikaliskt (jfr t.ex. Silverstein 2003, Eckert 2008).

Referenser

Eckert, Penelope 2008. Variation and the indexical field. *Journal of Sociolinguistics* 12/4 (453-476).
Long, Daniel & Preston, Dennis (red) 2002. *Handbook of Perceptual Dialectology*. Vol I + II. Amsterdam: Benjamins.
Niedzielski, Nancy A. & Preston, Dennis 2003. *Folk Linguistics*. Berlin: de Gruyter.
Silverstein 2003. Indexical order and the dialectics of sociolinguistic life. *Language and Communication* 23 (193-229).

ELEVERS SYN PÅ SVENSKUNDERVISNINGEN I FINLAND OCH SVERIGE

Sandra Haavisto
Finska, finskugriska och nordiska institutionen
Helsingfors universitet
sandra.haavisto@helsinki.fi

Föredraget behandlar elevers uppfattningar om modersmåls-/svenskundervisningen på gymnasiet i Finland och Sverige. Syftet med undersökningen som presenteras är att ta reda på vad gymnasieelever anser att undervisningen fokuserar på, vad de tror att de i framtiden har för nytta av det de lär sig inom modersmåls-/svenskämnet samt hur eleverna upplever det nationella provet i svenska/studentexamensprovet i modersmålet.

Jag tänker att elever lever i en ungdomskultur med liknande textvärldar oberoende av om de bor i Sverige eller Finland (se t.ex. Petas 2011, Kauppinen 2011, Bellander 2010 och Elmfeldt & Erixon 2007 om ungdomars textvärdar). Däremot kan undervisningskulturen i modersmålet skilja sig eftersom olika läroplaner och examenssystem existerar i de två länderna. Med denna undersökning vill jag se om majoritets- och minoritetskulturen möjligen påverkar skolans undervisningskultur.

Som material har jag samtal med gymnasieelever från Finland och Sverige. Samtalen analyseras genom Roz Ivaničs (2004) ramverk för skrivande som presenteras i artikeln ”Discourses of Writing and Learning to Write”. Ramverket är utarbetat för att analysera skrivdiskurser, men eftersom en stor del av undervisningen och de nationella proven innefattar skrivandet vill jag i denna undersökning utvidga analysverktyget att även omfatta undervisningsdiskurser.

Referenser

Bellander, Theres 2010: *Ungdomars dagliga interaktion. En språkvetenskaplig studie av sex gymnasieungdomars bruk av tal, skrift och interaktionsmedier*. Uppsala universitet.

Elmfeldt, Johan & Erixon, Per-Olof 2007: *Skrift i rörelse. Om genrer och kommunikativ förmåga i skola och medielandskap*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Ivanič, Roz 2004: Discourses of Writing and Learning to Write. I: *Language and Education*, 18/3: 220–245.

Kauppinen, Anneli 2011: Lukiolaisten tekstimaisemat ja kieliasenteet – kyselytutkimuksen satoa. I: Kauppinen, A. m.fl. (red.*): Lukiolaisten äidinkieli. Suomen- ja ruotsinkielisten lukioiden opiskelijoiden tekstimaisemat jag kirjoitustaitojen arviointi*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. S. 303–383.

Petas, Sandra 2011: Finlandssvenska gymnasisters textvärldar. I: Kauppinen, A. m.fl. (red.): *Lukiolaisten äidinkieli. Suomen- ja ruotsinkielisten lukioiden opiskelijoiden tekstimaisemat jag kirjoitustaitojen arviointi*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. S. 384–407.

INOMKULTURELL ÖVERSÄTTNING – OPROBLEMATISK VERKSAMHET

Ritva Hartama-Heinonen
Finska, finskugriska och nordiska institutionen
Helsingfors universitet
ritva.hartama-heinonen@helsinki.fi

Översättningsvetenskapen har traditionellt koncentrerat sig på de stora linjerna och mestadels betonat västerländska traditioner och synsätt. Men på sistone har intresset i allt större grad övergått från den gamla hegemonin och tyngdpunkten till det icke-västerländska och därmed till nya stora språk- och kulturområden – en utvecklingstendens med nya utmaningar för vår disciplin. Frågan är nu om forskning kring översättning i små länder med små språkområden har någonting att bidra med i dagens läge. Detta är en fråga som ytterligare aktualiseras då vi fokuserar på Finland, men också Sverige, och på översättning inom språkparet finska och svenska. Denna konstellation erbjuder oss dock en möjlighet att studera både intrakulturell och interkulturell översättning och därtill att iaktta hur pluricentricitet (i detta fall finska och svenska i sina omvända roller som officiella majoritets- och minoritetsspråk) omsätts i översättandets praktik.

Översättning är verksamhet som förutsätter ett samspel mellan textuella, kulturella, kognitiva och sociologiska dimensioner som återspeglas i de motsvarande inriktningarna inom översättningsvetenskapen (Chesterman 2005). Paradoxalt nog är det samma dimensioner som vållar problem i översättningsarbetet. Så om vi kan utesluta några faktorer ska det naturligtvis bli lättare att översätta: görs översättningar inom en och samma kultur är de kulturbundna svårigheterna borta och översättaren kan koncentrera sig på det lingvistiska. Detta påstående får delvis stöd bland annat av hur *SLAF* (2010) beskriver översättningsproblem, eller av vad rapporten om de finska webbplatserna inom förvaltningsområdet för finska i Sverige (Wallenius 2012) tar upp. Men kan svårigheterna verkligen reduceras till språkliga fenomen, eller är det så att pluricentriciteten framhäver den (översättnings)sociologiska aspekten?

Referenser

Chesterman, Andrew 2005. Towards consilience? I: Karin Aijmer & Cecilia Alvstad (ed.), *New tendencies in Translation Studies: Selected papers from a workshop, Göteborg 12 December 2003*. Göteborg University, Department of English. 19–27.

SLAF = Svenskt lagspråk i Finland. 2010. Helsingfors: Statsrådets kansli.

Wallenius, Katja 2012. *Suomen kielen hallintoaluekuntien suomenkielisten verkkosivujen tarkastelua*. Tillgänglig på http://www.sprakradet.se/15277. Tukholma: Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitos, kielineuvosto.

OM UPPKOMSTEN OCH SPRIDNINGEN AV PRESENSPARTICIP PÅ -ANDES SÅ TILL SÄGANDES

Mikko Heikkilä
Fakulteten för språk, översättning och litteratur
Tammerfors Universitet
Mikko.K.Heikkila@uta.fi

Svenskans presensparticip som vanligen slutar på -Ande har som bekant en sidoform på -Andes. Som exempel kan tas de nusvenska satserna Jägaren sköt vargen olovandes och Läraren kom cyklandes till skolan. Denna presensparticipets s-form har emellertid gamla, medeltida anor i svenska språket. S-formen hör inte hemma i (nu)svenskt skriftspråk och s-formens ursprung är både dåligt känt och utforskat. Syftet med mitt konferensföredrag är följaktligen att redogöra för tillkomsten och spridningen av presensparticipets s-form. Föredraget som kommer att handla om diakronisk svensk grammatik grundar sig på min korpusbaserade diakroniska undersökning (106 sidor) från år 2009 som utgjorde min uppsats pro gradu. Avsikten med undersökningen var att utreda vad som är ursprunget till presensparticipets s-form, hur och när s-formen spred sig i (forn)svenskan och huruvida det enbart var fråga om en språkintern (forn)svensk språkutveckling eller huruvida det också fanns medverkande främmande (latinskt och/eller medellågtyskt) språkligt inflytande i denna innovation. I mitt konferensföredrag kommer jag att presentera min hypotes om s-formens stegvisa utvecklingshistoria.

Referenser (ett urval):

Ahlberg, Märta 1942: *Presensparticipet i fornsvenskan. En syntaktisk studie*. Lund: Carl Bloms boktryckeri.

Fornsvenska textbanken på Språkbanken vid Göteborgs universitet. <http://spraakbanken.gu.se> (hämtat i april 2009).

Heikkilä, Mikko 2009: *Uppkomsten och spridningen av presensparticipet på -andis i fornsvenskan. En morfosyntaktisk studie över historisk svensk grammatik*. Tammerfors universitet.

Thurén, Camilla 2005: Presensparticipens Ø-form och s-form står i privativ opposition. En studie av presensparticipens syntaktiska funktioner i 1500- och 1600-talens svenska. I: Cecilia Falk och Lars-Olof Delsing (red.), *Studier i svensk språkhistoria 8*, s. 301–311. Lund.

Thurén, Camilla 2008: *The Syntax of the Swedish Present Participle*. Lunds universitet.

”DINA SOPOR – INTE VILKET SKRÄP SOM HELST”

Mottagarroller i konflikt i kommunala informationsmaterial om sopsortering

Karin Helgesson
Institutionen för svenska språket
Göteborgs universitet
karin.helgesson@svenska.gu.se

”Vi är till för din service!” skriver det kommunala bolag som är ansvarigt för renhållningen i Klippans kommun i en broschyr om sopsortering och tilltalar därmed läsaren som kund. Uttalandet kan tolkas som ett tecken på att en marknadsdiskurs smugit sig in i kommunala texter. Fairclough (2009:99) talar om *marketization*, ”the extension of market models to new spheres” för att beskriva hur en marknadsdiskurs sprids till nya områden. Även Rombach m.fl. (2005) beskriver i ett antal essäer hur ett ekonomiskt språkbruk börjat användas inom områden där det tidigare inte förekommit.

Men i broschyren finns också exempel på vad man kan kalla en myndighetsdiskurs. Medborgarna uppmanas att sortera sina sopor på rätt sätt och kommunen visar tydligt vilket ansvar den enskilde har för sophanteringen. Och för att motivera medborgarna till det merarbete sopsorteringen innebär används argument från vad man kan kalla en diskurs om hållbar utveckling.

I kommuners informationsmaterial om sopsortering konstrueras ofta flera och delvis motsägelsefulla roller åt mottagaren, vilket kan tyda på en diskursordning i förändring.

I föredraget diskuteras konkurrerande mottagarroller i informationsmaterial om sopsortering från ett antal olika svenska kommuner, till exempel rollen som kund med rätt att kräva service, rollen som lydig undersåte som gör som kommunen vill och rollen som miljömedveten ansvarstagande medborgare.

Referenser

Fairclough, Norman [1992] 2009. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
Rombach, Björn (red.) 2005. *Den framgångsrika ekonomiskan*. Stockholm: Santérus förlag.

ATT SKRIVA SVENSKA I ENGELSKT SPRÅKRUM

Per Holmberg
Institutet för svenska språket
Göteborgs universitet
per.holmberg@svenska.gu.se

I svensk gymnasieskola har det blivit populärt att välja en utbildning med engelska som dominerande undervisningsspråk (s.k. språk- och ämnesintegrering). Hittills finns ingen samlad bild av vilka försteg elever i sådana utbildningar får vad gäller kunskaper i engelska, och vad de möjligen förlorar vad gäller mer avancerat svenskt språkbruk. Projektet ”Språk- och ämnesintegrering i den svenska skolan” (VR 2011-2014) vill bidra med sådan kunskap genom att följa elever i 10 gymnasieklasser, varav 6 klasser har större delen av sin undervisning på engelska.

I detta föredrag presenteras en analys av svenska texter skrivna i de två klasser vars skola är starkast präglad av engelska, texter som så att säga är skrivna i ett engelskt språkrum. Texterna är lösningar av två relativt omfattande skrivuppgifter, båda av utredande karaktär och kopplade till skolämnen som dessa elever studerar på engelska. Den första texten är skriven redan under elevernas första år på skolan. Den andra texten skrivs när de gått mer än halva sin utbildning (våren 2013).

Analysen av texternas vokabulär, grammatik och genrestruktur kommer att visa om dessa elever på något vis utmärker sig i jämförelse med de andra elevgruppernas lösningar av samma skrivuppgifter. Mer intressant än enstaka anglicismer i texterna är frågan om hur eleverna mer generellt tycks ha tillägnat sig ett svensk skriftspråk för den här typen av text. Jag hoppas också kunna göra jämförelser med texter av liknande karaktär som samma elever skrivit på engelska.

”JAG VAR EN ANING RÄDD FÖR TERMEN VETENSKAPLIG”:

svenskstuderande kommenterar proseminarieprocessen

Anne Huhtala
Finska, finskugriska och nordiska institutionen
Helsingfors universitet
anne.huhtala@helsinki.fi

För många studerande är skrivandet av proseminarieuppsatsen en viktig fas i universitetsstudierna. Ofta upplevs denna fas som krävande: man förväntas skriva vetenskapligt fast man inte alltid vet vad det innebär. Därtill förväntas man följa ett stort antal regler om disposition, källhänvisningar osv. samtidigt som man borde redogöra för sin allra första ”riktiga” undersökning. För de studenter som skriver på ett främmande språk kan också språket vara en utmaning. Att skriva en vetenskaplig uppsats kan således anses vara svårt på olika sätt, men det kan också upplevas som positivt och inspirerande. I detta föredrag redogör jag för finskspråkiga svenskstuderandes tankar om att skriva vetenskapliga uppsatser på svenska. Jag fokuserar speciellt på det som de anser vara krävande, men tar upp också positiva upplevelser och erfarenheter. Mitt material består av inlärningsdagböcker och annat skriftligt material. Syftet med undersökningen är att skaffa mera kunskap om processen för att bättre kunna stöda studerande i deras skrivprocess och professionella utveckling.

SATSNEGERANDE ADVERBIAL SOM FUNDAMENT

David Håkansson
Institutionen för nordiska språk
Uppsala universitet
david.hakansson@nordiska.uu.se

Olika varieteter av östnordiska språk skiljer sig åt vad gäller möjligheten att ha ett satsnegerande adverbial som ensamt fundament. I standardsvenska kan konstruktionen enbart förekomma under förutsättning att vissa pragmatiska villkor är uppfyllda (SAG 4:175 f.; se (1)) medan några motsvarande begräsningar inte föreligger i nordsvenska och finlandssvenska (Lindström 2009; jfr det finlandssvenska exemplet i (2) med det standardsvenska i (3)). I danska är konstruktionen generellt omöjlig (Christensen & Zola Christensen 2005; se (4)).

(1)

a. Inte har Lindgren skrivit det där!
b. Inte ska du stå här och skala potatis.
c. Inte låter du väl de tokerierna skrämma dig?

(2)

”Låt mig locka ditt hår”, sade Olga. ”Nej, inte vill jag”.

(3)

”Vill du ha en cigarett?”, frågade hon. ”Nej, #inte röker jag”, svarande han.

(4)

*Ikke er Carina syg.

I mitt föredrag ska jag diskutera den syntaktiska variation som förekommer i moderna östnordiska språk. Jag kommer att argumentera för att skillnaden mellan danska och standardsvenska är av pragmatisk natur, medan konstruktionens friare möjligheter i nord- och finlandssvenska är resultatet av en grammatikaliseringsprocess där negationens syntaktiska status har kommit att förändras.

Referenser

Christensen, Lisa & Robert Zola Christensen, 2005: *Dansk grammatik*. Odense.
Lindström, Jan, 2009: Negationen *inte* i satsens spets — *Int e de ju rimlit*. I: Camilla Wide & Benjamin Lyngfelt (red.): *Konstruktioner i finlandssvensk syntax*. Helsingfors. S. 163–189.
SAG = Ulf Teleman, Staffan Hellberg & Erik Andersson, 1999: *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm.

OM ATT ”SÄGA GREJER BAKLÄNGES”

Röster om språk och språkbruk

Gisela Håkansson
Catrin Norrby
Lunds universitet
Stockholms universitet
Gisela.Hakansson@ling.lu.se
catrin.norrby@nordiska.su.se

Inom projektet *God svenska. Språkliga attityder hos gymnasieelever och gymnasielärare i ett mångspråkigt Sverige* undersöker vi hur ungdomar bedömer och diskuterar språk utifrån en lista med autentiska exempel. Exemplen illustrerar olika sorters svenska: vardagligt talspråk, ungdomsspråk, formellt skriftspråk och andraspråkssvenska. I föredraget presenterar vi material från fokusgruppssamtal med elever som läser svenska på gymnasieprogram i Sverige, Belgien och Spanien.

Vi analyserar hur ungdomarna resonerar kring och försöker förklara språkbruket i exemplen. Resultaten pekar på att ungdomarna är mycket engagerade i språkliga frågor. Förklaringarna som de ger kan delas in i tre huvudtyper där ungdomarna:

1) skapar egna språkbruksregler (t.ex. att valet av *sina* eller *deras* skulle vara beroende av objektets numerus)
2) tar till andra språk för att förklara exemplen (t.ex. genom att relatera ”äldre än mig” till ”older than me”)
3) skapar egna termer för att benämna det de ser (t.ex. genom att förklara avvikande ordföljd som ”uppbyggnadsfel”)

Studien anknyter till det område inom lingvistiken som kallas folklingvistik (Preston & Niedzielski 2000) där man studerar hur ”vanligt folk” resonerar om språk. Genom denna metod kan språkvetare få en mer fullständig bild av språk och språkbruk hos olika grupper. I vår studie belyser vi hur en grupp, nämligen ungdomar i gymnasieåldern, går tillväga när de vill beskriva språkliga regelbundenheter och avvikelser.

"DISKUTERA OCH PROBLEMATISERA DESSA RESULTAT UTIFRÅN RELEVANTA BEGREPP"

– en analys av studenters tentasvar och tolkning av uppgiften

Stina Hållsten
Institutionen för kultur och lärande
Södertörns högskola
stina.hallsten@sh.se

Flera undersökningar behandlar elevers och studenters möte med skolans och högre utbildnings skriftbruk och skrivande. Trots stöd på olika sätt (studieverkstäder, språklig handledning, skrivkurser) upplever såväl lärare som studenter att skrivandet många gånger är centralt och samtidigt svårt.

Om studierna dessutom sker på distans, via en lärplattform, kan skrivandet bli än mer viktigt. Utifrån resultat från en fältstudie inom Wide-projektet (Knutsson, Blåsjö, Hållsten, Karlberg 2012) kan konstateras att det inte är enbart tekniska svårigheter som studenter ställs inför vid användandet av en lärplattform. Det är lika mycket allmänna frågor såsom att förstå det akademiska systemet, skriva inom ett för dem nytt kunskapsområde. Inte minst handlar det om att förstå lärarens instruktioner till olika skriftliga uppgifter.

Det här föredraget presenterar preliminära resultat av en undersökning av studenters tolkning av instruktioner och lärares bedömning av tentasvar, inom ämnet kriminologi. Utifrån ett systemisk-funktionellt ramverk (Halliday 1978, 2006, Macken.Horarik 1996, Macken-Horarik et.al. 2005) har uppgiftsinstruktioner och tentamenssvar analyserats, med särskilt fokus på uppgifternas rubriker och lärarnas instruktioner, vilket är studenternas vägledning för hur de ska tolka de uppgifter de har att lösa. Intervjuer med studenter svarar på frågan hur uppgiften tolkas och hur studenten löst uppgiften utifrån sin tolkning: ”Vad tycker du är det viktigaste med den här texten?”, ”Hur har du gjort för att skriva det som förväntas av dig?” Detta har jämförts med lärarens bedömning. Har studenter och lärare samma uppfattning om vad som skulle göras i tentasvaren? Innehåller texterna det studenterna avsett att fylla dem med?

SPÅR AV SPRÅKVÅRD I NUTIDA FINLANDSSVENSKT TIDNINGSSPRÅK

Charlotta af Hällström-Reijonen
Institutet för de inhemska språken
Helsingfors universitet
charlotta.afhallstrom-reijonen@sprakinstitutet.fi

Mitt föredrag belyser den pluricentriska svenskan ur den icke-dominanta varietetens, finlandssvenskans, synvinkel. Den finlandssvenska språkvårdsideologin har strävat mot en enhet mellan det svenska riksspråket och finlandssvenskan. Denna enhet uppnås i första hand genom att finlandssvenskan anpassar sig till rikssvenskan, inte genom ett ömsesidigt närmande. Anpassningen har främst tagit sig uttryck i att man motarbetat finlandismer.

En viktig språkmodell för finlandssvenska språkbrukare är medierna, varför de länge varit föremål för språkvårdande insatser av olika slag. Under de två senaste decennierna har mer språkvårdsresurser än tidigare lagts ned på att stödja journalisternas språk, t.ex. genom projektet Språkörat. Vid det här laget ska det kanske gå att se om denna riktade språkvård har burit frukt i fråga om användningen av finlandismer.

I mitt föredrag presenterar jag resultat jag fått i en undersökning inom projektet *Svenskan i Finland – i dag och i går*. I projektet jämför jag förekomsten av ett antal förhållandevis frekventa finlandismer i ett korpusmaterial bestående av texter från Vasabladet och Hufvudstadsbladet från 1991, 2012 och 2013. Korpusmaterialet finns i språkbanken Korp. Finlandismerna är sådana som språkvården har tagit ställning till under perioden 1991–2012.

Läs mer om projektet *Svenskan i Finland – i dag och i går* på
http://www.sls.fi/doc.php?category=5&docid=743

INSTITUTION, LIVSVÄRLD OCH IDENTITET I VÅRDPLANERINGSMÖTEN I ÄLDREOMSORGEN

Gunilla Jansson
Institutionen för nordiska språk
Stockholms universitet
gunilla.jansson@nordiska.su.se

I projektet *Omsorg som språkarbete**[1] (Gunilla Jansson, Anna-Malin Karlsson, Zoe Nikolaidou) undersöks kommunikationens allt viktigare roll på arbetsplatser inom äldreomsorgen. Äldreomsorgen har under det senaste decenniet genomgått genomgripande förändringar, som påverkat arbetets innehåll. Mer flexibla arbetspraktiker och en ökad textualisering och digitalisering som följd av den nya arbetsordningen (Gee et al.1996, Karlsson & Nikolaidou 2012) har skapat nya krav på språk och kommunikation. I det här föredraget presenteras en delstudie om hur dessa förändringar får betydelse för muntliga praktiker i arbetet. Empiri utgörs av videoinspelningar av vårdplaneringsmöten, s.k. genomförandeplaner, på två äldreboenden. Även etnografiska data (intervjuer med anställda och deltagande observationer av omsorgsarbetet) har berikat analysen. Socialtjänstlagen fastslår att en genomförandeplan över den boendes behov av omsorgsinsatser ska upprättas i överenskommelse med den boende och den boendes anhöriga. Som ett led i denna kommunikationskedja genomförs ett vårdplaneringsmöte.

I mitt föredrag diskuterar jag vårdplaneringsmötet som en komplex verksamhetstyp (Linell 2011), där omsorgsarbetaren måste orientera sig mot olika kontexter, dels den institutionella ramen som utgörs av dokumentationspraktiken, dels omsorgsramen, som relevantgörs av den boendes närvaro. En särskild utmaning för omsorgsarbetaren är att behandla den boende, som lider av olika typer av demenssjukdomar, som en fullvärdig samtalspartner, i det institutionella upprättandet av genomförandeplanen. Trots att den boende är fysiskt närvarande på mötet, medieras kommunikationen om den boende omsorgsbehov och personliga önskemål till stor del genom de anhöriga och genom skriftliga levnadsberättelser. I mitt föredrag visar jag exempel på olika praktiker som deltagarna använder i denna konstruktion av den boendes livsvärld och identitet, där det personliga och vardagliga möter det institutionella.

*Projektet Omsorg som språkarbete. Hinder och möjligheter med svenska som andraspråk i den nya arbetsordningen (Gunilla Jansson, Anna-Malin Karlsson & Zoe Nikolaidou) finansieras av Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS, 2010-2013) och består av två delstudier: en med fokus på skriftpraktiker och en på omsorgssamtal. Det här föredraget rapporterar från samtalsstudien.

Referenser

Gee, James, Hull, Glynda & Lankshear, Colin 1996. *The New Work Order. Behind the Language of the New Capitalism*. Boulder: Westview Press.

Karlsson, Anna-Malin & Nikolaidou, Zoe 2012. Vardagskunskapen, arbetet och lagen. Om skriftpraktiker och yrkesidentiteter i äldreomsorgen. I: Edlund, Ann-Catrine (red.), *Att läsa och att skriva: Två vågor av vardagligt skriftbruk i Norden1800–2000*. Umeå: Umeå universitet. S. 235-251.

Linell, Per 2011. *Samtalskulturer: Kommunikativa verksamhetstyper i samhället*. Studies in Language and Culture 18. Linköping: Linköpings universitet, Institutionen för kultur och kommunikation.

RETORIK OCH SPRÅKVÅRD:

Retorikens påverkan på normeringen av den svenska standardvarieteten

Lars-Erik Johansson
Institutionen för kommunikation och information
Högskolan i Skövde
lars-erik.johansson@his.se

Inom svensk nordistik finns ett antal klassiska verk som försöker urskilja principer bakom och mönster för den normering som sker av standardvarieteten. Ett tidigt verk är Noreens uppsats ”Om språkriktighet” (1885). Modernare studier inom denna tradition är Telemans uppsats ”Språkvårdens argument” (1969) och Dahlstedts uppsats ”Språkvård och samhällssyn” (1970). Teleman diskuterar i debatten framförda argument som att svenskans struktur bör bevaras, att direkt motsvarighet mellan innehåll och form bör gynnas, att korta uttryck bör gynnas, att tydliga uttryck bör gynnas etc. Dahlstedt behandlar språkvårdens relation till olika former av ”samhällsideologi” (som nationalism, nordism, internationalism, traditionalism, rationalism och demokratism).

Dessa studier har kunnat påvisa klara samband mellan olika påverkansmönster och den reella normering som har skett. Jag vill bidra till denna mönster- och ideologisökande tradition genom att påvisa att det finns även andra mönster som har påverkat normeringsarbetet. Ett sådant mönster är retoriktraditionen med grund i klassisk antik. Retorikens lära om *elocutio* är i grunden en teori om språklig-stilistisk formulering. Denna teoribildning har utgjort fundament för västerländsk språklig normering, inte minst genom en månghundraårig obligatorisk skolutbildning i retorik. En stor del av dess teoribildning integreras i Sverige i studiet av nordiska språk.

Enligt min uppfattning har den retoriska teoribildningen konkret påverkat standardvarietetens normering långt in i vår tid. Mitt påstående vill jag verifiera genom i första hand ett studium av praktiskt inriktade handböcker i språkriktighet från 1900-talet. Ett epokbildande huvudverk är Wellanders *Riktig svenska* (1939), en handbok som har fått många efterföljare. Genrens livskraft bekräftas av en samtida handbok som *Språkriktighetsboken* (2005).

INFINITIVMÄRKET I ÄLDRE SVENSKA

Mikael Kalm
Institutionen för nordiska språk
Uppsala universitet
mikael.kalm@nordiska.uu.se

Inom ramen för mitt avhandlingsprojekt om infinitivfrasens utveckling genom svenskans historia har jag genomfört en undersökning av infinitivmärket i äldre svenska. Som den moderna standardsvenskans enda infinitivmärke räknas vanligen *att* (SAG 2: 745), men i dialekterna tycks även andra ord ha denna funktion. Hagren (2008) är en omfattande kartläggning av tre infinitivmärken i svenska dialekter. I tillägg till standardspråkets *att* räknar Hagren även med ett enkelt infinitivmärke *till* och ett sammansatt *till att*. Samma alternativa infinitivmärken räknar även Wessén (1965) med för äldre språkstadier, men någon grundligare språkhistorisk undersökning av detta har, mig veterligen, inte genomförts.

Mitt material består av 1317 infinitivmärkesförsedda infinitivfraser excerperade från 16 yngre fornsvenska och äldre nysvenska texter. Undersökningens övergripande syfte är att utröna huruvida svenskan haft andra infinitivmärken än *att* och om dessa i så fall haft en annan distribution. Jag är särskilt intresserad av den eventuella uppkomsten av ett sammansatt infinitivmärke *till att* och hur denna förbindelse förhåller sig till infinitivfraser som inleds av endast *till*. Jag kommer också att diskutera möjliga analyser av varför bruket av *till (att)* i förbindelse med infinitivfras är betydligt mer begränsat i modern svenska än i äldre språkbruk.

Referenser

Hagren, Kristina, 2008*: Hur märks infinitiven? Infinitivkonstruktioner i svenska dialekter med fokus på infinitivmärket*. (Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk 75.) Uppsala.
SAG = Teleman, Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson, 1999: *Svenska Akademiens grammatik*. Band 1–4. Stockholm: Norstedts.
Wessén, Elias, 1965: *Svensk språkhistoria III: Grundlinjer till en historisk syntax*. Stockholm: Almqvist & Wiksell

EVIDENS OCH ETNOGRAFI

– metodfrågor i ett mångvetenskapligt projekt om bankardiologi och kommunikation

Anna-Malin Karlsson
Ulla Melander Marttala
Uppsala universitet
anna-malin.karlsson@nordiska.uu.se

Medicinska diagnoser kan vara komplicerade. Än svårare är det om diagnosen gäller ett foster, och om det handlar om att bilda sig en uppfattning om det framtida liv som väntar det ofödda barnet. Om information dessutom ska tas in och bearbetas under tidspress inför ett oundvikligt och livsavgörande beslut ställs stora krav på kommunikation mellan vårdinstitutionen och den enskilda.

Projektet Heartlink är ett samarbete mellan Akademiska sjukhuset i Uppsala och Astrid Lindgrens barnsjukhus i Stockholm samt institutionerna för folkhälso- och vårdvetenskap resp. nordiska språk vid Uppsala universitet. Projektet syftar till att undersöka om information via en särskild internetportal kan underlätta för gravida kvinnor och deras partner att fatta beslut om att fortsätta eller avbryta graviditeten i fall där fostret diagnosticerats med ett allvarligt hjärtfel. Utgångspunken är experimentell, med kontrollerade sampel och validerade mätmetoder. I en interventionsstudie ska en grupp få tillgång till den nya portalen medan en annan får standardbemötande. Därefter mäts nivåer av beslutskonflikt, oro m.m. med hjälp av etablerade självskattningstest.

Som språkvetare med intresse för interaktion och etnografiska metoder vill vi bidra till problematisering och fördjupning, bland annat genom en förstudie under våren 2013, där en mindre grupp undersöks mer explorativt. Med hjälp av dagböcker och intervjuer utforskas personernas kommunikativa kontakter och informationssökning. I föredraget presenterar vi resultat från förstudien och diskuterar hur våra metoder kan ge en annan typ av kunskap än den mer kontrollerade design som ofta präglar medicinska forskningsprojekt.

SVENSKSPRÅKIG SKOLA PÅ SPRÅKÖARNA TAMMERFORS OCH ULEÅBORG – FÖR VEM OCH VARFÖR?

En kartläggning av vårdnadshavare som väljer svenska som utbildningsspråk för sina barn

Zea Kingelin-Orrenmaa
Petra Weckman
SLS, Uleåborgs universitet
Uleåborgs universitet
zea.kingelin-orrenmaa@uta.fi

Under 1980- och 1990-talet ökade elevantalet märkbart i de svenska skolorna på språköarna. Andelen elever som har en svenskspråkig familjebakgrund har hållit sig relativt konstant medan andelen elever från tvåspråkiga hem och enspråkigt finska hem har ökat mest. Syftet med vårt föredrag är att redogöra för bakgrunden till vårdnadshavarna som väljer svenska som utbildningsspråk för sina barn i Tammerfors och Uleåborg. Även motiven som får föräldrarna att fatta beslut om svensk utbildning diskuteras i föredraget.

Svenska samskolan i Tammerfors grundades år 1895 och är en privat skola som upprätthålls av Föreningen för Svenska samskolans i Tammerfors upprätthållande r.f. Skolan omfattar årskurserna 1–9 i grundskolan och I G–III G i gymnasiet och har idag ett elevunderlag på ca 280 elever.
Materialet för Tammerfors samlades in under april–maj 2012 och består av 73 frågeformulär riktade till vårdnadshavare med barn i årskurserna 1–6.

Svenska Privatskolan i Uleåborg är en anrik svenskspråkig skola i centrum av Uleåborg. Skolan är den nordligaste svenskspråkiga grundskolan i Finland. Undervisning ges på förskolenivå samt i åk 1–9 i den grundläggande utbildningen och gymnasium. I dag har skolan 215 elever varav 50 elever på gymnasiet. Materialet för Uleåborg består av enkätsvar som samlats år 2012 från myndiga uleåborgare som angett svenska som modersmål i befolkningsregistret. Materialet består av ca 90 svar.

ÖVERSÄTTNING TILL OCH FRÅN MODERSMÅL

– så olika men ändå så lika?

Marja Kivilehto
Fakulteten för språk, översättning och litteratur
Tammerfors universitet
marja.kivilehto@uta.fi

Syftet med detta föredrag är att diskutera översättning till och från modersmål. Såsom har påpekats (Pavlovič 2007), finns det gott om antaganden om skillnader mellan översättning i de två riktningarna, men få antaganden har bekräftats. Det påstås till exempel att översättarens förståelse- och produktionsförmåga har olika betydelse vid översättning till modersmål än vid översättning till främmande språk.

I mitt föredrag diskuterar jag översättning till och från modersmål med fokus på textförståelse och produktion och frågar vad förståelse- och produktionsförmåga betyder, då översättning sker till modersmål respektive till främmande språk. Som material har jag studentöversättningar samt enkäter och gruppintervjuer med studenter. Teoretiskt anknyter jag till kognitionspsykologiska modeller för läsande och skrivande.

Mitt antagande är att textförståelse i viss mån ter sig olika beroende på om översättning sker till modersmål eller till främmande språk, men att det ändå finns likheter oberoende av i vilken riktning översättning sker.

Referenser

Pavlović, Nataša 2007. Directionality in collaborative translation processes. A study of novice translators. Universitat Rovira i Virgili & University of Zagreb. [Akad. avh., online, hämtat 26.7.2012.] Tillgänglig: http://isg.urv.es/publicity/doctorate/research/theses/Pavlovic_thesis_finalversion.pdf

TVÅSPRÅKIGA OCH ENSPRÅKIGA HÖGSTADIEELEVERS SPRÅKANVÄNDNING OCH UNGDOMSSPRÅK I HELSINGFORS OCH HAPARANDA

Jaana Kolu
Språkinstitutionen
Jyväskylä universitet
jaana.kolu@jyu.fi

Syftet med detta föredrag är å ena sidan att undersöka vilka gemensamma drag det går att hitta i språkanvändning och ungdomsspråk i tvåspråkiga och svenskspråkiga skolor på de två undersökningsorterna Helsingfors och Haparanda där omgivningen för svenska språket är så annorlunda. Hur mycket använder ungdomarna svenska och finska i skolan respektive på fritiden? Har de gemensamt ordförråd och gemensamma drag i sitt språk och i sin slang? Å andra sidan kommer föredraget att redovisa vad som skiljer ordförrådet och slangen åt på undersökningsorterna.

Materialet för undersökningen har samlats in genom enkäter och inspelningar av ungdomarnas samtal 1994–2013. Enkätsdelen består dels av en ordförrådsdel där högstadieeleverna ombetts ge slangmotsvarigheter till svenskans normalord och dels av öppna frågor om ungdomars språkanvändning.

Referenser

Kolu Jaana 2011. Språkkontakt i Haparandaungdomarnas muntliga och skriftliga kommunikation. I: Edlund, Ann-Catrine & Mellenius, Ingmarie (red.), *Svenskans beskrivning 31*, Umeå universitet, S. 161–169

”SMAK AV SPRÅKETS HALLELUJA I GOMTAKET”

Att översätta det oöversättbara modernistiska: Språk i språket i ett fiktivt rum

Pirjo Kukkonen
Nordica/Finska, finskugriska och nordiska institutionen
Svensk översättning
Helsingfors universitet
pirjo.kukkonen@helsinki.fi

Den finska författaren Volter Kilpis (1874–1939) modernistiska skärgårdsskildring *Alastalon salissa. Kuvaus saaristosta* I–II (930 s.) kom ut 1933, dess svenska översättning *I salen på Alastalo. En skärgårdsskildring* I–II år (851 s.) av den finlandssvenska författaren och översättaren Thomas Warburton år 1997. Elmer Diktonius (1896–1961) hade översatt några av Kilpis berättelser redan på 1930-talet men gav upp. ”Prosaepos”, som Kilpi själv ville kalla sitt verk, är en utmaning att läsa även på originalspråket finska; Kilpis meningsbyggnad, semantiska nybildningar och mikroskopiska språk bildar den modernistiska stilen. Hans stream of consciousness-teknik vill lyfta fram det irrationella hos människan. Skärgårdsskildringens poetiska tid och rum är den sydvästfinländska skärgårdsbygden Gustavs (fi. Kustavi) på 1860-talet under bondeseglatsens tid. Det är frågan om en endagsroman (men berättelserna sker på många plan) där bygdens storbönder och kaptener samlas på ett barkmöte för att förhandla fram ett kontrakt om att bygga en större bark för internationella seglatser. Tal- och tankehandlingarna i verket ger uttryck för hela skalan av känslor: maktkamp, pengar och värdehierarkier men också berättarglädjen och komiken, det stora skrattet. Allt detta avspeglas i språket.

I min presentation belyser jag Warburtons (f. 1918) omfattande repertoar av svenska språket. Kilpi differentierar sina personer med olika språk i språket i syfte att ge läsaren en illusion av de olika personernas identiteter, fysiska och psykiska egenskaper. Den stora översättningsstrategin är förändring eftersom översättningsprocessen går från finska till svenska och från en kultur till en annan kultur. Den språk- och kulturspecifika informationen kan gå förlorad men Warburton kompenserar eventuella förluster i Kilpi-finskan (t.ex. den sydvästfinska språkvarianten) i den svenska översättningen, som är ett språkligt fyrverkeri, ett möte mellan olika varianter av svenskan: allmänsvenska, finlandssvenska, idiolekter, sociolekter och dialekter (den finska Rimitodialekten motsvaras av språkliga element från Iniö och det övriga Åboland), manligt och kvinnligt språk, specialterminologi etc. Warburton (2003: 75) talar själv om begreppet *logotop*, dvs. att varje språk lagrar en begreppssfär som översättaren ska ta ställning till. På vilket sätt (åter)skapar Warburton ”den finska romanens vida rum” (Zilliacus 1998) i det litterära svenska rummet?

Jag tar upp några tal- och tankehandlingar (uttryck för känslor, konflikter, komik och humor) på finska och i svensk översättning. Hur differentieras t.ex. storbönderna Alastalo och Pukkila på svenska (deras maktkamp)? Varför vill tullmannen Blomberg använda ett finare språk än sin finska Rimitodialekt och hur uttrycks detta i översättningen? Hurdan svenska talar de få kvinnorna i denna manliga skärgårdsskildring? Kvinnan har sina egna domäner i 1860-talets skärgårdssamhälle inom den sociala strukturen, men ordet har hon i sin makt. Med utgångspunkt i en semiotisk betraktelse, i en semiosis av syntaktiska, semantiska och pragmatiska teckenprocesser (Morris [1938] 1971; Kristeva 1990; Bachtin 1991, 2010;

Petrilli (ed.) (2003) kring tal- och tankehandlingarna (inkl. para- och extralingvistiska drag) diskuterar jag de dialogiska och polyfona relationerna i dialogen mellan käll- och målspråket.

Referenser

Bachtin, Michail 1991. *Det dialogiska ordet*. Övers. Johan Öberg. Gråbo: Anthropos.

Bachtin, Michail 2010. *Dostojevskijs poetik*. Övers. Lars Fyhr och Johan Öberg. Det ryska originalet *Problemy poetiki Dostojevskogo*. Gråbo: Anthropos.

Cederholm, Per-Erik 1986. *Om det berättade i Volter Kilpis roman Alastalon salissa*. Diss. [Stockholm Studies in Finnish Language and Literature 4.] Stockholm: Stockholms universitet.

Hellström, Pär 1999. Smak av språkets halleluja i gomtaket. Volter Kilpis bok – fylld av vildvuxen och egensinnig formuleringslust. *Upsala Nya Tidning* 21.7.1999.

Kilpi, Volter [1933] 1997. *I salen på Alastalo. En skärgårdsskildring* I–II. Det finska originalet *Alastalon salissa*: *Kuvaus saaristosta* I–II, 1933. Svensk översättning av Thomas Warburton. Stockholm: Atlantis/Söderström & Co.

Kristeva, Julia 1990. *Stabat Mater*. Julia Kristeva i urval av Ebba Witt-Brattström. Översättning av Ann Runnquist-Vinde. Stockholm: Natur och Kultur.

Korsström, Tuva 1997. Att översätta det oöversättbara. *HBL* 28.9.1997.

Kukkonen, Pirjo 2005. I språkets vida rum. I: Paula Rossi (red.), *Från översättning till etik. En festskrift till Irma Sorvali på hennes 60-årsdag den 15 oktober 2005*. Acta Universitatis Ouluensis, Humaniora B 64. Uleåborg: Uleåborgs universitet. 103–112.

Lyytikäinen, Pirjo 1992. *Mielen meri, elämän pidot. Volter Kilven Alastalon salissa*. Diss. SKST 571. Helsinki: SKS.

Morris, Charles (1971 [1938]). Foundations of the Theory of Signs. In *Writings on the General Theory of Signs* by Charles Morris, (Approaches to Semiotics 16), Thomas A. Sebeok (ed.), 17–71. The Hague and Paris: Mouton.

Rojola, Lea 1995. *Varmuuden vuoksi: Modernin representaatio Volter Kilven Saaristosarjassa*. Diss. SKST 627. Helsinki: SKS.

Translation Translation 2003. Edited with an Introduction by Susan Petrilli. [Approaches to Translation Studies 21.] Amsterdam & New York, NY: Rodopi.

Warburton, Thomas 2003. *Efter 30 000 sidor. Från en översättares bord.* Helsingfors: Söderströms & Stockholm: Bokförlaget Atlantis.

Zilliacus, Claes 1998. Den finska romanens vida rum. *Nya Argus* 1/1998, 15–19.

KOMMUNIKATIVA STRATEGIER FÖR MEDVETEN OTYDLIGHET I POLITIKERSPRÅK

Mikko Kuronen
Institutionen för språk
Jyväskylä Universitet
mikko.j.kuronen@jyu.fi

Denna studie har sin utgångspunkt i den fråga som många lyssnare ställt sig vid lyssnande av politikerintervjuer i medier: vad sade politikern egentligen – var svaret *ja, nej, tja* eller något annat? Politiker är ofta kommunikativt mycket skickliga, vilket bl.a. manifesteras i deras förmåga att på svåra frågor kunna svara medvetet otydligt. Förmågan är speciellt utvecklad hos medievana personer; icke-medievana människor brukar i de flesta situationer försöka svara så tydligt som möjligt på en fråga genom *ja, nej* eller *vet inte*. Denna kommunikationens huvudprincip fungerar dock inte alltid inom politiken (Thelander 1986, Håkansson 1999, Hellspong 2008 och 2011). Orsakerna till otydlighet i politikerspråket är många: vissa av dem är oavsiktliga, vissa andra avsiktliga. Oavsiktlig otydlighet beror i regel på att kommunikatören saknar förmåga att förmedla ett tydligt budskap. Avsiktlig otydlighet är däremot en vald strategi som bl.a. kan bero på att politikern inte vet svaret men vill inte erkänna det eller att han/hon har en åsikt i frågan men vill eller vågar inte framföra den offentligt. Syftet med denna studie är att analysera just *avsiktlig, medveten otydlighet*. Undersökningen syftar till att besvara följande frågor:

1. *Vilka kommunikativa strategier el. mönster använder politiker för att undvika att svara på besvärliga frågor tydligt? Hur ofta är svaren medvetet otydliga?*
2. *Vilken typ av talhandlingar består de avsiktligt otydliga svaren av?*
3. *Vilka av otydlighetsstrategierna är vanligast och verkar fungera bäst i intervjusituationer?*
4. *Vilka lexikala eller syntaktiska särdrag präglar strategisk otydlighet?*
5. *Finns det skillnader mellan sverigesvenska och finlandssvenska inom detta kommunikationens område?*

Resultaten, som jag avser att presentera i mitt föredrag, baserar sig på en analys av ca 300 svar av 18 sverigesvenska och finlandssvenska politiker.

Referenser

Hellspong, L. (2008). Förhandlingens retorik. Samtalskonst för arbete, skola och samhälle. Lund: Studentlitteratur.
Hellspong, L. (2011). Konsten att tala: handbok i praktisk retorik. Lund: Studentlitteratur.
Håkansson, N. (1999). Valretorik – Om politiskt språk i partiprogandan. Göteborg Studies in Politics 65. Göteborg: Göteborgs universitet.
Thelander, K. (1986). Politikerspråk i könsperspektiv. Ord och stil 17. Malmö: Liber Förlag.

”OM MAN GRÅTER BLIR MAN BÖG DIREKT”

Skolsamtal på gymnasieskolans fordonsprogram

Katarina Kärnebro
Institutionen för språkstudier
Genusforskarskolan
Umeå universitet
Katarina.karnebro@sprak.umu.se

I skolsamtalen är det inte bara ämnesinnehåll som förmedlas utan även normer, värden, attityder och trosföreställningar förhandlas fram (Bergvall & Remlinger 1996). I mitt pågående avhandlingsprojekt studeras vardagliga skolsamtal på gymnasieskolans fordonsprogram i syfte att undersöka hur könsnormer förhandlas fram mellan samtalsdeltagarna. Genom etnografiska beskrivningar och samtalsanalyser av de språkpraktiker som skapas i skolsamtalen, samt en intervjustudie av hur eleverna själva förstår de språkpraktiker de deltar i, undersöks också vilka identitetspositioner som möjliggörs eller begränsas via de könsnormer som skapas i skolsamtalen.

Som utgångspunkt i analyserna betraktas fordonsprogrammet som en praktikgemenskap och de könsnormer som förhandlas fram i samtalen ses därför som effekter av den delade verksamheten, deltagarnas roller och deltagarnas relationer till varandra och till andra praktikgemenskaper (Eckert & McConnell-Ginet 2003; Edlund, Erson & Milles 2007). Fordonsprogrammet domineras av pojkar och befinner sig i en traditionellt manlig miljö och det är därför rimligt att tro att stereotypa och normativa föreställningar om maskulinitet fungerar som ideologiska föreskrifter för de könsnormer som skapas i samtalen. I min presentation kommer jag att ge exempel på hur könsnormer vidmakthålls, utmanas och nyskapas i några skolsamtal, samt belysa hur språkpraktikerna förstås av eleverna själva. Studien har genomförts i fyra olika klasser på fordonsprogrammet på en skola i norra Sverige.

Referenser

Bergvall, Victoria & Remlinger, Kathryn (1996) ”Reproduction, Resistance and Gender in Educational Discourse: The Role of Critical Discourse Analysis”, *Discourse Society*, 1996, 7:453-479.

Eckert, Penelope & McConnell-Ginet, Sally (2003) *Language and Gender*. Cambridge: University Press.

Edlund, Ann-Catrine & Erson, Eva & Milles, Karin (2007) *Språk och kön.* Falun: Norstedts Akademiska Förlag.

LEKSIKAL-SEMANTISKE ASPEKTER VED ANVENDELSEN AV PASSIV

Anu Laanemets
Avdeling for skandinaviske språk
Tartu Universitet
anu.laanemets@ut.ee

I mitt opplegg vil jeg presentere resultater fra en større korpusbasert undersøkelse av anvendelsen av passiv i tale- og skriftspråk. Opplegget vil ta utgangspunkt i svensk, men de svenske data blir satt i et kontrastivt perspektiv med data fra de andre fastlandsskandinaviske språk – dansk og norsk. Som analysene viser, forekommer det en del forskjeller mellom på den ene side svensk passiv og på den annen side dansk og norsk passiv. Store forskjeller viser seg på det frekventative plan, når de enkelte tale- og skriftspråksgenrer tas i betraktning. En nærmere analyse av forskjellige syntaktiske og leksikal-semantiske aspekter viser, at det også her finnes forskjeller mellom de tre språkene. Den svenske bli-passiv synes ikke å kunne anvendes i syntaktisk komplekse strukturer i like så stor omfang som i de to andre språk.

Hovedvekten i opplegget vil ligge på den leksikal-semantiske analyse av morfologisk og perifrastisk passiv. På bakgrunn av analysene kan man dra to konklusjoner. For det første: ved polyseme verb uttrykkes verbets ene betydning fortrinsvis med den ene passivform, mens den andre betydningen forekommer med begge passivformer. For det annet: for dansk og norsk gjelder det, at verb som ofte forekommer i passiv, forekommer ofte i både morfologisk og perifrastisk passiv. I svensk derimot er det en tydelig betydningsforskjell mellom de hyppigst forekommende verb; visse verb forekommer hyppigst i morfologisk passiv, mens andre i perifrastisk passiv.

”’TERVE’, SA SMASKARENS PAPPA SOM OCKSÅ STOD OCH TITTADE PÅ MIDSOMMARBRASAN. HAN KUNDE INGEN FINSKA PÅ RIKTIGT.”

Litterär flerspråkighet och språkväxling utifrån Eija Hetekivi Olssons roman Ingenbarnsland

Hans Landqvist
Institutionen för svenska språket
Göteborgs universitet
hans.landqvist@svenska.gu.se

Antalet författare som skildrar tvåspråkiga miljöer i Sverige blir allt fler. Huvudspråket i deras verk är svenska, men också andra språk är närvarande (Landqvist 2012:16–18). En av dessa författare är Eija Hetekivi Olsson, som debuterade 2012 med romanen Ingenbarnsland.

I romanen skildras flickan Miiras uppväxt i Gårdsten och Bergsjön under 1980-talet. Liksom många andra invånare i de båda förorterna i nordöstra Göteborg har Miiras föräldrar sina rötter utanför Sverige, nämligen i Finland. Miira själv är född i Sverige, går i finsk klass i grundskolan och talar både finska och svenska. Berättelsen om Miira ”filtreras konsekvent genom hennes medvetande och hennes språk”, och såväl medvetandet som språket ”är i allra högsta grad säregna” (Nilsson 2012).Huvudspråket i romanen är svenska, i olika former, men det finns även inslag av finska.Språkformen beskrivs bland annat som att ”[r]eplikerna härmar både finskt och göteborgskt talspråk” (Josephson 2012:67).

I mitt föredrag redovisar jag resultat från en pågående studie av Ingenbarnsland utifrån den analysmodell av litterär flerspråkighet och språkväxling som Eriksson och Haapamäki (2011) föreslår. Modellen utgår från det litterära verkets kommunikativa kontext, språkväxlingens form
och dess litterära funktioner. I föredraget uppmärksammar jag särskilt de möjliga litterära funktionerna för den språkliga variation och språkväxling som uppträder i romanen.

Referenser

Eriksson, H. & Haapamäki, S. (2011). Att analysera litterär flerspråkighet. I: S. Niemi & P. Söderholm (red.), *Svenskan i Finland 12. 13 och 16 oktober 2009 vid Joensuu universitet*. Joensuu.

Hetekivi Olsson, E. (2012). *Ingenbarnsland*. Stockholm.

Josephson, O. (2012). Moderna och klassiska klassröster lika skiftande. I: *Språktidningen* 2012:3.

Landqvist, H. (2012). *”– Kuka … puhhuu …? stönade Esaias. Vem pratar?” Litterär flerspråkighet och språkväxling i Mikael Niemis roman Mannen som dog som en lax*. (GU-ISS-2012-04.) Hämtad 2013-01-12 från <www.svenska.gu.se/publikationer/gu-iss/>.

Nilsson, M. (2012). Ord mot underordningen. I: *Clarté. Partipolitiskt obunden socialistisk tidskrift*. Hämtad 2013-01-12 från <www.clarte.nu/index.php?option=com_content&task=view&id=7911&Itemid=26>

FRÅN MENYER TILL FÖRFATTNINGAR:
svensköversättarens vardag i Finland

Jannika Lassus
Centret för språk och affärskommunikation
Hanken Svenska handelshögskolan
jannika.lassus@hanken.fi

Trots sin minoritetsposition har svenskan i Finland en stark ställning i det finländska samhället. Som ett av landets två nationalspråk skyddas svenskan av Finlands grundlag (731/1999) och språklagen (423/2003). Detta tar sig uttryck bland annat i att samhällsinformation finns tillgänglig på både finska och svenska. I praktiken är den svenska informationen översatt från finskan, och översättning från finska till svenska sysselsätter många språkexperter i Finland.

I mitt föredrag beskriver och analyserar jag översättning och speciellt översättarna från finska till svenska i Finland. Detta är resultatet av en översättningssociologisk undersökning som koncentrerar sig på översättningens villkor snarare än på de översatta texterna.

Materialet utgörs av en enkät riktad till översättare från finska till svenska (138 svar), djupintervjuer med fyra översättare och kompletterande e-post. Materialet samlades in huvudsakligen mellan maj och december 2012 inom ramen för SLS projekt Svenskan i Finland – i dag och i går och delprojektet Svenskan i Finland i skrift.

Det går att urskilja vissa skillnader mellan översättare som är anställda av det allmänna, översättare anställda inom den privata sektorn och egenföretagare. Av materialet som helhet framgår det bl.a. att i synnerhet de som är anställda inom den offentliga sektorn upplever att de jobbar under stor tidspress och har stort ansvar. Samtidigt tycker de bra om sitt arbete och är nöjda med tillgången till hjälpmedel och andra resurser. De som jobbar ensamma önskar sig dock en sak: en översättarkollega.

Referenser

Chesterman, Andrew (2006). Questions in the sociology of translation. I: Duarte, Joao Ferreira; Rose, Alexandra Assis; Seruya, Teresa (eds.). *Translation Studies at the Interface of Disciplines.* John Benjamins Publishing Company. Amsterdam.

Grundlag. 11.6.1999/731. Tillgänglig på www.finlex.fi. Kontrollerad 13.1.2013.

Språklag. 6.6.2003/423. Tillgänglig på www.finlex.fi. Kontrollerad 13.1.2013.

SLS (u.å.). *Svenskan i Finland i skrift*. Tillgänglig: http://www.sls.fi/doc.php?category=5&docid=807 Kontrollerad 13.1.201

VEM ÄGER SVENSKAN?

Pluricentriska språk och frågan om “ownership” och “stakeholdership”

Godelieve Laureys
Nordiska språk
Gent Universitet
godelieve.laureys@ugent.be

Varje språksamhälle har ett naturligt ansvar för sitt språk. Språket måste värnas, vidareutvecklas och rustas så att det kan användas i olika domäner och i olika kommunikativa situationer. En mycket viktig aspekt är modersmålsundervisningen, som ska garantera att kunskaper i och om språket förmedlas till kommande generationer. Språkbrukarna måste ges möjlighet att tillägna sig ett fullfjädrat språk, som fungerar i alla relevanta sammanhang.

Inför denna uppgift råder varje språksamhälle över ett antal aktörer och instrument. Det rör sig inte bara om offentliga institutioner, såsom skolväsendet, språkvårdsorgan, språkforskningsinstitutioner eller om språklagstiftning och -regelgivning, utan också om olika språkföreningar och -sällskap samt informella grupperingar som uppvisar ett särskilt intresse för språkliga frågor. Samtidigt spelar också medierna en central roll, dels för att de är mönsterbildande för den språkliga utvecklingen och dels för att de utgör en viktig plattform för språkdebatten.

I ett pluricentriskt språkområde rör det sig om ett delat ansvar som sprider sig över olika delar av språkområdet och som berör olika länder. Den språkliga mångfald som uppstår i sådant språkområde har djupa rötter i nationella traditioner, speglar skillnader i kommunikationsmönster och i den språkliga gestaltning som hör ihop med historiska erfarenheter och med den sociala verkligheten.

Som bekant kännetecknas pluricentriska språkområden oftast av ett asymmetriskt mönster, där “moderlandet” har en tendens att betrakta sig som självklar stakeholder och därför kräva det exklusiva ansvaret för ett språk. I mitt föredrag vill jag belysa hur detta förhållande komplicerar språkvårdsfrågor och skapar en särskild språkpolitisk agenda, samtidigt som det också påverkar den språkliga identiteten.

EN BREVKEDJA FRÅN 1899 – UTBYTE AV VAROR OCH TJÄNSTER

Hanna Lehti-Eklund
Beatrice Silén
Finska, finsk-ugriska och nordiska institutionen
Helsingfors Universitet
hanna.lehti-eklund@helsinki.fi

Bland de hundratals brev som fabrikören Paul Sinebrychoff sände och mottog mellan 1895 och 1907 finns en brevkedja mellan 21.6.99 och 15.12.99 mellan honom och häradshövdingen Axel Durling från Stockholm. Den omfattar 22 brev och ett telegram och handlar om försäljning och utbyte av konst och samlingsobjekt. I vårt föredrag kommer vi att undersöka hur skribenterna språkligt uttrycker den väsentliga målsättningen i brevväxlingen, nämligen utbytet av varor och tjänster. Vi ser på topikutvecklingen och hur den är kopplad till vissa centrala språkhandlingar. Särskilt är vi intresserade av att se hur uppmaningar och erbjudanden konstrueras och hur de besvaras i materialet. Vi studerar också hur realiseringen av sådana språkhandlingar påverkas av hur förhandlingarna framskrider.

KLARSPRÅKETS KOMMERSIELLA KRAFTER

Lena Lind Palicki
Språkrådet
lena.lind.palicki@sprakradet.se

I den svenska språklagen står det att språket i den offentliga verksamheten ska vara ”vårdat, enkelt och begripligt” (2009:600). Ansvaret för att operationalisera denna klarspråksparagraf ligger på de enskilda myndigheterna, med stöd av institutionella aktörer, bland annat Språkrådet. I praktiken läggs ofta delar av operationaliseringsarbetet ut på fristående kommersiella aktörer: språkvårdsföretag eller frilansande språkvårdare som säljer tjänster såsom utbildningar eller språkgranskning.

I föredraget kommer jag att diskutera vad klarspråk är och blir när det omsätts på en kommersiell marknad. Hur marknadsförs klarspråk? Vad är klarspråksarbetets motiv och innehåll när det presenteras i kommersiella kontexter? Vad sägs olika typer av klarspråksinsatser och liknande språkförändringsprojekt tjäna för syfte för mottagarna?

Traditionellt har klarspråk sålts in med hjälp av motiveringar som handlar om demokrati och rättssäkerhet, men också olika effektivitetsargument – kortare lästid för texter, ökad effektivitet i handläggningen etc., vilket då direkt har kopplats till kostnader för myndigheten. En hypotes är att effektivitetsargument betonas starkare än argument om demokrati och rättsäkerhet i kommersiella kontexter, men också att andra typer av språkliga motiv kan aktualiseras, t.ex. varumärkestänkande som tar sig uttryck i strävan efter språklig enhetlighet inom en organisation.

Materialet utgörs av säljande texter från språkföretag och enskilda språkvårdare som analyseras diskursanalytiskt med hjälp av bl.a. van Leeuwens legitimeringsanalys.

ANVÄNDNING AV TRE KONSTRUKTIONER MED *SÅ* I SVENSKAN OCH HOS VUXNA INLÄRARE AV SVENSKA MED NEDERLÄNDSKA SOM FÖRSTASPRÅK

Josefin Lindgren
Institutionen för Lingvistik & Filologi
Uppsala Universitet
josefin.lindgren@lingfil.uu.se

I svenskan förekommer ett flertal konstruktioner med *så*. I denna presentation undersöks förekomsten av tre i viss mån relaterade *så*-konstruktioner i ett korpus bestående av informella muntliga bildbeskrivningar från 17 svenska modersmålstalare och 17 vuxna inlärare av svenska med nederländska som förstaspråk (L1). Individuell variation hos inlärarna och modersmålstalarna analyseras och skillnader på gruppnivå mellan inlärarnas och modersmålstalarnas produktion diskuteras. Inlärning av svenska med det närbesläktade språket nederländska som förstaspråk har inte undersökts i någon högre utsträckning och studien har därför ett explorativt fokus.

De konstruktioner som undersökts och vars användning beskrivs och diskuteras i denna presentation är *så* i fundamentet (syntaktisk position 1 i V2-språk), självständigt med konkluderande/konsekutiv funktion (1) och som en del i s.k. *fundamentsdubblering* (se Ekerot, 1988), även kallad adjunktionellt *så* (2), samt *så* som konjunktion med sammanbindande/slutsatsgivande funktion (3). Två av dessa typer, satsinledande *så* samt adjunktionellt *så* förekommer främst i informell talad svenska (Ekberg, 1997, Nordström, 2010) och därför extra intressanta och relevanta att analysera ur ett inlärarperspektiv då konstruktioner som främst hör talspråket till sällan tas upp inom ramen för språkundervisning.

Referenser

Ekberg, L. (1997). Diskursiva och syntaktiska mönster i återberättelser hos invandrarbarn i Rosengård. *Svenskans beskrivning*, Vol. 22, s. 97–110.

Ekerot, L-J. (1988). *Så-konstruktionen i svenskan. Konstruktionstypen ”Om vädret tillåter, så genomföres övningen” i funktionellt grammatiskt perspektiv*. Lund: Lundastudier i nordisk språkvetenskap A42.

Nordström, J. (2010). The Swedish så-construction, a new point of departure. *Working Papers in Scandinavian Syntax*, Vol. 85, s. 37–63.

FINNS DET NATIONELLA SVENSKA KOMMUNIKATIONSMÖNSTER?

Tilltal och direktiv i läkare–patientsamtal i Sverige och Finland

Jan Lindström
Catrin Norrby
Camilla Wide
Jenny Nilsson
Helsingfors universitet
jan.k.lindstrom@helsinki.fi
catrin.norrby@nordiska.su.se
camilla.wide@utu.fi
jenny.nilsson@sofi.se

Många av världens språk är s.k. pluricentriska språk, dvs. språk som talas i fler länder än ett. Bara i Europa finns en rad exempel på sådana språk, till exempel engelska, franska, tyska och svenska. Men samtalar man på samma sätt i olika länder bara för att man talar samma språk? Eller ser de kommunikativa mönstren olika ut? Programmet ”Interaktion och variation i pluricentriska språk” (finansierat av Riksbankens Jubileumsfond 2013–2020) undersöker och jämför kommunikationen i samma typer av samtal i liknande miljöer i Sverige och Finland, med fokus på domänerna service, lärande och vård. Syftet är att identifiera skillnader och likheter i hur man utformar sociala handlingar som tilltal, signalerar samtycke och oenighet eller formulerar kritik och beröm i finlandssvenska och sverigesvenska.

I vår presentation tar vi fasta på interpersonella orienteringar i läkare–patientsamtal inspelade i Sverige och Finland. Dels studerar vi förekomsten av tilltalsformer, dels studerar vi hur råd och direktiv formuleras i dessa interaktioner. Våra resultat visar att det finns klara tendenser till ett mindre formellt tilltal i de sverigesvenska samtalen. Samtidigt kan inte tilltalsstrategierna beskrivas enbart som mer formella i Finland, utan man utnyttjar speciellt i de finlandssvenska samtalen olika slags tekniker för undvikande av direkt tilltal. Tilltalsstrategierna hänger vidare ihop med hur råd och direktiv formuleras, dvs. hur pass direkt eller indirekt de riktar sig till den andra parten.

Forskningsprogrammet syftar till att bidra till den internationella teoriutvecklingen inom forskningen om pluricentriska språk. Genom att använda teorier och metoder som samtalsanalys och kommunikationsetnografi kan programmet belysa och förklara pluricentriska språkfenomen som tidigare forskning inte riktigt kunnat komma åt. På så vis bidrar programmet till att utveckla den s.k. variationspragmatiken samtidigt som vi får ny kunskap om vad som är unikt för finlandssvenska respektive sverigesvenska samtal.

DEN NEGERADE VERBFRASEN *JAG VET INTE* SOM UTTRYCK FÖR TALARPOSITIONERING

Anne-Marie Londen
Finska, finskugriska och nordiska institutionen
Helsingfors universitet
anne-marie.londen@helsinki.fi

I sin bok *Tur och ordning* (2008) hänför Jan Lindström uttrycket *jag vet inte* till en kategori som han kallar utvidgade diskursmarkörer. Den här gruppen av diskursmarkörer, till vilken han även räknar t.ex. *vad heter det* och *om man säger så*, består av helt eller delvis lexikaliserade flerordsuttryck och de används som samtalsstrukturerande eller yttrandemodifierande markörer (s. 289). Som diskursmarkör är *jag vet inte* syntaktiskt fristående, medan frasen i exempel som *jag vet inte vad jag ska säga* är integrerad i resten av yttrandet.

I föredraget presenterar och diskuterar jag ett antal samtalsutdrag där uttrycket *jag vet inte* används. De flesta är hämtade från informella men agendastyrda gruppdiskussioner, och jag tar framför allt upp sådana sekvenser där deltagarna efter en fråga från samtalsledaren förväntas bidra med åsikter, omdömen, värderingar eller beskrivningar. Ibland ber samtalsledaren uttryckligen om en motivering eller förklaring till ”tyckandet”. Det är alltså inte primärt fråga om responser på informationsfrågor även om gränsdagningen härvidlag givetvis inte är lätt att göra. I fokus står responsturernas struktur, dvs. om enheten *jag vet inte* står initialt, finalt eller turinternt, samt frågan vilka funktioner som kan knytas till de olika positionerna. Vad ”gör” diskursmarkören *jag vet inte* i yttrandet? På vilket sätt positionerar sig talarna i förhållande till den pågående aktiviteten, till andra deltagares bidrag och till det egna yttrandet när de säger sig ”inte veta”?

Materialunderlaget består av följande korpusar: GSM (*Gymnasisters språk- och musikvärldar*), HUSA (*Språk och attityder bland helsingforssvenska ungdomar*) samt delar av kärnkorpusen inom projektet *Samtalsspråkets grammatik*.

Referenser

Ford, Cecilia E. & Thompson, Sandra A. (1996). Interactional units in conversation: Syntactic, interactional, and pragmatic resources for the management of turns. I Ochs, Elinor, Schegloff, Emanuel S. & Thompson, Sandra A. (eds.) *Interaction and grammar*. Cambridge University Press.

Karlsson, Susanna (2006). *Positioneringsfraser i interaktion. Syntax, prosodi och funktion.* (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 5.) Göteborgs universitet.

Keevallik, Leelo (2012). The terms of not knowing. I Stivers, Tanya, Mondala, Lorenza & Steensig, Jakob (eds.) *The Morality of Knowledge in Conversation*. Cambridge University Press.

Lindström, Jan (2008). *Tur och ordning. Introduktion till svensk samtalsgrammatik*. Norstedts. Wirdenäs, Karolina (2002). *Ungdomars argumentation. Om argumentationstekniker i gruppsamtal*. (Nordistica Gothoburgensia 26.) Göteborgs universitet.

SWECXN – ETT SVENSKT KONSTRUKTIKON

Benjamin Lyngfelt
Lars Borin
Linnéa Bäckström
Markus Forsberg
Julia Prentice,
Rudolf Rydstedt
Emma Sköldberg
Sofia Tingsell
Jonatan Uppström
Göteborgs Universitet
fornamn.efternamn@svenska.gu.se

Storskaliga språkbeskrivningar är typiskt av två slag: grammatiker och lexikon. Grammatiker inriktar sig på generella regler, medan lexikon utgår från enskilda ord. Därmed är det åtskilliga språkliga mönster som blir perifera från båda perspektiven och därför tenderar att försummas. Hit hör t.ex. VERBA *sig* RESULTAT, MINUTTAL *i/över* TIMTAL, *Vad gör* NP RUMSADVL? och *i* ADJEKTIV-*aste laget*.

Sådana konstruktioner är dock ingen försumbar samling gränslandsfenomen; tvärtom är de både talrika och frekventa (Jackendoff 2007). De är också problematiska för såväl språkteknologi (Sag m.fl. 2001) som andraspråksinlärning (Ekberg 2004, Prentice & Sköldberg 2011). Följaktligen är det hög tid att sätta dessa semi-produktiva, partiellt schematiska konstruktioner i centrum.

Därför utvecklar vi nu SweCxn – ett svenskt konstruktikon (Lyngfelt m.fl. 2012, Lyngfelt & Forsberg 2012). SweCxn är en fritt tillgänglig databas över svenska konstruktioner, på väg att bli en storskalig elektronisk resurs för lingvistiska, språkteknologiska och så småningom språkdidaktiska ändamål. Projektet är inspirerat av det engelskspråkiga *Constructicon* (Fillmore m.fl. 2012) som utvecklas i tillägg till FrameNet. Likaså är SweCxn knutet till FrameNets svenska motsvarighet Svenskt frasnät (SweFN; Borin m.fl. 2010) och ingår i ett integrerat resursnätverk vid Språkbanken i Göteborg.

SweCxn är ett samarbete mellan grammatiker, språkteknologer, lexikografer, fraseologer och andraspråksforskare. I skrivande stund innehåller databasen ca 50–100 konstruktions-beskrivningar och växer kontinuerligt. Specifika mål är att täcka konstruktioner som är svåra ur inlärningssynpunkt och utveckla metoder för automatisk identifiering av konstruktioner i text. I samarbete med konstruktikonprojekt för engelska, japanska och brasiliansk portugisiska strävar vi också efter ett gemensamt beskrivningsformat för tvärspråkliga tillämpningar.

”JAG ÄR JU KANSKE INTE LIKA SVENSK SOM ANDRA SVENSKAR”

Malin Löfström
Institutionen för nordiska språk
Uppsala Universitet
malin.lofstrom@nordiska.uu.se

Idag bor ungefär 60 000 finlandssvenskar i Sverige och de utgör ca 20 % av alla finländare som bor I Sverige (www.fris.nu). Det här innebär att finlandssvenskar är starkt överrepresenterade bland sverigefinländarna och det betyder också att en betydande andel av alla finlandssvenskar bor i Sverige. Mina informanter kommer från Raseborgsområdet och de har flyttat till Sverige mellan ca 1970 och 2010.

Mitt material består av semistrukturerade intervjuer och smågruppssamtal med en moderator och två informanter. I intervjuerna fokuseras informanternas liv före och efter migrationen och deras språkrelaterade erfarenheter. Gruppsamtalen är metaspråkliga diskussioner om det svenska språkområdet, kontaktsituationen och språkideologiska frågor.

Med folklingvistiska metoder och genom att tillämpa idéer från tredje vågens sociolingvistik undersöker jag hur informanterna språkligt konstruerar sin sociala identitet som finlandssvenskar i Stockholm och jag utgår ifrån följande forskningsfrågor:

- Kategoriserar sig informanterna som finlandssvenskar, finländare eller svenskar?
- Var anser de att deras hem är?
- Kan man relatera deras tankar till deras språkliga stil?
- Vilken social betydelse ger de språklig anpassning som fenomen?
- Vilka externa faktorer i deras liv och vardag anser de påverkar deras språkliga val?

Preliminära resultat tyder på att bland annat konsumtion av etermedia och informanternas personliga identifikation som finlandssvensk/finländsk/svensk är faktorer som spelar en stor roll förinformanternas tolkning av det svenska samhället och för deras språkliga ackommodationsmönster. Jag kommer att presentera resultat på gruppnivå i form av s.k. kollektiva berättelser och visa på individuella skillnader.

SJÄLVSTÄNDIGHET I HANDLEDNING

Jenny Magnusson
Kommunikation och lärande, ämnet svenska
Södertörns högskola
jenny.magnusson@sh.se

De självständiga arbetenas allt större betydelse inom den högre utbildningen kräver allt större forskningsinsatser. En lucka inom den befintliga forskningen har med interaktionen i handledningen av självständiga arbeten att göra och detta är utgångspunkten för ett projekt som vi arbetar med. Projektets övergripande syfte är att studera den interaktion som sker mellan handledare och student under skrivandet av en uppsats. Syftet är att beskriva, analysera och jämföra vad som görs, hur det görs och när det görs. Materialet består av inspelade samtal, textutkast och mejlinteraktion.

Den del av forskningsprojektet som vi vill presentera här har med självständigheten i det självständiga arbetet att göra – hur kommer studentens självständighet till uttryck i de olika formerna av interaktion i handledningen? Vi har utgått från Rienecker & Jørgensens definition som definierar självständighet i relation till handledare och källhantering, där studenten ska välja, sortera, relatera och underordna det som handledaren och källorna diskuterar utifrån det egna syftet samt föra sin egen talan i förhållande till handledaren och källorna (2008:247). Vi väljer att tolka detta som att självständighet utifrån denna definition kan framkomma i såväl text som i samtal om text.

Självständighet kan betraktas på olika sätt. Det kan handla om vilka möjligheter studenten ges i diskussionerna runt uppsatsen och om hur dessa möjligheter realiseras på olika sätt. Därutöver kan det handla om hur studenten konstruerar självständighet, vilket alltså inte nödvändigtvis är detsamma som den självständighet som avses i definitionen ovan.

I resultatpresentationen kommer självständighet att betraktas utifrån tre skilda perspektiv: hur ämnesväxlingen sker, vilket analyseras utifrån topiker, samt hur olika perspektiv framkommer i samtalet, vilket vi analyserat med hjälp av Bachtins röstbegrepp. Det tredje perspektivet rör slutligen hur studenten förhåller sig till de förslag som handledaren presenterar i om/bearbetningen av uppsatsen.

INTERPUNKTION OCH PAUSERING

Anja Malmberg
Institutionen för språkstudier
Umeå Universitet
anja.malmberg@sprak.umu.se

I skriftspråket är interpunktionen den självklara pauseringen. Den finns där lika mycket för ögat som för läsrytmens skull. Vid högläsning av prosatexter går det ibland att höra var punkter i texten finns. Det är ofta där uppläsaren andas och tar paus. Men hur fungerar förhållandet mellan den dramatiska textens interpunktion och en skådespelares talspråkliga tolkning av repliken? En skådespelare gör mer än bara läser repliken.

August Strindberg är en av Sveriges genom tiderna mest inflytelserika dramatiker. I Ett drömspel använder han omväxlande punkt, kommatecken, semikolon, kolon och ytterligare skiljetecken i repliktexten. Frågan är om dessa olika skiljetecken genererar pauser i teateruppsättningar? Och genererar de i så fall olika slags pauser?

På Audiovisuella arkivet i Stockholm finns ett flertal inspelningar av Ett drömspel, i uppsättningar från hela landet, och från 1966 och framåt. Jag har här jämfört ett antal uppsättningars tolkningar med originaltexten och med varandra. Avsnittet är tio repliker mellan karaktärerna Modern och Fadren och är inledningen av en scen tidigt i pjästexten.

Mitt syfte är att försöka se hur skådepelare tolkar interpunktionen i sitt arbete med texten? Hur uppfattar de interpunktionen och vad gör de i så fall med den? En skådespelares arbete är delvis att översätta interpunktion och annan metatext till fysiska uttryck i föreställningstexten. Pausering är ett konkret fysiskt uttryck i en föreställningstext.

FRIVILLIG SVENSKA – EFTER GYMNASIET

Enikö Marton
Finska, finskugriska och nordiska institutionen
Helsingfors Universitet
eniko.marton@helsinki.fi

Målsättningen med denna forskning är att undersöka de faktorer som motiverar unga finskspråkiga att *frivilligt* fortsätta språkstudier i svenska efter gymnasiet för att nå högre kunskap i språket. Ur ett teoretiskt perspektiv baserar forskningen sig på Gardners ”socio-educational model” for andraspråksinlärning. Data har insamlats på finska gymnasier i tre nyländska kommuner (Borgå, Vanda och Kervo; N = 508). Analysen gjordes med en hierarkisk logistisk regression. Resultaten visade att den subjektiva utvärderingen av språkkursen var av största betydelse som tyder på att svensklektionerna inte endast påverkar befintliga språkkunskaper utan också långsiktiga attityder gentemot svenska som andraspråk. Resultaten och de praktiska implikationerna diskuteras.

TILLTALSORD I SVENSKA MYNDIGHETSTEXTER FRÅN 1950-TALET TILL I DAG

Christine Mertzlufft
Deutsches Seminar
Freiburg
christine.mertzlufft@germanistik.uni-freiburg.de

I mit föredrag presenterar jag några resultat av en korpusbaserad undersökning av svenska myndighetsstexter (brev och broschyrer) från 1950-talet till idag. Mina resultat visar en försjkutning i tilltalsmönstret som tidigare har beskrivits av Mårtensson (1987, 1988). Denna förskjutning har dock inte skett i samma utsträckning som Mårtensson (1987, 1988) bl a antog.

- Användningen av tilltalsordet *du* har visserligen ökat men *du* har inte förträngt tilltalsordet *ni*.
- *Ni* förekommer i samtliga decennier och är dessutom den dominerande tilltalsformen under hela undersökningsperioden.

Därutöver framgår av min undersökning att *du*-tilltalet föredras i broschyrtexterna vilket jag av följande anledning inte tolkar som ett tecken på informalisering av myndighetskommunikationen: Broschyrerna är inte riktade till enskilda individer utom till en mer eller mindre anonym läsarkrets vilket betyder att *du*-pronomen används generiskt, dvs som ”kollektivtilltal” i broschyrerna.

Referenser

Mårtensson, Eva (1986): Det nya niandet. I: Audén, Bengt u. a. (red.): *Fyra uppsatser.* (= *Nordlund* 10), s. 35-79.

Mårtensson, Eva (1987): När myndigheterna blev du med oss. Om informaliseringen av det offentliga språket. I: Mårtensson, Eva/Falk, Cecilia (red.): *Två uppsatser om språkbrukets informalisering*. Lund: Institutionen. för nordiska språk, Lunds universitet (= Nordlund 13), s. 25-78.

Mårtensson, Eva (1988): Den familjära myndigheten. Intimiseringen av det offentliga språket. I: Löfgren, Orvar (red.): *Hej, det är från försäkringskassan! Informaliseringen av Sverige*. Stockholm: Natur och Kultur, s. 105-127

Norrby, Catrin/Håkansson, Gisela (2004): ”Kan jag hjälpa dig med något?” Om tilltal i en servicesituation. I: *Språk och Stil 13*, S. 5-34.

HEN I FINLAND OCH I SVERIGE

Karin Milles
Kultur och lärande
Södertörns högskola
karin.milles@sh.se

Svenskan har i det könsneutrala hen fått ett nytt personligt pronomen. Ordet verkar ha funnits åtminstone i femtio år, men det är framförallt under de senaste åren som ordet har uppmärksammats och spridits. Ordets ursprung är delvis höljt i dunkel, men många tolkar det som ett lån från Finskans hän.

En del tycker att det är en praktisk lösning på ett språkligt problem, andra att det är ett djävulens påfund. Under 2012 debatterades ordets vara och icke-vara flitigt i de svenska etermedierna, på nätet – och säkerligen också kring många middagsbord.

Jag har intresserat mig för hen som ett exempel på en feministisk språkreform (Milles 2011), och håller för närvarande på med en undersökning, finansierad av Svenska Akademien, av ordets etableringsgrad i den offentliga sverigesvenskan. Har hen faktiskt börjat användas i myndigheternas externa kommunikation, i tidningstext och i akademisk prosa?

Konferensens tema, Sverige som pluricentriskt språk, gjorde dock att jag blev nyfiken på hur det såg ut i Finland. Har hen också börjat användas i finlandssvenskan? Å ena sidan har debatten kring hen i huvudsak förts i Sverige, men närheten till finskan borde å andra sidan bädda för att de finlandssvenska talarna har lättare att acceptera och använda ordet. Jag kommer i mitt föredrag presentera resultatet av en mindre studie av bruket i sverigesvenskt och finlandssvenskt tidnings- och myndighetsspråk.
Resultatet visar att hen används mycket mer i sverigesvenskan än i finlandssvenskan. Vilka huvudsakliga faktorer som kan antas ha bidragit till denna skillnad diskuteras i slutet av föredraget.

Referenser

Milles, Karin (2011): ”Feminist language planning in Sweden”. I: *Current Issues in Language Planning*. 12:1, S. 21-33.

HÖGTIDSTAL MEN INGEN DEBATT?

Det svenska klarspråksarbetet som samtida språkpolitiskt projekt

Andreas Nord
Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet
andreas.nord@svenska.gu.se

Det svenska klarspråksarbetets yttersta mål är en demokratisk, rättssäker och effektiv offentlig förvaltning, och det tycks i dagens Sverige råda stor enighet om att detta verkligen är något gott och eftersträvansvärt. I förarbetet till språklagen (2009:600) kommenteras det t.ex. som ”en självklar utgångspunkt” för den offentliga verksamheten att ”språket som används ska kunna förstås av dem som berörs av åtgärder som vidtas eller beslut som fattas av domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra företrädare för offentlig verksamhet” (Värna språken 2008:257), och detta associeras explicit med klarspråksarbetet.

En ytlig iakttagelse ger vid handen att någon politisk debatt om detta internationellt sett ovanliga språkpolitiska projekt inte alls förs i dag. Att döma av hur det har behandlats i politiska sammanhang under det senaste decenniet råder det en stor konsensus om det, och den politiska sfären tycks snarare än debatt erbjuda högtidstal, t.ex. ministertal vid utdelning av priset Klarspråkskristallen. Även sådana högtidstal kan dock, förstås, vara djupt ideologiska och politiska, och en närmare granskning av den offentliga debatten visar också att andra röster framträder, om än i marginalen.

I föredraget diskuterar jag några sammanhang där klarspråksarbetet som politisk-ideologiskt projekt trots allt har aktualiserats, för att ringa in dess språkpolitiska status. Vilka olika agenter, mål, motiv och rationaliteter framträder i den språkpolitiska dimensionen av klarspråksarbetet? Jag förstår då ”det politiska” brett, så att det innefattar även sådana yttranden som förs ut i offentligheten av andra än primärt politiska aktörer, t.ex. företrädare för olika intressegrupper, forskare och privatpersoner.

”EXAKTHET ÄR NUMMER ETT! EFTER DET KOMMER UTMANINGEN MED ATT TEXTEN NATURLIGTVIS OCKSÅ SKA FÖRSTÅS”

Nyutbildade författningsöversättares syn på översättning av juridisk text

Lieselott Nordman
Finska, finsk-ugriska och nordiska institutionen
Helsingfors universitet
lieselott.nordman@helsinki.fi

Författningsöversättning hör till den mest utmanande typen av juridisk översättning. De juridiska kraven på översättningarna är väldigt strikta samtidigt som kraven på begriplighet hela tiden ökar. För det svenska författningsspråket i Finland innebär detta att författningsöversättaren bör beakta den juridiska traditionen och det juridiska fackspråket, finskan i källtexten, språkliga rekommendationer för svenskan i författningstext, både utifrån ett mer finlandssvenskt perspektiv och utifrån ett allmänsvenskt perspektiv. Det här är krav som nya översättare inom branschen möter och måste hantera i sina översättningar, något som onekligen inte alltid är enkelt. Ofta drar juridikens krav på språket och kraven på klarspråk åt olika håll.

I mitt föredrag diskuterar jag hur nyutbildade författningsöversättare ser på översättning av författningstexter och vilka utmaningar de upplever vid juridisk översättning. Jag utgår i mitt föredrag från en enkätstudie jag genomförde våren 2012 bland nyutbildade författningsöversättare. De som besvarade enkäten hade alla precis avslutat en ettårig utbildning för nya författningsöversättare, en utbildning som anordnades av Statsrådets svenska språknämnd 2011-2012 i Finland. De som deltog i utbildningen hade varierande bakgrund, de flesta arbetade redan som översättare, en del hade även i någon mån arbetat med översättning av juridiska texter tidigare.

Studien ger en ny infallsvinkel på uppfattningar om författningsöversättning. I samband med en tidigare studie har jag diskuterat hur översättare och granskare redan verksamma i branschen ser på författningsöverssättning och på de normer som styr lagöversättning (Nordman 2009). Den här studien ger en bild av hur översättare på väg in i branschen ser på författningsöversättning.

Referenser

Nordman, Lieselott, 2009: *Lagöversättning som process och produkt. Revideringar och institutioner vid lagöversättning till svenska i Finland*. Nordica Helsingiensia16. Helsingfors.

SVENSKA OCH FINSKA SOMATISKA IDIOM

– syntaktiska, semantiska och pragmatiska mönster

Mira Nyholm
Finska, finskugriska och nordiska institutionen
Helsingfors universitet
mira.nyholm@helsinki.fi

Idiom kan sägas återspegla varje språks mest säregna karaktär. Somatiska idiom är allmänna i alla språk, eftersom den egna kroppen står människan allra närmast och därför ger den också upphov till idiom, fraser och metaforer av olika slag. Studier i idiom och fraseologier är ett aktuellt forskningsområde i dag (se t.ex. Piirainen 2012). Inom svensk språkforskning behandlar t.ex. Sköldberg (2004) innehålls- och uttrycksmässig variation hos svenska idiom. Inom den finländska idiom- och fraseologiforskningen har flera studier publicerats under de senaste åren, den nyaste är Heinonen (2013) som ger en lexikalisk beskrivning av finska idiom ur språkbrukets och variationens synvinkel. Detta är relevant även med tanke på olika ordboksprojekt och hur idiom presenteras i dem (se Clausén & Lyly 1994).

I mitt föredrag ger jag en kort presentation av somatiska idiom såsom de avspeglas i svenska och finska frasordböcker i syfte att få fram ett preliminärt mönster som de somatiska idiomen bildar. I min analys jämför jag idiomens lexikala, syntaktiska och pragmatiska egenskaper. Vidare exemplifierar jag med svenska och finska somatiska idiom såsom de förekommer i olika finska och svenska korpusar.

Mitt syfte är att diskutera dels hur idiom avspeglar språk- och kulturspecifika mönster, dels vad idiomen avslöjar om människans tankar, känslor, historia och omgivning i den svenska och i den finska kulturen. Den teoretiska och metodologiska genomgången bygger på George Lakoffs och Mark Johnsons ([1980] 2003) metoder för analys av spatiala och metonymiska metaforer.

Referenser

Clausen, Ulla & Lyly, Erika 1994. *Criteria for Identifying and Representing Idioms in a Phraseological Dictionary.* Stockholm: The Swedish Language Council. http://www.euralex.org/elx_proceedings/Euralex1994/28. [Läst 7.3.2013.]

Heinonen, Tarja 2013. *Idiomien leksikaalinen kuvaus kielenkäytön ja vaihtelun näkökulmasta.* Akadem. avh. Institutionen för moderna språk. Allmän språkvetenskap Helsingfors universitet.Finns tillgänglig som E-thesis på adressen https://helda.helsinki.fi.

Lakoff, George & Johnson, Mark [1980] 2003. *Metaphors we live by.* Chicago and London: The University of Chicago Press.

Piirainen, Elisabeth 2012. *Widespread Idioms in Europe and beyond. A Cross-linguistic and Cross cultural Research Project.* http://www.widespread-idioms.uni-trier.de/. [Läst 21.1.2013.]

Sköldberg, Emma 2004. *Korten på bordet. Innehålls- och uttrycksmässig variation hos svenska idiom.* Akadem. avh. Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning, 31. Göteborg: Göteborg University.

DET NATIONELLA FELSLUTET:

En analys av problemfältet ’språk och land’ i det internationella universitetsämnet svenska

Esbjörn Nyström
Institutionen för baltiska språk, finska och tyska
Stockholms universitet
esbjorn.nystrom@tyska.su.se

Frågan som detta föredrag avser att behandla är hur svenska språkets pluricentricitet eller plurinationalitet återspeglas inom det internationella akademiska svenskämnet utanför Sverige och Finland. Detta ämne, ofta inom skandinavistikens ram, innehåller i sin fullständiga form som bekant inte enbart språkfärdighetsträning och lingvistiska moment, utan även en stark litteraturvetenskaplig komponent och dessutom mer eller mindre ”realia”, dvs. historia, kultur- och samhällskunskap. Förståelsen av sambanden mellan begreppen språk, språkområde och land/stat får därför konsekvenser på flera plan i ämnet.

I föredraget analyseras såväl ofta använda läroböcker som läsårsredogörelser, ämnesbeskrivningar och studieplaner från utvalda universitet för ämnet i stort och dess komponenter kritiskt med inriktning på hur förhållandet språk-land behandlas och vilken, om någon, roll svenskan i Finland spelar i detta sammanhang. Även bakgrunden, i form av ämnestraditioner och nationella stödsystem, belyses kortfattat. Praxisen inom ämnet diskuteras mot bakgrund av dels parallella frågeställningar inom den internationella germanistiken (den så kallade DACH(L)-modellen för realiaundervisningen) och nederlandistiken, dels Karen Risagers kritik av koncentrationen på nationalstatsbunden kultur i ungdomsskolans främmandespråksundervisning. Slutligen tas även en inneboende, historiskt betingad oklarhet i de så kallade nationalfilologierna upp – vad utgör egentligen ett sådant ämnes centrum och utgångspunkt?

HURDANA SPECIES- OCH ARTIKELFEL BÖR MOTARBETAS?

Eeva-Liisa Nyqvist
Åbo universitet
eesija@utu.fi

I min doktorsavhandling som handlar om tillägnandet av species och artikelbruk hos 13-15 åriga finska svenskinlärare har jag konstaterat att flera typer av species- och artikelfel förekommer ännu i årskurs 9. Exempelvis överanvändning av naken form i obligatoriska kontexter för bestämd form singularis (t.ex. *Vi har piano i *vardagsrum*) och bortfall av obestämd artikel (*Jag har *egen hemsida*) är vanliga. Därför är det uppenbart att svenskundervisningen behöver utvecklas. Species och artikelbruk är dock så mångfasetterade fenomen att många aspekter i dem är krävande att både tillägna sig och undervisa i. Species och artikelbruk är visserligen centrala i svensk morfologi, men alla fel som gäller dem torde inte försämra begripligheten, varför en viss gallring i undervisningens innehåll kunde öka inlärningens effektivitet.

Jag har genomfört en Webropol-enkät, som innehåller autentiska species- och artikelfel ur texter som finskspråkiga studerande vid ett finskt universitets språkcentrum har producerat. Felen handlar om både artikelbruk och substantivets form i olika speciesbetydelser och grammatiska kontexter. Syftet med undersökningen är att kartlägga hurdana fel som försvårar förståelsen eller som annars upplevs som störande av infödda svensktalare i Finland och i Sverige. Om det visar sig att infödda talare inte tycker att ett visst språkfel (t.ex. fel form av ett substantiv efter ett pronomen, t.ex. **min boken*) försämrar begripligheten eller annars är störande, kan strukturen ägnas mindre uppmärksamhet i undervisningen.

SPRÅKBRUK I EN TVÅSPRÅKIG DAGHEMSPEDAGOGIK

Åsa Palviainen
Karita Mård-Miettinen
Jyväskylä universitet
Vasa universitet
asa.palviainen@jyu.fi

Det officiellt tvåspråkiga Finland har två parallella dagvårds- och skolsystem där antingen finska eller svenska används som undervisningsspråk. Språkbad är för närvarande den enda dagvårds- eller skolform där båda språken systematiskt används som undervisningsspråk. I följande studie undersöks en tvåspråkig pedagogik som nyligen introducerats i en daghemsgrupp med barn (2-6 år) med helt finskspråkiga bakgrunder. Pedagogen är finskt/svenskt tvåspråkig och använder sig av en metod där barnen introduceras till svenskt språk och svensk kultur samtidigt som de är engagerade i daghemmets vardagliga aktiviteter. Pedagogen använder omväxlande svenska och finska i interaktionen med barnen. Syftet med föreliggande studie är att undersöka med vilken systematik pedagogen använder de respektive språken samt byter mellan dem. Materialet består av ca tre timmars videoinspelat material inkluderande olika aktiviteter (t.ex. strukturerad samling, smågruppsaktiviteter, måltider och påklädning) från en förmiddag vid daghemmet samt retrospektiva intervjuer där pedagogen själv har fått kommentera innehållet i utvalda inspelningar. Med inspelningarna som utgångspunkt beskriver vi pedagogens språkbruk och språkbyten och analyserar detta i relation till den kommunikativa kontexten.

MELLAN DOMESTICERING OCH EXOTISERING

– Kulturreferenser i äldre och nyare översättningar av m. Sjöwall och p. Wahlöös kriminalromaner till polska

Grazyna Pietrzak-Porwisz
Institutionen för svenska språket och litteraturen
Jagellonska universitetet, Krakow
gpp@akcja.pl

M. Sjöwall och P. Wahlöös kriminalromaner om kommissarie Martin Beck introducerades i Polen på 1970-talet. Mellan 1973 och 1990 översattes *Den skrattande polisen, Den vedervärdige mannen från Säffle, Det slutna rummet* och *Brandbilen som försvann*. Under åren 2009-2012 kom en samlad utgåva av alla tio böckerna, varvid de tidigare publicerade romanerna gavs ut i ny språkdräkt.

Syftet med mitt föredrag är att presentera en jämförande analys av översättningen av kulturreferenserna i de äldre och nyare utgåvorna av de ovannämnda romanerna. Analysen fokuseras på de översättningstekniker som har tillämpats vid översättningen av svenska kulturfenomen till polska. Översättningsteknikerna kategoriseras, exemplifieras och kommenteras utifrån översättarnas ansträngningar att underlätta förståelsen av källtexten för målspråksläsaren. De enstaka lösningar som har tillämpats vid återgivningen av kulturreferenserna diskuteras i relation till de överordnade globala översättningsstrategier som har påverkat översättarnas val.

Referenser

Baker, Mona. 1992. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. London & New York: Routledge.
Newmark, Peter. 1988. *A Textbook of Translation*. New York: Prentice Hall.
Svane, Brynja. 2002. *Hur översätter man verkligheten?* (Rapporter från forskningsprogrammet Översättning och tolkning som språk- och kulturmöte 1). Uppsala: Uppsala universitet.
Venuti, Lawrence. 1995. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London & New York: Routledge.

SAMMA RÄTT PÅ OLIKA SÄTT?

Termerna modersmål och eget språk i lagstiftningen i Finland och i Sverige

Nina Pilke
Enheten för nordiska språk
Vasa universitet
nina.pilke@uva.fi

Dubbla betydelser hos ord som t.ex. *svensk* beror enligt Reuter (2005) inte minst på att svenskan är ett pluricentriskt språk. Då betydelsen hos ordet i Finland ofta är 'svenskspråkig' (*svensk service*), avses i Sverige däremot det som har med Sverige att göra (adj. *det svenska landslaget*) eller alternativt personer från Sverige (subst. *svenskar och finländare*). Lagstiftningen är en central samhällelig faktor som påverkar språkbruket i Finland och i Sverige. Enligt språkvårdens rekommendationer ska det svenska lagspråket i Finland samordnas med lagspråket i Sverige bl.a. genom att man grundligt sätter sig in i termfrågorna och överväger möjligheterna att använda samma terminologi som i Sverige (Slaf 2010). En och samma term kan på samma sätt som ett allmänspråkligt ord hänvisa till flera olika begrepp.

Syftet med föredraget är att redovisa för bruket av termerna *modersmål* och *eget språk* i lagstiftningen i Finland och i Sverige och diskutera de bakomliggande begreppen. Studien söker svar på frågorna "Hur används de utvalda termerna?" och "Representerar termerna samma eller olika begrepp i de två samhällskontexterna?" Materialet samlas genom kvantitativa sökningar i databaserna *Finlex* och *Svensk författningssamling* samt genom kvalitativ närläsning av ett urval språkstrategiska dokument inom den offentliga sektorn. I analysen av texterna tillämpar jag jämförande terminologisk analys av begreppsinnehåll och -relationer och kombinerar den med intertextuell analys. Föredraget hör till forskningsprojektet *Tvåspråkighet och det mångkulturella Finland* som är ett samarbetsprojekt mellan Uleåborgs universitet och Vasa universitet.

Referenser

Reuter, M. (2005). Vad betyder finlandssvensk? Språkbruk 1/2005. Tillgänglig: http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=592
Slaf = Svenskt lagspråk i Finland (2010). Helsingfors: Statsrådets kansli.

DIALEKTVARIATION I VASA:

Klusteranalys eller variansanalys?

Viveca Rabb
Svenska språket
Åbo Akademi
vrabb@abo.fi

Hur analyserar man språklig variation med kvantitativa metoder? Traditionella sociolingvistiska undersökningar fokuserar på skillnader mellan grupper, medan de enskilda informanterna drunknar i materialet. Här används t.ex. de statistiska metoderna variansanalys och t-test. En individcentrerad infallsvinkel har i viss mån använts vid analys av dialektmaterial under de senaste åren. Här tänker jag till exempel på Røyneland (2004) som använde korrespondensanalys på ett dialektmaterial från Norge, men också på den nya trenden interaktionell dialektologi där kvalitativa metoder hämtade från samtalsanalysen används på dialektmaterial (t.ex. Bockgård & Nilsson 2011).

Jag undersöker den dialektala variationen i Vasa, Finland. Staden har omkring 61 000 invånare, av vilka ca 25 % har svenska som modersmål. Materialet för detta föredrag är 15 samtal med 30 svensktalande informanter, 15 kvinnor and 15 män, födda mellan åren 1925 och 1947. Alla samtalen ägde rum år 2012 och har spelats in av mig. För det här föredraget har jag undersökt ett tiotal språkliga variabler, främst fonologiska, och i analysen ska jag använda olika typer av klusteranalys, en typ av statistisk testning som fokuserar på individen, vilket betyder att varje talare är synlig genom hela analysen (e.g. Everitt & Dunn 1991). För jämförelsens skull analyserar jag samma material även med variansanalys, ett gruppcentrerat tillvägagångssätt som statistiskt jämför medeltalet för två eller flera grupper och avgör om de är lika eller olika (e.g. Rietveld & van Hout 2005). Kan klusteranalysen förklara mera av variationen i materialet än variansanalysen?

Referenser

Bockgård, Gustav & Nilsson, Jenny, (red.), 2011: Interaktionell dialektologi. Uppsala.
Everitt, Brian S. & Dunn, Graham, 1991: Applied multivariate data analysis. London–Melbourne–Auckland.
Rietveld, Toni & van Hout, Roeland, 2005: Statistics in Language Research: Analysis of Variance. Berlin – New York.
Røyneland, Unn, 2004: Dialektnivellering, ungdom og identitet. Ein komparativ studie av språkleg variasjon og endring i to tilgrensande dialektområde, Røros og Tynset. Oslo.

MEDBORGAREN I CENTRUM?

Henrik Rahm
Språk- och litteraturcentrum
Lunds universitet
henrik.rahm@nordlund.lu.se

Syftet med mitt föredrag är att kritiskt diskutera webbplatsideal, informationsideal och klarspråksideal på Malmö stads webbplats med fokus på äldreomsorg. Materialet består av texter om äldreomsorg från www.malmo.se från 2010 och från 2011/12, av intervjuer med personer som på olika sätt arbetar med texterna på webbplatsen samt av olika styrdokument för den kommunala verksamheten. Nedslagen är på ömse sidor om en grundläggande omstrukturering av webbplatsen. I föredraget diskuterar jag hur mottagarna konstrueras med Salö (2009) och Lind Palicki (2010) som utgångspunkter och jämförelser. Vidare behandlar jag frågor som vilken roll och plats som ges åt fördjupad information samt om och hur översiktlig information och fördjupad information kan rymmas inom klarspråksidealen.

Referenser

Lind Palicki, Lena (2010). *Normaliserade föräldrar: en undersökning av Försäkringskassans broschyrer 1974-2007*. Diss. Örebro : Örebro universitet, 2010

Salö, Linus (2009). *Mottagaranpassning för nätmedborgaren. Några användares autentiska interaktion med kommuners webbplatser*. Examensarbete, Språkkonsultprogrammet, Umeå universitet

SÅ ATT: FRÅN SATSKONNEKTOR TILL PRAGMATISK MARKÖR

Gudrun Rawoens
Nordiska språk
Gents universitet
gudrun.rawoens@ugent.be

Temat för denna studie är den synkrona profilen och den senare utvecklingen av satskonnektoren *så att* som i nutida svenska förekommer i en rad olika syntaktiska och semantiska sammanhang som också medför särskilda pragmatiska funktioner.

Målsättningen är att reda ut om det finns spår på en syntaktisk utveckling, nämligen att subjunktionen så att också används som konjunktion (jfr studien av Lindström & Londen 2008 om talad svenska). Trots att *så att* brukar beskrivas som en underordnad subjunktion (SAG II:733), finns det belägg på att den också förekommer i parataktiska förhållanden.

Ett ytterligare syfte, som har med semantik och pragmatik att göra, är att hitta tecken på att den flerordiga satskonnektorn *så att* är på väg att utveckla sig från en satskonnektor till en pragmatisk markör. I vissa sammanhang, bl.a. i satsfinal position, används *så att* i en utpräglad pragmatisk funktion.

Det empiriska materialet som används till denna undersökning har tagits från Språkbanken och kombinerar tidningstexter med bloggdata (Bloggmix). Det teoretiska ramverket är teorier om pragmatikalisering (t.ex. Diewald 2011).

De preliminära resultaten visar att det kan vara tal om syntaktiska förändringar som också triggat semantiska och pragmatiska förändringar, nämligen utvecklingen från subjunktion > konjunktion > pragmatisk markör.

SVENSK OCH FINLANDSSVENSK RETORIK – TALARENS *ETOS* I FOKUS

Carita Rosenberg-Wolff
Mona Forsskåhl
Helsingfors universitet
Hanken Svenska handelshögskolan
carita.rosenberg-wolff@helsinki.fi
mona.forsskahl@hanken.fi

Fundamentet i klassisk retorik utgörs av begreppen etos, patos och logos, eller lite förenklat trovärdighet, känsla och förnuft (Arisoteles 2012: 70). De här grundpelarna utgör de tre vägar en talare har för att övertyga. De är samtidigt tätt kopplade till tre andra dimensioner av den retoriska teorin nämligen talaren, publiken och själva talet. Alla dessa är interrelaterade, men på lite olika sätt. Etos, som vi fokuserar på i vårt föredrag, handlar först och främst om hur talaren är förtroendeingivande och tillförlitlig, men det hänger samman med vad talaren säger och hur han agerar inför den aktuella publiken (Baumlin 2001: 263).

I vårt föredrag som bygger på en pilotstudie för en tänkt mer omfattande undersökning om svensk retorisk kultur granskar vi hur en grupp finlandssvenska universitetsstuderande ser på sig själva som talare och hur de ser på andra, sverigesvenska respektive finlandssvenska talare. I fokus står talarens etos, d.v.s. hur talare uppfattas och hur talare uppfattar och konstruerar sig själva som tillförlitliga i talarstolen.

Materialet för studien omfattar uppsatser skrivna av ca 40 svenskspråkiga universitetsstuderande från två olika områden, humaniora och ekonomi. Ett jämförelsematerial samlas in i en grupp finsktalande studerande som studerar nordiska språk på fördjupad nivå. Alla uppsatserna skrivs i samband med en kurs i retorik under våren 2013. Genom att i pilotstudien undersöka unga vuxnas uppfattningar om svenska talares etos och sig själva som talare vill vi samtidigt närma oss frågan om skillnader i retoriska kulturer i det pluricentriska språkområde som Svenskfinland och Sverige tillsammans utgör.

Referenser

Aristoteles. 2012: Retoriken. Övers. Johanna Akujärvi. Ödåkra: Retorikförlaget.
Baumlin, James. 2001: ”Ēthos”. In (Thomas O. Sloane, ed.): Encyclopedia of Rhetoric. New York. S. 263–277.

ÄLSKADE MAMMA!

En dam och en styrman som brevskrivare på 1800-talet

Paula Rossi
Nordisk filologi
Uleåborgs universitet
paula.rossi@oulu.fi

Syftet med mitt föredrag är att beskriva språket och innehållet i brev som är skrivna på 1800-talet av en ung dam ur de högre samhällsskikten och en ung sjöman. I båda fallen är adressaten brevskrivarens mor. Den unga damen, Palæmona Treschow (1878–1948), tillbringade sin barndom på Tidö slott i Västerås och den unge sjömannen, Alfred Ekholm (1839–1912), hade sitt svenskspråkiga hem i det finskdominerade Torneå. Materialet består av sammanlagt 25 brev. Palæmona Treschow skrev breven under sin nöjesresa till Europa och norra Afrika och Alfred Ekholm under sin skoltid i södra Finland och sina resor till Europa. De båda var ca 20 år gamla när de skrev de undersökta breven.

Jag intresserar mig för vad breven avslöjar om brevskrivarnas förhållande till sin mor och om språket i breven vittnar om deras bakgrund. Jag diskuterar på vilket sätt adressaten synliggörs i breven och vilka språkliga drag som utmärker Palæmona Treschows och Alfred Ekholms brevspråk. Hittar man samma drag i dessa privata brev oberoende av om brevskrivaren hörde till de högre samhälsskikten i Sverige eller var en svenskspråkig styrman från Finland?

REFERENSBINDNING I FINSKA GYMNASISTERS SVENSKUPPSATSER

Anne Routti
Institutionen för språk
Jyväskylä universitet
anne.haikala@jyu.fi

Det andra inhemska språket är ett obligatoriskt skolämne i finländska grundskolor och gymnasier. För de flesta finskspråkiga elever är dock svenskan i verkligheten ett främmande språk. I studentexamen är det andra inhemska språket ett av de fem ämnen varav man måste välja fyra. Men hur skriver gymnasisterna svenska i gymnasiets slutskede?

En god skriftlig framställning på ett andra- eller främmande språk kan antas vara tämligen målspråksenlig (accuracy), ha en stor lexikal och grammatisk komplexitet (complexity) och texten skall också vara sammanhängande (fluency). Föreliggande studie, som är en del av min kommande doktorsavhandling, handlar om flyt som undersöks genom att räkna antalet referensbindningar i texterna. Referensbindningarna har indelats i tre huvudgrupper**: identitetsbindningar, semantiska bindningar** och **inferensbindningar**. Identitetsbindningar har tre underkategorier: **identitet, pronominalisering** och **övriga identitetsbindningar**. I den kvantitativa analysen räknas det totala antalet referensbindningar per makrosyntagmer.

Materialet består av 123 uppsatser i B1-svenska skrivna av finskspråkiga abiturienter i studentexamen våren 2008. Jag har delat uppsatserna i tre betygsgrupper enligt poängantalet så att uppsatser med 99-80 poäng får betyget 3 (god), uppsatser med 78-60 poäng betyget 2 (medelmåttig) och uppsatser med 58-0 poäng betyget 1 (svag). Det finns 29 uppsatser i grupp 3, 48 i betygsgrupp 2 och 46 i grupp 1. De preliminära resultaten visar att det inte finns stora skillnader i det totala antalet bindningar per makrosyntagmer utan skillnaderna är för det mesta kvalitativa.

SVENSKANS ROLL I FLERSPRÅKIGA UTLANDSBOENDE UNGDOMARS LIV

Marie Rydenvald
Institutionen för svenska språket
Institutet för svenska som andraspråk
Göteborgs universitet
marie.rydenvald@svenska.gu.se

I takt med den ökande globaliseringen blir det allt vanligare att ungdomar växer upp i flera länder och talar flera språk. I föreliggande studie undersöks språkanvändningen bland flerspråkiga ungdomar med svenska som L1, vilka bor utanför Sverige men inom Europa. Ungdomarna tillhör gruppen Third Culture Kids (TCK), och utgörs av barn och ungdomar som växer upp i det internationella samhällets globaliserade, multikulturella och flerspråkiga miljö, där de har ständig kontakt med åtminstone två, men ofta tre eller flera språk och kulturer. Studiens syfte är att beskriva den roll svenskan, deras L1, spelar i deras flerspråkighet utifrån språkanvändningen i olika privata och offentliga domäner.

Data samlades in genom en enkätundersökning om språkanvändning och språkpreferens bland 80 utlandsboende ungdomar i åldrarna 16-19 år. Ungdomarna har svenska som L1, och beroende på utbildningsform har de antingen svenska som undervisningsspråk, eller som ett ämne i sin gymnasieutbildning. Data analyserades med metoden lingvistisk profilering, vilket är ett analysverktyg för att beskriva heterogena lingvistiska kontexter.

Resultaten visar att svenskan dominerar i familjedomänen, i såväl talad kommunikation som vardagslitteracitet. Tillsammans med vänner rapporterar en klar majoritet av ungdomarna att de dagligdags använder två eller flera språk, vilket antyder en dynamisk flerspråkighetspraktik i domänen. Slutligen indikerar resultaten att undervisningsspråket blir ett dominerande språk i informanternas liv, vilket påverkar ungdomarnas uppfattning dels om vilket språk som är deras starkaste, och dels om svenskan, deras L1, har en giltighet för en formell litteracitet i offentliga domäner.

Resultaten antyder att ungdomarnas flerspråkighet är integrerad och dynamisk snarare än balanserad och statisk.

BETYDELSER SOM LAPPVERK AV ROLLSTRUKTURER

Rudolf Rydstedt
Svenska språket
Göteborgs universitet
Rudolf.Rydstedt@svenska.gu.se

Matchningsdriven semantisk modell (MSM) är en vidareutveckling av en semantiska modell som utvecklades vid dåvarande Institutionen för språkvetenskaplig databehandling i Göteborg i slutet av 1970-talet. Den har använts i en serie ordböcker, senast i Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien. MSM skiljer sig från grundmodellen genom att den är en formaliserad konstruktionsgrammatisk modell, som därför inte bara kan användas för att beskriva ordbetydelser utan även för den semantiska strukturen hos t.ex. satsdelar och satser (Rydstedt 2012).

MSM kännetecknas av att semantiska roller beskrivs inom det formella beskrivningssystemets ram, vilket får till följd att varje roll får en intern rollstruktur som matchas mot övriga delar av den semantiska strukturen. Så kommer beskrivningen av ett rumsligt mål att automatiskt föra med sig att det sker en förflyttning och att det är något som förflyttas. Därmed kommer en mening som *Radion höll till Borås* att bestå av två sammanlänkade berättelser där den ena handlar om en radio som håller och den andra om en radio som förflyttas.

I mitt föredrag kommer jag att diskutera hur några centrala typer av infinitivkonstruktioner (kontroll och lyftning) kan analyseras med utgångspunkt i MSM.

Referenser

Rydstedt, Rudolf 2012. *En matchningsdriven semantisk modell. Mellan ordboken och den interna grammatiken.* Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 19.

Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien. 2009. Utarbetad vid Lexikaliska institutet, Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet.

RITUELL MEDIEKOMMUNIKATION:

Presentationer om social integration och konfirmation

Tiina Räisä
Finska, finskugriska och nordiska institutionen
Helsingfors universitet
tiina.raisa@arcada.fi

Avhandlingen fokuserar på mediernas rituella kommunikation. Utgångspunkten är att den sociala sammanhållningen och ideologin styr de medverkandes språkbruk mot ett konformistiskt håll; det rituella överröstar ”det fria valet” av språkliga uttryck. Detta i sin tur påverkar mediepublikens stereotypiska konstruktion av gruppers beskaffenhet. Medieritualernas kommunikation presenterar tämligen entydiga beskrivningar av identitet, etnicitet samt ideologi. För att uppnå en rituell effekt – alltså att få de medverkande att uppleva känslor av gemenskap och att dela viss moraliska sanningar – förefaller medierna nyttja ett alldeles specifikt repetitivt språkbruk.

Syftet är att utröna hur dessa rituella praktiker påverkar diskurser om invandrare och minoriteter; medieritualer handlar om att kommunicera idéer om social inklusion samt exklusion.

Det medierituella språkbruket studeras genom fallstudierna *finlandssvenska rikslucia*, den årliga nomineringen av *årets flyktingkvinna* samt det direktsända tv-programmet om *Loreen hemkomsten*. Dessa analyseras som tematiskt koherenta multimodala texter som i begränsad utsträckning innehåller t.ex. normal journalistisk kritik. Medierituell kommunikation strävar åt samma håll.

Avhandingen betraktar medieritualernas kommunikation som substans (ideologi mm) samt struktur (repetitativa kommunikativa praktiker). De olika obligatoriska språkliga kategorierna kan dels studeras som olika funktioner eller roller som de medverkande spelar. Dels förefaller det koherenta språkbruket att tolerera endast vissa typer av tillstånd och handlingar. Förutom att försöka förstå de stereotypiska/rasisitiska diskurserna som manifesteras så siktar jag på att utveckla CDA-inspirerade samt tvärvetenskapligt lämpade instrument som underlättar analyser av medieritualer som senmoderna praktiker som hyllar vissa värden, men samtidigt förkastar andra. Presentationen fokuserar på att diskutera metodförslag i syfte att kritiskt betrakta språkbruket i de senmoderna medieritualerna.

ORDBOK ÖVER FINLANDS SVENSKA FOLKMÅL PÅ NÄTET

Caroline Sandström
Institutet för de inhemska språken
caroline.sandstrom@sprakinstitutet.fi

Under 2012–2013 har ett intensivt arbete pågått med planering, överföring och kontroller av materialet i den tryckta dialektordboken *Ordbok över Finlands svenska folkmål* (FO) för publicering på nätet. I början av juni 2013 kommer ett pilotavsnitt, som omfattar det alfabetiska intervallet *I–K*, att bli fritt tillgängligt på nätet. En första möjlighet för forskare att bekanta sig med nätordbokens pilotavsnitt ges i form av en demonstration på Svenskans beskrivning i Helsingfors.

FO, som redovisar ordförrådet i de svenska dialekterna i Finland, har en historia som sträcker sig ända till 1920–30-talen. År 1959 inleddes redigeringsarbetet och under perioden 1982–2007 redigerades och utgavs fyra band inom det alfabetiska avsnittet *A–Och*. FO utarbetas på Institutet för de inhemska språken och också nätordboken har utvecklats av redaktionen för FO i tätt samarbete med IT-avdelningen på Institutet. Planeringen och den digitala överföringen av ordboken har delvis finansierats av Svenska litteratursällskapet i Finland.

Målet för FO på nätet är en mångsidigt sökbar elektronisk ordbok där alla element i ordboksartiklarna utnyttjats på bästa möjliga sätt för att skapa nya ingångar och sökvägar till ordbokens rika dialektmaterial.

I redaktionen för nätordboken av Ordbok över Finlands svenska folkmål arbetar Susanne Bergström-Söderlund, Ilse Cantell, Maria Rönnbacka, Caroline Sandström och Carola Åkerlund.

FÖRSTASPRÅKSTALARENS ROLL I VÄGLEDNINGSSAMTAL MED ANDRASPRÅKSTALARE:

Förhandling och förenkling som stöttning av delad förståelse

Karin Sheikhi
Svenska språket
Mälardalens högskola/Göteborgs universitet
karin.sheikhi@mdh.se

Vid konferensen presenterar jag en av tre analyser från mitt avhandlingsarbete inom svenska som andraspråk. Avhandlingsprojektet är i det närmaste genomfört och ska avslutas under 2013. Jag har undersökt samtal mellan en svensk studie- och yrkesvägledare och fyra vuxna sökande med svenska som sitt andraspråk. Syftet är att utforska hur samtalsdeltagarna uppnår delad förståelse och hur de hanterar förståelseproblem i samtalen. Materialet omfattar 16 samtal inspelade under två år.

Den aktuella analysen belyser förstaspråkstalarens roll i samarbetet mot delad förståelse. Den har styrts av två syften: att *utforska på vilket sätt förstaspråkstalarens samtalshandlingar kan stötta andraspråkstalaren och därmed den delade förståelsen* samt att *undersöka om de stöttande handlingarnas frekvens eller karaktär förändras under loppet av de två år som samtalsinspelningarna täcker.*

Med utgångspunkt i forskningsfältet anpassad interaktion har jag formulerat en hypotes som prövas i analysen: *Antalet stöttande handlingar kommer att minska genom samtalsserien allteftersom andraspråkstalarnas språkförmåga utvecklas och man kommer att finna färre stöttande samtalshandlingar med en stark andraspråktalare*.

Det kvantitativa resultatet som helhet ger visst stöd för hypotesen. Men variationen mellan samtalshandlingar, tillfällen och deltagare är mycket stor. Genom att kombinera den kvantitativa översikten med en kvalitativ analys av de stöttande handlingarnas samtalskontext och deras bifunktioner har jag funnit flera förklaringar till att resultatet till stor del avviker från det förväntade. Den viktigaste förklaringsgrunden går ut på att de undersökta samtalshandlingarna stöttar två olika dimensioner av samtalen, *kommunikationsaspekten* och *relationsaspekten*. Handlingar som är lika till formen kan alltså stötta olika aspekter av samtalet med olika andraspråkstalare.

Vidare visar delstudien fler intressanta resultat som avviker från tidigare forskning.

OM ATT UPPMÄRKSAMMA ETT SKOLRELATERAT SPRÅK I ÄMNESUNDERVISNINGEN

Anna Slotte-Lüttge
Liselott Forsman
Pedagogiska fakulteten
Åbo Akademi
aluttge@abo.fi

Färdigheter i skolspråket är av avgörande betydelse för elevers skolframgång. Bland annat inom ämnesundervisningen kommer eleverna i kontakt med ett skolrelaterat språk, på engelska kallat academic language. I jämförelse med vardagsspråket är det skolrelaterade språket mer kognitivt utmanande, mer abstrakt och mer kontextreducerat. Att stödja elevernas utveckling av det skolrelaterade språket är en del av det språkinriktade arbetet som alla lärare behöver göra. Detta är särskilt viktigt i de svenskspråkiga skolorna i Finland, där skolan utgör ett viktigt språkrum för många flerspråkiga elever.

Syftet med studien är att diskutera de sätt på vilka lärare stödjer elevers utveckling av ett skolrelaterat språk i klassrumsinteraktion. Fokus ligger på hur lärare riktar uppmärksamheten mot det skolrelaterade språket. I analysen begränsar vi oss till den lexikala nivån.

Det empiriska materialet består av videoinspelningar i årskurs 8 i svenskspråkiga skolor i Finland. Materialet har samlats in inom projektet Skolspråk, ett forsknings- och utvecklingsprojekt som har genomförts i samarbete mellan Åbo Akademi och Utbildningsstyrelsen.

Det initiala resultatet visar att lärare stödjer elevers utveckling av ett skolrelaterat språk genom att använda synonymer, förklara ord, topikalisera sitt eget språkbruk och genom att kontextualisera svåra ord – det vill säga genom att på varierande sätt relatera det skolrelaterade språket till vardagsspråket. Eleverna ges ändå få stödda möjligheter att aktivt använda det skolrelaterade språket.

”FÅ VILL BYTA UT SVENSKA MOT RYSKA”
– Aktuell språkdebatt i Finland

Irma Sorvali
Finska, finsk-ugriska och nordiska institutionen
Helsingfors universitet
irma.sorvali@helsinki.fi

Mitt syfte är att presentera aktuella drag i den pågående språkdebatten i Finland. Under en längre tid har svenskans ställning diskuterats i medier. Svenska språket är ett obligatoriskt skolämne, men från och med 2005 blev det ett frivilligt ämne i studentexamen, vilket haft den följden att antalet elever som väljer att delta i svenska provet har minskat. Det har t.o.m. kommit förslag att den obligatoriska skolsvenskan borde ersättas med obligatorisk ryska i några skolor i östra Finland. Sådana förslag har mött hård kritik och inte ansetts vara genomförbara.

Men vad är det som håller på att hända? Vad är karakteristiskt för atmosfären i de pågående diskussionerna av svenska och/eller ryska i finska skolor? Utgående från aktuellt material presenterar jag frågor och problem som jag försöker placera i ett större sammanhang.

Referenser

Green-Vänttinen, Maria & Korkman Christina & Lehti-Eklund, Hanna (2010). *Svenska i finska gymnasier*. Nordica Helsingiensia 22. Helsingfors: Finska, finskugriska och nordiska institutionen. Helsingfors universitet.

Mühlhäusler, Peter (2001). Babel Revisited. I: Fill, Alwin & Mühlhäusler, Peter (eds.). *The Ecolinguistics Reader.* Language, Ecology and Environment. London & New York: Continuum.159–171.

Aktuellt material i urval

Hufvudstadsbladet. Helsingfors.

Karjalainen. Joensuu.

Språkbruk. Tidskrift utgiven av Svenska avdelningen vid Institutet för de inhemska språken. Helsingfors.

PÅ SPANING EFTER ÖVERSÄTTARENS SPÅR

– En svensk-polsk studie av talspråk i deckare

Marta Stasiak-Górna
Institutionen för svenska språket och litteraturen
Jagellonska universitetet
Kraków
marta.stasiak@interia.pl

Under de senaste åren har översättarens stil uppmärksammats i översättningsvetenskapen. Forskare som Gullin (1998), Munday (2007), Pekkanen (2010), för att nämna några, förutsätter översättarens spår i översättningarna. De ser översättaren som en skapare av en helt ny text på målspråket och studerar översättarstil genom att undersöka hur vissa språkliga drag återges i måltexten.

Syftet med den här studien, som ingår i mitt pågående doktorandprojekt, är att pröva om återgivningen av talspråk kan vara en indikation på översättarstil. Den genomförda analysen kommer att visa de byten som förekommer i översättningen som inte beror på språkskillnader utan kan vara ett tecken på översättarstil.

Jag har valt att analysera fyra olika svenska deckare skrivna av en författare - Håkan Nesser - och översatta till polska av två översättare. En sådan materialuppläggning möjliggör att finna vissa mönster i översättarnas enstaka val. En viktig anledning till valet av deckare är att de innehåller dialoger som imiterar det autentiska språket. För att fingera det talade språket använder författaren talspråksmarkörer på fonologisk/morfologisk, lexikal och syntaktisk nivå. Återgivningen av dessa markörer i översättningarna kartläggs i min analys.

Referenser

Gullin, Christina (1998). *Översättarens röst: en studie i den skönlitteräre översättarens roll med utgångspunkt i översättningar av Else Lundgren och Caj Lundgren*. Lund: Lunds universitet.

Munday, Jeremy (2007). *Style and ideology in translation: Latin American writing in English.* New York: Routledge.

Pekkanen, Hilkka (2010). *The Duet between the Author and the Translator: An Analysis of Style through Shifts in Literary Translation.* Helsingfors: University of Helsinki (elektroniskt tillgänglig 2012-12-12 http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/59427/theduetb.pdf?sequence=2)

PERSPEKTIVA ADVERB – VILKA ÄR DET?

Elzbieta Strzelecka
Institutionen för humaniora
Mittuniversitetet
elzbieta.strzelecka@miun.se

Bland de termer som Svenska Akademiens grammatik introducerat finner man en ny bestämning till pronomen och adverb, nämligen adjektivet *perspektiv (t -a). Perspektiva adverb* definieras i SAG som relationella adverb som anger aktionens befintlighet eller riktning i förhållande till en viss orienteringspunkt, t.ex. *borta, bort, inne, in* (SAG 1:209). Perspektiva adverb står i SAG i opposition till de deskriptiva, dvs. sådana som beskriver rumsliga förhållanden oberoende av perspektiv (*inomskärs, inomhus*). Gränsen mellan dessa två grupper är självfallet långt ifrån skarp (jfr SAG 2:675).

I mitt föredrag kommer jag att diskutera de perspektiva adverbens egenskaper samt de olika sätten att definiera begreppet ’perspektiv’. Då en och samma referent och en och samma aktion kan ses av en och samma talare i en given situation ur olika synvinklar talar jag om perspektivbyte. Jfr:

Maja är *ute* på gården [inte inne]. – Maja är *inne* på gården [inte på gatan]

Min definition av perspektivbyte (och i förlängningen också av perspektiva adverb) är mycket snäv och skiljer sig från SAG:s där även talarens position kan variera. Jfr:

Han är *uppe/nere* på tredje planet [sett från ett lägre/högre plan]

I kontexter som beskriver tillstånd tycks det vara mycket lättare att skifta perspektivet än i kontexter där en dynamisk aktion skildras, rörelsen upp respektive ner är absolut och kan inte relativiseras.

Referenser

SAG = Svenska Akademiens grammatik. Bd 1–4. Red. av U. Teleman, S. Hellberg & E. Andersson. Stockholm 1999.

100 ÅRS DISKURSMARKÖRER

Eva Sundgren
Akademin för utbildning, kultur och kommunikation
Mälardalens högskola
eva.sundgren@mdh.se

I min avhandling (Sundgren 2002) ger jag en bild av hur den språkliga variationen och förändringen såg ut i Eskilstuna under 1900-talets sista decennier. Nordberg gjorde 1967 en inspelningsserie med 83 Eskilstunabor, och jag gjorde inspelningarna för återbesöket 1996. Huvudsyftet var att undersöka morfologiska förändringar i verklig tid. Återbesöket kombinerade panel- och trendundersökningens fördelar och kunde därmed ge besked om både individuell och generationell förändring. Det nya samplet för trendundersökningen omfattade 72 talare. Panelstudien omfattade 13 av de talare som Nordberg spelade in 1967.

Nu har jag återvänt till Eskilstunainspelningarna för att undersöka användningen av diskursmarkörer över tid. I enlighet med Lindström (2008:78) använder jag *diskursmarkör* som ”en samlande beteckning för ord och uttryck som fungerar som samtalsreglerande signaler eller modifierar bestämningar till yttranden”.

Till en början undersökte jag de 13 paneltalarnas användning av diskursmarkörer vid de två inspelningstillfällena. Jag gjorde en inventering av de diskursmarkörer som användes och kunde se vilka diskursmarkörer som användes mest, både av de enskilda individerna och i genomsnitt, och om olika individerna ändrade sitt sätt att använda diskursmarkörer mellan de två inspelningarna.

Nu har jag fortsatt undersökningen av diskursmarkörer genom att välja representanter för olika åldersgrupper från 1967 och 1996 i trendundersökningen. De äldsta informanterna föddes 1870-talet och den yngsta 1980. Med inventeringen och resultaten från panelundersökningen som grund har jag valt att fokusera på ett antal diskursmarkörer. t.ex. *alltså, då, vet du, ju, liksom* och *va*, för att kunna analysera hur användningen av dem varierar och förändras samt undersöka diskursmarkörernas funktioner närmare.

Vid min framställning diskuterar jag metod och material, ger en sammanfattning av panelundersökningen och därefter presenteras några preliminära resultat från trendundersökningen.

Referenser

Lindström, Jan, 2008: *Tur och ordning. Introduktion till svensk samtalsgrammatik*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag

Sundgren, Eva, 2002: *Återbesök i Eskilstuna. En undersökning av morfologisk variation och förändring i nutida talspråk.* (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 56.) Uppsala.

ANVÄNDNINGEN AV 'EN' SOM INDEFINIT ARTIKEL I FORNSVENSKAN

Anders Stendahl
Humanistiska fakulteten/svenska
Åbo Akademi
andstend@abo.fi

I mitt föredrag presenterar jag de slutgiltiga resultaten av min undersökning om 'en' som indefinit artikel i fornsvenskan, vilket utgör temat för min doktorsavhandling. En hel del internationell forskning har ägnats åt utvecklingen av den indefinita artikeln. Viktiga frågor är varför de finns och hur de utvecklas. Man har även försökt tidsfästa olika skeden i deras utveckling i diverse språk. Även i svenskan har artikeln undersökts flera gånger. Den övergripande tendensen i den svenska forskningen är att se en diakron utveckling av artikeln under den fornsvenska tiden. I min avhandling argumenterar jag (bl.a.) för att textursprunget bättre kan förklara artikelns varierande distribution i fornsvenska texter, framför allt på så sätt att latinet och västnordiska påverkat användningen av artikeln i texter som är baserade på latinska eller västnordiska förlagor. Som en följd av detta argumenterar jag för att utvecklingen av den indefinita artikeln måste tidigareläggas och att artikeln antagligen var färdigt utvecklad när svenskan blev ett egentligt litteraturspråk ca 1300.

FLERSPRÅKIGHET – BRIST ELLER RESURS?

Lärarattityder i en förändringsprocess

Gudrun Svensson
Ann-Christin Torpsten
Manuela Lupsa
Linnéuniversitetet
gudrun.svensson@lnu.se
ann-christin.torpsten@lnu.se
manuela.lupsa@lnu.se

Inom postkolonial teori (Fanon 1971, Said 2004) påvisas hur historiskt och socialt skapade föreställningar om *den andre* skapar barriärer och förhindrar interkulturella relationer. Liksom i andra västerländska samhällen präglar sådana föreställningar vardagen även i dagens Sverige och ses ofta som både självklara och naturliga (Lundahl 2002, Wikström 2007). Ett utslag av detta är den idealisering av en enspråkig norm som förekommer inom skolan och där elevers flerspråkighet oftast ses mer som brist än som resurs (Runfors 2004, Haglund 2005, Lindberg 2011). I Skolinspektionens rapport (2010:16) framhålls att förutsättningen för att flerspråkiga elever ska nå framgång i skolan är ett interkulturellt arbetssätt och att deras lärare ser flerspråkighet som en resurs i skolarbetet.

På en F-6 skola med 98 % flerspråkiga elever, där stor andel av eleverna inte uppnår kursmålen, har skolledning och Linnéuniversitetet i samråd anordnat en kompetensutveckling med bl.a. attitydfrågor för skolans alla pedagoger*.

I en fallstudie (Merriam 1994) har vi följt en av skolans pedagoger under två terminer, och syftet med vår studie är att dels visa på vilka bakomliggande attityder som har avgörande betydelse för pedagogens agerande som lärare i en flerspråkig klass, dels synliggöra förändringsprocesserna under de två terminer som studien pågått.

För att frilägga attityder och värderingar har vi tillämpat *appraisalteorin* (Martin & White 2005). Med hjälp av *attitydteorin* (Fishbein & Ajzen 1975; Miller 2005) har vi analyserat de bakomliggande förhållningssätt som styr lärarens beslut och handlingar.

Empirin består av intervjuer, samtal, observationer och klassrumsinspelningar samt skriftligt material som enkäter, individuella utvecklingsplaner och dagböcker.

* Denna kompetensutveckling ingår i ett större forskningsprojekt, Interaktion för språk- och identitetsutveckling i flerspråkiga klassrum.

Referenser

Fanon, Frantz 1971. *Svart hud, vita masker*. Göteborg: Daidalos.

Fishbein, Martin & Ajzen, Icek 1975. *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Raading, MA: Addison-Wesley.

Haglund, Charlotte 2005. *Social Interaction and identification among adolescents in multilingual suburban Sweden: A study of institutional order and sociocultural change*. Stockholm: Stockholms universitet. Centrum för tvåspråkighetsforskning.

Lindberg, Inger 2011. Fostering multilingualism in Swedish schools – intentions and realities. I: Källström, Roger & Lindberg, Inger (eds.) 2010, *Young Urban Swedish. Variation and change in multilingual settings*. Göteborgs universitet: Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 14.

Lundahl, Mikaela 2002. *Postkoloniala studier, konst och representation*. I: Skriftserien Kairos nr 7. Förord

Martin, James R. & White, Peter R.R. 2005. *The Language of Evaluation, Appraisal in English*. London & New York: Palgrave Macmillan.

Merriam, Sharan B. 1994. *Fallstudien som forskningsmetod.* Lund: Studentlitteratur.

Miller, Katherine 2005. *Communications theories: perspectives, processes, and contexts*. New York: McGraw-Hill.

Runfors, Anne 2004. *Modersmålssvenska och vi andra. Ungas språk och identifikationer i ljuset av nynationalism*. I: Utbildning & Demokrati, 2009, vol. 18, nr. 2, 105-126. Tema: Flerspråkighet

Said, Edward W. 2004. *Orientalism*. Stockholm: Ordfront

Skolinspektionen 2010. Rapport 2010:16. *Språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med ett annat modersmål än svenska*.

Wikström, Hanna 2007. *(O)möjliga positioner. Familjer från Iran & postkoloniala reflektioner*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

FINLAND, NORDEN, EUROPA OCH VÄRLDEN

– Synen på nordiskt samarbete vid Helsingfors universitet

Jenny Sylvin
Finska, finskugriska och nordiska institutionen
Helsingfors universitet
jenny.sylvin@helsinki.fi

För att ett minoritetsspråk ska vara livaktigt finns tre förutsättningar: att talarna av språket har förmåga, möjligheter och vilja att använda språket. Dessutom behövs det utbildning, medier och service på minoritetsspråket. I Finland ska det enligt lag finnas svenskspråkig universitetsutbildning på svenska för att tillgodose samhällets behov. Ändå upplevs serviceutbudet och möjligheterna att få betjäning och information på svenska som otillräckliga.

Jag skriver min doktorsavhandling om tvåspråkig universitetsutbildning med Helsingfors universitet som fallstudie. I min presentation vill jag ge en bild av svenskkunskaperna vid universitetet.

FÄRGSAMMANSÄTTNINGAR I FINLANDSSVENSKT OCH SVERIGESVENSKT TIDNINGSMATERIAL

Pirjo Söderholm
Svenska språket
Östra Finlands universitet
Pirjo.Soderholm@uef.fi

I min undersökning koncentrerar jag mig på färgerna röd, blå, grön, gul, vit och svart som efterled i sammansättningar. Wierzbicka (1990) har konstaterat att färgnamnen har prototypiska betydelser, som människorna delar på basis av sina erfarenheter. Med andra ord associerar man gärna färgerna enligt följande: röd betyder blod eller eld, blå betyder himmel, grön hänvisar till växtligheten på marken och gul associeras med solen. Vit och svart är ljusnyanser så att vit betyder ljus eller snö och svart innebär mörker eller natt.

I ett tidigare sammanhang har jag undersökt färgsammansättningar i ett finlandssvenskt material och avser nu att jämföra finlandssvenskt och sverigesvenskt tidningsmaterial med varandra. Utgångspunkten ligger i prototypteorin och en av mina frågeställningar är hur långt man utvecklat de prototypiska betydelserna i de undersökta materialen. Förr eller senare stöter man på mycket kulturbundna sammansättningar, som inte längre öppnar sig för alla människor, utan delas av en mindre samhällsgrupp. Som exempel kan nämnas *brandbilsröd* som kan härledas till den röda elden och bland annat sammansättningen *eldröd*. Hur är det med de kulturbundna färgsammansättningarna särskilt i det sverigesvenska materialet, öppnar de sig lätt också för en finlandssvensk läsare?

Referenser

Lehmann, Beat. 1998. *Rot ist nich "rot" ist nicht [rot]. Eine Bilanz und Neuinterpretation der linguistischen Relativitätstheorie. Tübinger Beiträge zur Linguistik*, 0564-7959; 431. Tübingen: Gunter Narr Verlag.

Svanlund, Jan. 2009. *Lexikal etablering. En korpusundersökning av hur nya sammansättningar konventionaliseras och får sin betydelse*. ACTA UNIVERSITATIS STOCKHOLMIENSIS. Stockholm Studies in Scandinavian Philology. New Series 52. Stockholms universitet.

Wierzbicka, Anna, 1990. *The meaning of color terms: semantics, culture, and cognition*. Cognitive Linguistics (includes Cognitive Linguistic Bibliography). Volume 1, Issue 1, s.99–150.

NÄR BLIR EN KOMIKER ROLIG?

– Iscensättande av kön i politisk parodi

Hanna Söderlund
Institutionen för språkstudier
Umeå universitet
Hanna.soderlund@nord.umu.se

2009 gick den svenska journalisten och komikern Annika Lantz (2009) ut i media och kritiserade humorprogrammet Parlamentet för att vara sexistiskt. Humorscenen i Sverige, både inom stand-up och inom TV-produktion, utgörs fortfarande till stor del av manliga deltagare. Det blir därför ofta män som dikterar villkoren för humor och för vad som är roligt. Maria Ohlsson (2003) har också visat att män har större förväntningar på sig att de ska vara roliga. I mitt avhandlingsprojekt studerar jag politisk parodi, specifikt Parlamentet, och främst vilka språkliga strategier komikerna i panelen använder för att bygga ethos och skapa statushierarkier samt hur detta bidrar till att iscensätta kön.

Hur rolig en person framstår i en given situation beror inte bara på skämtet och hur personen levererar sitt skämt, det beror lika mycket på vilka förväntningar som finns på personen och på att publiken reagerar genom att uppmuntra skämtet. Helga Kotthoff (2000:76) menar att humor alltid är kopplad till en persons habitus, ethos, värderingar, normer och den omgivande miljön.

I min presentation vill jag med hjälp av samtalsanalys visa på hur turtagning inkluderande avbrott och kommentarer bidrar till att skapa dominans deltagarna sinsemellan i samtalen. Komikerna och programledaren stärker eller hotar med olika strategier sitt eget och varandras ethos. Ett problematiskt ethos gör det svårare för en komiker att vara rolig och att fortsätta leverera skämt, och förväntningarna som finns på kön är en del av komikernas ethos.

Referenser

Kotthoff, Helga. 2000. Gender and joking: On the complexities of women's image politics in humorous narratives. I*: Journal of Pragmatics*, 32: 1, s. 55-80.

Lantz, Annika. 2009. Försök IV – "Den sista kukmätningen". I: Bangs nätupplaga. http://www.bang.se/artiklar/2009/forsok-iv-quot-den-sista-kukmatningen-quot-2010-03-08 Tillgänglig 2013-01-11

Ohlsson, Maria. 2003. *Språkbruk, skämt och kön. Teoretiska modeller och sociolingvistiska tillämpningar*. Institutionen för Nordiska språk vid Uppsala universitet.

PRIVATPERSONER OCH MYNDIGHETER I DIALOG GENOM SOCIALA MEDIER

Exemplet försäkringskassans facebooksida ”förälder”

Hedda Söderlundh
Marie Sörlin
Malmö högskola
Umeå universitet
marie.sorlin@nord.umu.se

Myndigheternas arbete sker i allt högre grad genom webbaserade verktyg vilket ger upphov till nya kommunikationsmönster i den skriftburna dialogen mellan privatperson och myndighet (jfr Nyström Höög, Söderlundh & Sörlin 2012). I vårt föredrag redovisar vi resultat från en undersökning av kommunikationen mellan privatpersoner och handläggare på Försäkringskassans Facebooksida ”Förälder”. Materialet består av samtliga dialoger förda under en dag i september 2012 (totalt 51 dialoger).

Först ger vi en översikt över hur vårt material förhåller sig till de klassiska språksociologiska frågorna: *Vem kommunicerar med vem, om vad, när, hur, varför och med vilken effekt?* Beskrivningen bygger på insikter från fältet computer mediated discourse (Herring 2004) och tar särskilt fasta på att Facebook är ett socialt medium med vissa inbyggda spelregler, varav vissa är mer valfria för deltagarna. Vi koncentrerar oss på frågan om *hur* kommunikationen sker och gör det utifrån ett *dialogiskt perspektiv* genom att undersöka hur inläggen förhåller sig till varandra språkligt. Störst fokus lägger vi vid frågan om hur deltagarna genom sitt språkbruk positionerar sig i förhållande till varandra och i förhållande till det ärende som behandlas. Verktygen för denna analys hämtas i första hand från samtalsanalytisk forskning: *positionering, kategorisering, rekontextualisering* (Linell 2011).

Till sist sätter vi resultaten i relation till tidigare forskning om kommunikation i myndighetskontext. Vilka nya forskningsfrågor väcker våra resultat?

Referenser

Herring, Susan, 2004: Computer-mediated discourse analysis. An approach to researching online behavior. I: *Designing for virtual communities in the service of learning*, ed. by Sasha A. Barab, Rob Kling & James Gray. Cambridge och New York. S. 338–376.

Linell, Per, 2011: *Samtalskulturer. Kommunikativa verksamhetstyper i samhället.* Vol. 2. Linköping.

Nyström Höög, Catharina, Söderlundh, Hedda & Sörlin, Marie, 2012: *Myndigheterna har ordet. Om kommunikation i skrift.* (Språkrådets skrifter 14.) Stockholm.

DIALEKTAL IDENTITET I STANDARDSPRÅKSNÄRA MILJÖ

Jannie Teinler
Institutionen för nordiska språk
Uppsala universitet
jannie.teinler@nordiska.uu.se

I mitt avhandlingsprojekt undersöker jag med ett folklingvistiskt perspektiv hur man i ett standardspråksnära område förhåller sig till den egna ortens dialekt såväl som till standardsvenska, och hur man avgränsar den egna ortens dialekt geografiskt. I avhandlingen jämför jag tre näraliggande orter i nordvästra Uppland med hjälp av gruppintervjuer, ett kvantitativt ”verbal guise”-test och en kartritningsuppgift.

I föredraget vill jag presentera några preliminära resultat från de gruppintervjuer jag genomfört. Jag kommer att fokusera på det komplicerade förhållande som uppstår mellan dialekt och standardspråk i ett område utan stark dialektal identitet, framför allt när det gäller vad som av talarna själva anses vara dialektalt och vem som enligt dem talar dialekt.

Mer konkret vill jag också ge en bild av hur man på de tre orter jag undersökt beskriver den egna ortens dialekt i förhållande till standardsvenska, och vilka dialektala drag man tar upp som utmärkande för det egna området. Jag vill också jämföra detta med hur man beskriver grannorternas språk. I relation till detta blir det också intressant att studera hur mina informanter ser på en för många av dem ofta central fråga: *när* talades det egentligen dialekt på orten?

FINLANDSSVENSKA DRAG I MYNDIGHETSTEXTER OM PENSIONSFRÅGOR

Eveliina Tolvanen
Nordiska språk
Åbo universitet
emtolv@utu.fi

I min doktorsavhandling undersöker jag myndighetstexter utgivna på svenska och finska i Finland och Sverige. De undersökta texterna är informerande webbtexter om pensionsfrågor utgivna av FPA i Finland och Pensionsmyndigheten i Sverige. Den teoretiska referensramen för avhandlingen utgörs av systemisk-funktionellt inspirerad textforskning (t.ex. Hellspong & Ledin 1997, Lassus 2010, Heikkinen, Hiidenmaa & Tiililä 2001) och tidigare forskning om svenska och finska myndighetstexter (t.ex. Nyström Höög 2009, Kankaanpää 2006). I mitt föredrag presenterar jag en delstudie som ingår i avhandlingsprojektet.

I delstudien undersöker jag ett urval finlandssvenska myndighetstexter och jämför dem med motsvarande sverigesvenska texter och finska texter. Kan eventuella skillnader mellan de finlandssvenska och sverigesvenska texterna förklaras med påverkan från finskan? Används vissa språkliga strukturer, t.ex. passiv eller verbalsubstantiv, på samma sätt i de finlandssvenska texterna som i motsvarande finska texter? Påverkas de finlandssvenska texterna av finskans typologiska egenskaper, t.ex. tendensen att använda nominala strukturer då svenskan föredrar verbala strukturer?

Referenser

Hellspong, Lennart & Ledin, Per 1997: *Vägar genom texten: handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
Heikkinen, Vesa, Hiidenmaa, Pirjo & Tiililä, Ulla 2001: *Teksti työnä, virka kielenä*. Helsingfors: Gaudeamus.
Kankaanpää, Salli 2006: *Hallinnon lehdistötiedotteiden kieli*. Helsinki: SKS.
Lassus, Jannika 2010: *Betydelser i barnfamiljsbroschyrer. Systemisk-funktionell analys av den tänkta läsaren och institutionen*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
Nyström Höög, Catharina (red.) 2009: *Medborgare och myndigheter*. TeFa-rapport 47. Uppsala.

ARGUMENTATION PÅ L2 SVENSKA: INLÄRARE SKRIVER INSÄNDARE

Outi Toropainen
Sinikka Lahtinen
Jyväskylä universitet
Åbo universitet
raili.lahtinen@utu.fi

Argumentativt skrivande är utmanande för ungdomar visar flera studier som berör skrivande på förstaspråket (L1) (t.ex. Berge 2004, Igland 2006, Mikkonen 2010). Forskning i argumentativt skrivande på ett andraspråk har närmast fokuserat på universitetsstuderandes skrivande på L2 engelska. Därmed är det motiverat att analysera hur elever med svenska som L2 argumenterar i insändare som är skrivna på basis av en kommunikativ skrivuppgift.

Syftet med föreliggande studie är att få mera kunskap om de lingvistiska sätt som elever på olika färdighetsnivåer använder i sin argumentation. Hur uttrycker eleverna sin åsikt? Hur motiverar de sin åsikt? De argumentativa texterna är bedömda enligt den sexgradiga CEFR-skalan (*Common European Frame of Reference*) av två till tre av varandra oberoende bedömare. Studien är en del av forskningsprojektet Topling (Inlärningsgångar i andraspråket) vid Jyväskylä universitet som för närmare varandra forskningen i språkinlärning och forskningen i utvärdering av språkkunskaper. I projektet fokuseras på utvecklingen av de skriftliga färdigheterna i L2 finska, engelska och svenska i det finska utbildningsystemet.

Studien bidrar med grundläggande kunskap om skriftlig argumentation i det initiala skedet av inlärningen av L2 svenska, men också om hur de språkliga argumentationssätten förändras i samband med ökade språkkunskaper.

OM SVENSKANS ORTOGRAFISKA REGELBUNDENHET,

med en nordisk utblick

Marcus Uneson
Språk- och litteraturcentrum, lingvistik
Lunds Universitet
marcus.uneson@ling.lu.se

Den norska språknämnden ([1]) har som förvaltare av konkursboet efter Nordisk Språkteknologi för forskare och allmänhet gjort tillgängliga omfattande uttalslexika för svenska (Stockholm), danska (Köpenhamn) och norska (Ålesund). Denna ovanliga resurs för tre närbesläktade språk utgör en rik källa för allehanda jämförelser.

Som ett exempel härpå visar jag i mitt föredrag hur man, givet ett uttalslexikon för ett språk med alfabetisk skrift, automatiskt kan inrätta (eng 'align') ortografisk och fonetisk teckensekvens, och på vilket sätt de resulterande hopparningarna är intressanta (i båda riktningarna: grafofonematiska relationer från skrift till uttal, fonografematiska från uttal till skrift). Dessa relationers antal och styrka utgör nämligen ett mått på ortografisk transparens. På en sådan skala avtecknar sig de
nordiska språken, mycket lika varandra i de flesta avseenden, ett gott stycke från varandra.

Det mesta av forskningen kring ortografisk transparens handlar om läsinlärning och närliggande fält, såsom dyslexi och läspedagogik ([2, 3] och många andra). I denna tradition jämför jag dessa automatiskt extraherade skrift-ljud-relationer med typiska läsregler (kj före bakre vokal uttals så ...
sje-ljudet stavas på följande sätt...). I mån av tid beskriver jag också hur de kan vara till gagn för tekniska tillämpningar, såsom bokstav-till-ljudregler för talsyntessystem.

Referenser

[1] http://www.nb.no/spraakbanken

[2] Seymour, Philip och Mikko Aro och Jane Erskine. 2003.
Foundation literacy acquisition in European orthographies.
British Journal of Psychology 94:2, 143--174

[3] Spencer, Ken. 2007. *Predicting children's word-spelling difficulty for common English words from measures of orthographic transparency, phonemic and graphemic length and word frequency*. British Journal of Psychology 98:2, 305-338

GATUNAMN SOM LÅNENAMN?

Helsingfors i fokus

Maria Vidberg
Finska, finskugriska och nordiska institutionen
Helsingfors universitet
maria.vidberg@helsinki.fi

Eftersom Helsingfors är tvåspråkigt finskt och svenskt och namnplaneringen sker parallellt på bägge språken har alla gator namn på såväl finska som på svenska. När man pratar finska kan man alltså använda finska gatunamn och när man pratar svenska kan man på motsvarande sätt använda svenska gatunamn. Namnbruket ser i verkligheten ändå inte alltid ut så här, utan namnen på de olika språken kommer i kontakt med varandra. Kontakten sker dock inte språkgrupperna emellan, utan inom den svenskspråkiga gruppen. Det här betyder att svenskspråkiga helsingforsare, förutom svenska gatunamn, också använder finska gatunamn. Detta yppar sig bland annat så att hybridnamn som **Pengergatan* (fi. *Pengerkatu*, sv. *Terrassgatan*) och **Hietaniemigatan* (fi. *Hietaniemenkatu*, sv. *Sanduddsgatan*) används i svenska kontexter. Det förekommer dock också att helt finska namn som *Vironkatu* (sv. *Estnäsgatan*) och *Liisankatu* (sv. *Elisabetsgatan*) används. Den förra gruppen kan ses som exempel på delvis anpassade namn som är en etablerad kategori inom kontaktonomastiken. Den senare gruppen däremot representerar oanpassade lånenamn. Den här typen av lån har inte studerats i särskilt stor utsträckning inom kontaktonomastiken vilket delvis kan bero på att den kan vara svår att upptäcka om man inte utgår från ett samtalsmaterial. Mitt forskningsmaterial, som består av fokusgruppintervjuer, gör att jag tack vare kontexten också kan upptäcka den här typen av lån. I föredraget kommer jag i detalj att diskutera hur namnkontakt, särskilt den som gäller de oanpassade namnen, sker i Helsingfors i dag och vilka orsaker som ligger bakom den.

ANVÄNDNING AV STÖDVERB I FRASNÄTSANNOTERINGAR

Kaarlo Voionmaa
Karin Friberg Heppin
Svenska språket
Göteborgs universitet
kaarlo.voionmaa@gmail.com

En stödverbkonstruktion består av ett stödverb och ett verbalt substantiv där det semantiska innehållet till största delen ligger i substantivet. Verbet ***höll*** bildar exempelvis en konstruktion med substantivet överläggning:

Domstolen höll en kort överläggning.

Stödverbskonstruktioner har vissa distinkta drag:
- stödverbet styr syntaktiskt substantiv,
- det verbala substantivet har en betydelse av tillstånd, händelse eller relation,
- verbet används inte i samma betydelse i konstruktionen som utanför,
- verbet har i konstruktionen mycket lite egen betydelse.

Vi beskriver hur stödverb används i ramsemantisk annotering inom det svenska frasnätsprojektet, SweFN++, vid Göteborgs universitet (Borin & al., 2010). Annoteringen baserar sig på Fillmores ramsemantik (Fillmore & al., 2003) och nyttjar exempelmeningar från SALDO, en omfattande lexikal resurs från Språkbanken (Borin & al., 2008). Projektet har nära samarbete med Berkeley FrameNet.

Annoteringsproceduren kan kort beskrivas med ett exempel. Först väljer vi en ram, t.ex. **Deliberation** (**Överläggning**). Vi noterar att den kan lexikaliseras bl.a. med substantivet ***överläggning***. Vi hämtar meningar från SALDO där ordet förekommer, som i exemplet ovan. Därefter märks meningarnas semantiska roller upp.

Frasnätsprojektet omfattar för närvarande fler än 800 ramar . Vårt material innehåller 140 stödverb som förekommer i 85 ramar. Vi kommer att presentera en uppsättning test som hjälper oss att bedöma hur väl annoteringarna uppfyller de uppsatta kriterierna för stödverben. Studien kommer det fortsatta annoteringsarbetet till del. Det allmänna syftet är att utveckla frasnätsannoteringen till ett allt bättre verktyg för lexiko-semantisk forskning

Referenser

Lars Borin& al.. 2008. The hunting of the BLARK – SALDO. In Joakim Nivre & al. (eds.). Resourceful language technology. P. 21–32.
Lars Borin & al.. 2010. The past meets the present in Swedish Framenet++. <https://svn.spraakdata.gu.se/sb/fnplusplus/pub/SweFN Euralex extended.pdf>.
Charles J. Fillmore & al.. 2003. Background to Framenet. International Journal of Lexicography, 16(3).

STÄNG AV HJÄRNAN

– Metafor och metonymi i svenska somatismer med lexemet *hjärna*

Ewa Walatek
Institutionen för germanska språk
Jagellonska universitetet
eewalatek@gmail.com

Syftet med mitt föredrag är att analysera de semantiska strukturer som lexemet *hjärna* utvecklar. Den semantiska analysen omfattar inte endast den utomspråkliga motivationen av ordets betydelser utan först och främst de metaforiska och metonymiska processer som ligger till grund för användningen av ordet *hjärna* i olika kontexter. Den teoretiska basen för min analys utgörs av den kognitiva lingvistiken, i synnerhet av dess uppfattning av metafor och metonymi.

I mitt föredrag kommer jag använda mig av exempel från de svenska ordböckerna (t.ex. *Svenska Akademiens ordbok*, *Svenskt språkbruk*) samt den svenska textkorpusen Parole.

Den semantiska strukturen av lexemet *hjärna* realiseras genom talrika metaforiska och metonymiska utvidgningar. Bland de oftast förekommande finns det metonymierna HJÄRNA FÖR TANKEFÖRMÅGA, HJÄRNA FÖR MÄNNISKA. I en tämligen omfattande grupp av uttryck konceptualiceras hjärna som en tredimensionell behållare för tankar, informationer, minnen och känslor. En annan ontologisk metafor som ligger till grund för en stor kategori av fraser är metafor HJÄRNA ÄR MASKIN. Hjärna står även för beslutscentrum i en betydande grupp av uttryck, vilket kan anses vara ett resultat av samspel mellan metonymierna DELEN FÖR HELHETEN och HJÄRNA FÖR TANKEFÖRMÅGA samt metaforen HJÄRNA ÄR CENTRUM. I min analys ska jag till och med lyfta fram de mindre vanliga metonymiska och metaforiska utvidgningarna av lexemet *hjärna*.

STÄRKANDE SAMTALSSTRATEGIER I VÅRDSAMTAL

Anna Wallberg Gustafsson
Språk- och litteraturcentrum och Vårdalinstitutet
Lunds universitet
anna_w.gustafsson@nordlund.lu.se

Inom vården innebär begreppet *empowerment* att patienten stärks i förhållande till sin vård och sin behandling. Dialogen mellan läkare och patienten blir i idealfallet en dialog mellan den medicinska experten och patienten, som är expert på sig själv. Kettunen et al. (2001) har diskuterat lingvistiska realiseringar av s.k. ”empowering counseling”, t.ex. aktivt lyssnande, förtrolighetsstrategier, frågor, konditionellt tal, uppmuntran och tveksamt tal. Frågor uppmärksammas av t.ex. Feste & Anderson (1995). Flera av strategierna kan sättas i samband med artighetsstrategier (Brown & Levinson 1987). Det gäller också de samtalsstrategier som rekommenderas inom samtalsmetoden *motiverande samtal* (MI), en metod ofta använd av vårdpersonal vars utformning man försöker evidensbasera (Forsberg 2006).

I mitt föredrag vill jag med hjälp av två fallstudier diskutera stärkande strategier i en specifik kontext: läkarsamtal mellan L1/L2-talare i barndiabetesvården. Vilka strategier använder läkaren? Av särskilt intresse för min studie är vad som händer med läkarens strategier när tolken kommer in och kommunikationssituationen blir mer komplex (se t.ex. Wadensjö 1992). Jag vill också diskutera begreppet *stärkande samtalsstrategier* och dess förankring i forskning och praxis.

Referenser

Brown, Penelope & Levinson, Stephen C. (1987). *Politeness: some universals in language usage*. [Rev. ed.] with corr., new introd. and new bibliogr. Cambridge: Cambridge Univ. Press.

Feste, Catherine & Anderson, Robert M. (1995). Empowerment: from philosophy to practice. In: *Patient education and counseling*. 26 (1995), 139–144

Forsberg, Lars (2006) Motiverande samtal, bättre än råd. *Läkartidningen* 2006, vol. 103, nr 42:3178–3180

Kettunen, Poskiparta & Liimatianen (2001) Empowering counseling – a case study: nurse-patient encounter in a hospital, *Health Education Research Theory and Practice*. 16 (2), 227–238

Wadensjö, Cecilia (1992). *Interpreting as interaction: on dialogue-interpreting in immigration hearings and medical encounters*. Diss. Linköping : Univ.

REDIGERINGAR I TEXTER SKRIVNA AV FINSKTALANDE BARN I FINLANDSSVENSKA SKOLOR

Åsa Wengelin
Institutionen för svenska språket
Göteborgs universitet
asa.wengelin@gu.se

Eleverna i de svenska skolorna i Finland kommer från lite olika språkbakgrunder. För en del gäller att båda föräldrarna anger svenska som första språk och för en allt större grupp gäller att den ena föräldern är svensktalande och den andra finsktalande. Utöver det finns det också en grupp barn vars föräldrar har valt att sätta dem i svensk skola trots att båda föräldrarna har finska som modersmål. I den här presentationen kommer jag att titta lite närmare på skrivutvecklingen på svenska hos den senare gruppen. Materialet består av testresultat och texter från 16 finsktalande barn som alla deltog i det språkpedagogiska projektet Språkrum från år 2000 till år 2008. Projektet främsta syfte var att utveckla språkstimulerande och språkpedagogiska arbetssätt men under tiden dokumenterades också en del av elevernas arbete. Vissa uppgifter var specialutformade för projektet och andra samlades in från det vardagliga klassrumsarbetet. I presentationen kommer endast material från år 2000-2005 att användas. Föga förvånande visar kvantitativa analyser att de finsktalande barnen i början av projektet klarade tester på finska bättre än tester på svenska. Mer intressant är dock deras skrivna texter och deras skriftliga språkproduktion. En del av textproduktionen spelades in med hjälp av tangentloggning vilket ger möjlighet att se hur texterna producerades och de finsktalande barnen skrev långsammare, gjorde mer pauser och redigerade i genomsnitt dubbelt så mycket som sina svensktalande kamrater. För närvarande pågår en kvalitativ analys av redigeringarna och under konferenspresentationen kommer att fokusera särskilt på vad de redigerade och hur det påverkar deras svenska texter.

HEN

– en analys av hur debattörer på ett kommentarsfält konstruerar sammanhanget mellan språk, tänkande och kön

Daniel Wojahn
Södertörns högskola/Uppsala universitet
daniel.wojahn@sh.se

Personbenämningar (dvs. alla ord som används för att benämna personer) är en språklig resurs som har stor betydelse för vilka genusidentiteter som är möjliga att benämna eller inte. De gängse svenskspråkiga benämningspraktikerna re_producerar ett binärt genuskoncept med två genusidentiteter som utesluter varandra. Exempel på detta är genusspecificerande förnamn samt ordpar som *flicka – pojke, dotter – son, älskarinna – älskare, hon - han*. Hen betraktas av många som en feministiskt motiverad språkförändring som används i ett försök att förändra de rådande benämningspraktikerna.

I min presentation kommer jag inledningsvis att diskutera på vilka olika sätt pronomenet *hen* används för att sedan presentera en diskursanalys av de mediala reaktionerna som ordet framkallade under 2012. Jag koncentrerar mig på negativa kommentarer om *hen*, utifrån material som härstammar från webbplatser med kommentarsfunktion. Frågor som behandlas är bl.a.: Varför väcker ordet så starka reaktioner? Hur diskuteras ett språkligt ifrågasättande av tvåkönskonceptet på dessa webbplatser? Och framförallt: Vilken betydelse tillskriver kommentatorerna språk och språklig aktivism inom ramen av samhälleliga och politiska förändringar?

Det visar sig att de flesta *hen*-motståndare i det analyserade materialet uttrycker tydliga essentialistiska ståndpunkter där kön, könsroller och könshierarkier betraktas som ursprungliga, naturliga och ofta som uteslutande genetiskt förvärvade. Intressant är att kommentatorerna samtidigt också intar en tydlig socialkonstruktivistisk ståndpunkt där de tillskriver *hen* en förmåga att ”rubba” och ”sabla ner könsskillnader”, att ”hjärntvätta” och ”könsförvirra”. Jag analyserar hur kommentatorerna konstruerar sammanhanget mellan språk, tänkande och kön samt vilken betydelse som tillskrivs språkförändringar för utomspråkliga, sociala eller politiska förändringar.

ÖVERKLASSTOCKHOLMSKA

Jenny Öqvist
Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala
jenny.oqvist@sofi.se

Åtminstone sedan förra sekelskiftet finns det fog för att tala om tre olika varianter av stockholmssvenska som jag här (något förenklat) kallar arbetarklasstockholmska, medelklasstockholmska och överklasstockholmska, och sedan 1980-talet har det tillkommit en fjärde variant, som jag här kallar multietnisk stockholmska. Överklasstockholmska brukar framförallt förknippas med tre uttalsdrag: ett mer öppet långt a-ljud (som i *lat*), ”surrande” i och y-ljud (som i *fin* och *typ*) samt främre sj-ljud (som i *sjuk*). Dessa drag finns beskrivna sedan ungefär 60 år tillbaka (Gjerdman 1949, 1954, Bergman 1951, Langenfelt 1953; jfr även Ståhle 1975; Kotsinas 1989, 1994, 2005; Öqvist 2010). Med undantag av Kotsinas (1994) studie om ungdomsspråk i tre Stockholmsförorter har dock inte överklasstockholmskan undersökts närmare. En av orsakerna till detta är att den, liksom andra högstatusvarianter, ligger närmare det talade standardspråket och skriftspråket än lågstatusvarianter, och därför har bedömts som mindre intressant att studera. I föredraget kommer jag att beskriva överklasstockholmskans viktigaste särdrag under 1900-talet, med fokus på fonetiska/fonologiska och prosodiska drag, med de andra varianterna av stockholmska som jämförelse. Jag kommer också att diskutera (andra) tänkbara orsaker till språkvetenskapens relativa ointresse för högstatusvarianter som överklasstockholmska. Studien baseras på dialektinspelningar av stockholmska från institutet för språk och folkminnens arkiv, mediematerial från kungliga bibliotekets arkiv samt tidigare språkvetenskaplig forskning.

Referenser

Bergman, Gösta, 1951: Språket på Söder. Stockholm.

Gjerdman, Olof, 1949: Stockholmsspråket nu och för sjuttio år sedan. (Opublicerat manuskript i Olof Gjerdmans efterlämnade samlingar, Institutet för språk och folkminnen, Uppsala, accessionsnummer 26250:1:21.)

Gjerdman, Olof, 1954: En trådupptagning av Stockholmsuttal. Några upplysningar av Olof Gjerdman. I: Språkvård. Redogörelser och studier utgivna till Språkvårdsnämndens tioårsdag 1954. (Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård, 11.) Stockholm. S 167–176.

Kotsinas, Ulla-Britt, 1989: Stockholmsspråk genom 100 år. I: Tijdschrift voor skandinavistiek 10,1–2. S. 14–37.

Kotsinas, Ulla-Britt, 1994: Ungdomsspråk. Uppsala.

Kotsinas, Ulla-Britt, 2005: Om förändringar i Stockholmsspråk. I: Börjestam, Ulla & Gunnarsson, Britt-Louise (red), Språk och kultur i det multietniska Sverige. (TeFa nr 44.). Uppsala. S. 7–25.

Langenfelt, Gösta, 1953: Staden vid de ljusa vattnen. Sjuhundra år i Stockholm. Stockholm.

Ståhle, Carl-Ivar, 1975: En undersökning av stockholmsspråk. I: Humanistisk forskning 1975:2. S. 29–34.

Öqvist, Jenny 2010: ”Står där och väntar på tricken”. Stockholmska i svensk populärmusik. I: Svenskans beskrivning 30. I: Falk m.fl. (red.), Förhandlingar vid Trettionde sammankomsten för svenskans beskrivning, Stockholm den 10 och 11 oktober 2008. S. 388–398.

SELMA LAGERLÖF OCH SPRÅKPROFESSORERNA

Carin Östman
Institutionen för nordiska språk
Uppsala universitet
carin.ostman@nordiska.uu.se

I min presentation kommer jag att diskutera språkvårdens förhållande till skönlitteratur, med Selma Lagerlöf i fokus. Sedan länge är det känt att Selma Lagerlöf samarbetade med Adolf Noreen i arbetet med läseboken Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige. Hon fick råd (eller kanske anvisningar) av professorn när det gällde den språkliga utformningen, och den tryckta utgåvan följde i stort hans rekommendationer. Adolf Noreen förespråkade det lediga samtalsspråket som mönster för litteraturspråket, och det syns bland annat genom slopad verbkongruens i dialogerna i Nils Holgersson.

Mindre känt är att Selma Lagerlöf också fick språkliga råd av Fredrik Wulff, professor i romanska språk i Lund, kanske mest bekant för sina verk om svensk ljudlära och svenskt uttal, tillsammans med I. A. Lyttkens. Selma Lagerlöf och Fredrik Wulff hade en brevväxling under cirka 30 år, från slutet av 1800-talet fram till Wulffs död 1930. Wulff beskrev sig själv som en ”låghets- och naturlighetspurist”, och han menade att Selma Lagerlöf borde undvika det han kallade ”bokspråk” och istället söka sig mot det talade språket. Han rådde henne till exempel att alltid skriva ut har/hade i bisatser, att undvika presens particip, men också att undvika danismer som hän.

Följde Selma Lagerlöf Wulffs råd? Jag har undersökt olika upplagor av Gösta Berlings saga och kartlagt vilka språkliga förändringar som genomförs. I min diskussion kommer jag att utgå från en jämförelse mellan förändringarna i 1910 och 1933 års upplaga och de råd hon fick av Wulff.

WORKSHOP

TEXTER OCH SAMTAL
– METODER OCH PERSPEKTIV FÖR INTEGRERAD ANALYS

Tal och skrift är en dikotomi som löper som en råd tråd genom språkbruksforskningens historia. Den har hanterats på olika sätt. Dels har flera försök gjorts att beskriva skillnaderna mellan talat och skrivet språk, dels har dikotomin legat till grund för en uppdelning i språkbruksforskningen i å ena sidan textanalys och å andra sidan samtalsanalys. För tal- och samtalsforskningens del har åtskillnaden – och reaktionen mot den traditionella skriftspråksdominansen i språkvetenskapen – varit en viktig och fruktbar drivkraft. Textforskningen å sin sida har orientera sig mot diskursanalys och multimodalitet, och de två spåren har kommit allt längre ifrån varandra.

Samtidigt uppmärksammar alltmer forskning hur texter och samtal samverkar i verksamheter. Institutionella samtal är ofta starkt textorienterade, och texter både bygger på och ligger till grund för samtal. Dessutom kan texter, särskilt i ett verksamhetsperspektiv, med fördel analyseras dialogiskt samtidigt som samtal kan analyseras grammatiskt och i termer av diskurser. Nya kommunikationsformer utmanar traditionella analysmetoder. Behovet av ett sammanhållet perspektiv på texter och samtal, liksom av modeller för överskridande analys är stort och växer.

I denna workshop samlas forskare som intresserar sig för ett sammanhållet och integrerande perspektiv på texter och samtal. Det kan å ena sidan handla om konkreta empiriska fall där kedjor av tal och skrift behöver beskrivas (på verksstadsgolvet i bolagsjuridiken och i reklamvärlden). Det kan också handla om gränsöverskridande analyser, där skriven text (som bloggar och kommentarsfält) förstås som dialog och analyseras med metoder hämtade från samtalsanalys, eller där samma analys appliceras på texter och samtal inom en viss verksamhet.

RESEMIOTISERING UNDER EN AVTALSFÖRHANDLING

En nexusanalys

Mona Blåsjö
Institutionen för svenska och flerspråkighet
Stockholms universitet
mona.blasjo@nordiska.su.se

En variant av nyvygotskiansk teori är medierad diskursanalys (MDA) eller nexusanalys (t.ex. Scollon & Scollon 2004). Trots att Scollon & Scollon hör till den minoritet av språkvetenskapliga forskare som utvecklat nyvygotskiansk teori/aktivitetsteori, så sätter den inte språk och text i centrum, utan handling. Språk/text/diskurs ses som ett av flera element som handlingen samspelar med. Analysen lägger också vikt vid hur något språkligt/diskursivt resemiotiseras till fysisk handling och tvärtom.

Utifrån ett material från en avtalsförhandling mellan två företag ger jag exempel på vad en nexusanalys kan ge vad gäller handlingar i olika modaliteter. En avtalsförhandling involverar ju både skrift och tal, och deltagarna resemiotiserar här även en del till gester och kroppsspråk.

ATT SAMTALA SKRIFTLIGT

Kan en platt sociologi beskriva språklig interaktion på internet?

Karin Hagren Idevall
Institutionen för nordiska språk
Uppsala universitet
karin.hagren.idevall@nordiska.uu.se

I en delundersökning till min avhandling studerar jag interaktion och skriftbruk i ett kommentarsfält på Aftonbladet. Ett syfte är att testa Aktör-nätverk-teori som metod för att beskriva kommentarerna och relationerna mellan dem i förhållande till andra aktörer i kommentarsfältet och utifrån de olika projekt som drivs. Kommentarerna studeras i ett Aktör-nätverk-perspektiv både utifrån en funktion som mer eller mindre stabila aktörer och som översättningar av andra aktörer (Latour 2007).

Undersökningen visar att aktörerna i kommentarsfältet driver motstridiga, men dialogiskt konstruerade projekt, som initieras, besvaras och ger effekter både interaktionellt, grammatiskt och diskursivt. Oenigheten berör vad som får skrivas i kommentarerna. På ena sidan finns Aftonbladet, som sätter upp gränser genom inloggningskrav, regler mot diskriminering och borttagning av inlägg som bryter mot dem. På andra sidan finns de som menar att alla åsikter bör få uttryckas, inklusive invandringskritiska, och de gör motstånd mot Aftonbladets projekt genom att framföra kontroversiella åsikter implicit. Påståenden konstrueras som objektiva och uppbackade av faktaargument, samtidigt som subjektiva bedömningar finns inbäddade i laddade ordval, som samtidigt har funktionen att initiera respons i konkurrensen mellan inläggen.

I presentationen diskuterar jag utifrån min undersökning Aktör-nätverk-teori som metod för att studera interaktion på internet.

Referenser

Latour, Bruno 2007. *Reassembling the social: an introduction to actor-network-theory*. Oxford: Oxford University Press.

Lindberg, Johan 2012-02-10. *Breivik hatade det politiskt korrekta*. <http://www.aftonbladet.se/ledare/article14356114.ab>. [Tillgänglig 8 januari 2013.]

INTERPERSONELLA BETYDELSER I TEXTER OCH SAMTAL I ÄLDREVÅRDEN

Anna-Malin Karlsson
Institutionen för nordiska språk
Uppsala universitet
anna-malin.karlsson@nordiska.uu.se

Skrivande är i dag en allt viktigare del i vård- och omsorgsarbete. Studier i projektet *Omsorg som språkarbete* har visat hur texthantering av olika slag skapar problem i arbetet och tar mycket tid. De anställda har att hantera en svårlöst diskursiv konflikt eftersom stora delar av deras yrkeskompetens och av den erfarenhet de behöver förmedla till varandra inte fungerar i skrift. Detta beror framförallt på det institutionella ramverket kring social dokumentation och andra viktiga texter inom äldreomsorgen.

I denna presentation utforskas dessa diskursiva dilemman med hjälp interpersonell analys, närmare bestämt med verktyg från systemisk-funktionell lingvistik. Kategorier som visat sig användbara för att beskriva hur de anställda hanterar interpersonella betydelser och skapar – eller undviker att skapa – positioner är *modalitet, polaritet* samt de olika systemen i *appraisal*-modellen (Martin & White 2005). Materialet består av såväl texter i olika genrer som ett inspelat rapportmöte. Analysen visar hur graden av personlighet och subjektivitet varierar, dels i tal och skrift, dels mellan genrer. Den visar också hur de anställda utifrån situationens förutsättningar använder interpersonella resurser, framförallt olika former av dialogicitet, för att lösa diskurskonflikterna.

PERSONBESKRIVNING I ENKÄTSVAR OCH FOKUSGRUPPSSAMTAL

Mats Landqvist
Kultur och lärande
Södertörns högskola
mats.landqvist@sh.se

Inom kritisk diskursanalys intresserar man sig för hur samhällets maktordningar speglas i text, något som bland annat kan visa sig i hur personer benämns – eller inte benämns, och hur de i övrigt framställs, kategoriseras och positioneras. I ett pågående projekt om språk och diskriminering är detta en huvudfråga. Här används olika analysmetoder; data hämtas från enkäter och intervjuer. Temat för detta föredrag är hur en språkbaserad analys kan belysa de föreställningar som en text bygger på, oavsett medium. De språkliga kategoriernas betydelse i den kritiska analysen är en fråga som diskuterats tidigare, men i begränsad omfattning när det gäller möjligheten till komparation mellan olika typer av framställningar. Frågan är om och hur benämningar, personegenskaper och social positionering framträder med mer eller mindre klarhet beroende på vilka språkanalytiska kategorier som används och hur dessa kategorier kan användas generellt i olika textmedia. Jag jämför skriftliga svar i en enkät om diskriminering inom polisen med muntliga motsvarigheter i ett fokusgruppssamtal, samt interaktionen mellan enkätfrågor och svar med interaktionen i fokussamtalet. Materialet är jämförbart på flera sätt: ämnet är diskriminering inom polisen och alla deltagare är poliser. Fokus ligger på hur framställningen av refererade personer speglas i analysen beroende på vilka analyskategorier som används. Resultaten av jämförelsen visar att skillnader manifesteras som olika benämningar, egenskaper och värderingar som knyts till de refererade personerna. Analyskategorier och – nivåer har betydelse för hur nära jämförelsen kan göras, men framför allt för analysens potential att dra slutsatser på en kritisk diskursnivå.

TEXT OCH SAMTAL KRING ETT INCIDENTFORMULÄR PÅ ARBETSPLATSEN

Zoe Nikolaidou
Kultur och lärande
Södertörns högskola
zoe.nikolaidou@sh.se

I detta föredrag presenterar jag observationer från projektet ”Skriftbruk och lärande på arbetsplatsen”. Projektet har som mål att studera skriftpraktiker inom bilindustrin och mer specifikt hos maskinoperatörer som har svenska som andraspråk. Huvudfrågan i projektet är vilken betydelse läsande och skrivande har för de anställdas möjligheter att delta i centrala yrkespraktiker och för deras identitetskapande. I föredraget diskuterar jag ett standardformulär som används i fabriken för att rapportera oväntade problem, händelser och misstag. Formuläret benämns ”snabb problemlösning” och målet är att identifiera orsakerna till problemet och förslag till lösningar. För att fylla i formuläret har maskinisterna ett möte tillsammans med den maskinisten som upptäckte problemet, en mekaniker, teamledaren och produktionsledaren. Mötet resulterar ofta i långa diskussioner mellan de arbetarna och produktionsledaren. Frågorna i formuläret leder diskussionen och syftet med samtalet är inte bara att identifiera orsaken och lösningar till problemet men också att hitta det bästa sättet att besvara frågorna.

I föredraget kommer jag att presentera utdrag från två möte som har spelats in och transkriberats. Mötena skiljer sig åt på så sätt att produktionsledaren är närvarande vid bara ett av mötena. Detta får följden att samtalets och formulärets innehåll blir annorlunda. Frågan som jag ställer är hur det är möjligt att genomföra en parallell studie, där text- och diskursanalys används för att analysera formuläret och samtalsanalys används samtidigt för att analysera diskussionen som texten genererar. Det är särskilt viktigt att hitta ett sätt för att visa samspelet mellan text och samtal och hur de påverkar varandra.

REKONTEXTUALISERING AV STOFF I FÖRETAGSBERÄTTELSER

Hanna Sofia Rehnberg
Institutionen för kultur och lärande/Institutionen för nordiska språk
Södertörns Högskola/Uppsala universitet
hanna.sofia.rehnberg@sh.se

Corporate storytelling, som kan definieras som organisationers strategiska utnyttjande av narrativitet (jfr Frandsen 2009), är en populär metod i marknadsföring och ledarskap. Berättelser som används av strategiskt av en viss organisation bygger ofta på ett delvis gemensamt stoff som varieras och anpassas till den aktuella situationen. Hur detta går till undersöker jag på en textnära nivå, med hjälp av tre berättelser från företaget Fjällräven. De tre analystexterna handlar om Fjällrävens skapelse. Två av dem finns på Fjällrävens webbplats medan den tredje berättas under ett tal på en gala för entreprenörer. Föredragets fokus är berättelsernas olikheter när det kommer till protagonistens projekt, det vill säga det som huvudpersonen vill genomföra (se Skalin 2010). Detta är intressant att studera, eftersom projektet förändras beroende på vilken funktion berättelsen har. Mina frågeställningar är: Hur realiseras protagonistens projekt i de tre texterna? På vilket sätt skiljer sig projekten åt och hur kan det förklaras med hänsyn till de kontexter som berättelserna används inom? Analysen visar bland annat att de bakomliggande syften som antyds i berättelserna skiljer sig åt, något som leder till att texterna relevantgör delvis skilda diskurser. Analysens utgångspunkt är sociosemiotisk och jag använder mig av diskursanalys och narratologisk analys. Framför allt utgår jag från van Leeuwens diskursmodell (t.ex. 2008). För att illustrera mina analysresultat använder jag Greimas (1966) aktantmodell.

ATT BÖRJA DAGEN MED EN SCHLAGER

Om äldres identitetskonstruktion genom bloggande

Karolina Wirdenäs
Theres Bellander
Institutionen för svenska och flerspråkighet
Institutionen för språkdidaktik
Stockholms universitet
karolina.wirdenas@nordiska.su.se

Datorer med internetuppkoppling har funnits tillgängliga för allmänheten i snart tjugo år. Det innebär att de äldsta digitalt infödda, digital natives (Prensky 2001), närmar sig vuxen ålder. Forskning om informations- och interaktionsteknik, it, har i huvudsak rört just den generation som vuxit upp med it och för vilken tekniken antas utgöra en naturlig del av vardagen. Mycket sällan har uppmärksamhet riktats mot hur personer som i högre ålder kommit i kontakt med datorer, så kallade digital immigrants (Prensky 2001), använder tekniken i sin vardag.

Vår undersökning syftar till att belysa de identitetskonstruktioner som förekommer kring äldre personers it-bruk, som i många fall skulle kunna benämnas digital alienation, och (Bellander och Wirdenäs, u.a.) vilka roller ålderspensionärer tar och tilldelas i dagens digitala 24-timmars samhälle.

Föremål för denna studie är en digital immigrant. Vi utgår från åttioårig mans blogg, hans bloggande som aktivitet och hur detta mottas. Utifrån teorier om identitetskonstruktion, membership categorization analysis (MCA) (Antaki & Widdicombe 1998, Stokoe 2012) studerar vi vilka identiteter mannen konstruerar åt sig själv i bloggen ("Jag börjar dagen med en schlager" är t.ex. ett återkommande inslag) samt vilken respons andra ger på hans bloggande. Analysmaterialet är multimodalt och omfattar den aktuella bloggen, en tv-intervju med bloggaren, en radiointervju med bloggaren samt en filmad föreläsning som bloggaren håller för andra ålderspensionärer.

Resultaten visar exempelvis att identitetskonstruktioner av och kring äldre it-användare kan medföra både hinder och möjligheter för äldres it-bruk (Bellander 2012, Bellander & Wirdenäs u.a.). Ett synliggörande och undanröjande av hinder skulle kunna leda till en ökning av it-kompetensen hos äldre, vilket i sig torde vara viktigt för ett samhälle där hög it-kompetens förväntas av alla.

Referenser

Antaki, Charles & Widdicombe, Sue (red.) 1998: Identities in talk. London: Sage

Bellander, Theres 2012: ”Det var ju ett absolut måste att skaffa sig en dator” Digitala mediers plats och roll i ålderspensionärers vardag. FUMS-rapport 232. Institutionen för nordiska språk. Uppsala universitet.

Bellander, Theres & Wirdenäs, Karolina, u.a. Identitetskonstruktioner vid ålderspensionärers it-användning.

Prensky, Marc 2001: Digital Natives, Digital Immigrants. I: On the Horizon. MCB University Press, Vol. 9 No. 5

Stokoe, Elisabeth 2012: Moving forward with membership categorization analysis: Methods for systematic analysis. Discourse Studies, 14 (3). Special issue on Categories and social interaction: Current issues in membership categorization.

POSTERSESSION

PROSODINS ROLL FÖR FRÅGOR I HELSINGFORSSVENSKA

Martina Huhtamäki
Finska, finskugriska och nordiska institutionen
Helsingfors universitet
martina.huhtamaki@helsinki.fi

Presentationen behandlar prosodins roll för frågor i Helsingforssvenska. Forskningsfrågan är: vilken betydelse har prosodiska drag för att skapa frågehandlingar i samtalsinteraktion. Jag koncentrerar mig på icke-frågeformade yttranden med frågefunktion, det vill säga deklarativa satser, frasformade yttranden och frågor som består av ett enda ord. I denna typ av frågor kunde man tänka sig att prosodin spelar en större roll än i interrogativer där syntax eller lexikon markerar frågefunktion (SAG 1999), men det är något undersökningen får visa.

Med frågefunktion avser jag att yttrandena används för att begära information (Labov & Fanshel1977). Frågorna berör också något som är i mottagarens epistemiska domän (Heritage 2012). Vidare fungerar de som förstaled i ett yttrandepar bestående av fråga och svar (Schegloff & Sacks 1973). Med prosodi avses de suprasegmentella dragen i talet, såsom längd, talhastighet, ljudstyrka, melodi och röstkvalitet, men jag koncentrerar mig på melodin (Engstrand 2004).

Materialet utgörs av vardagliga samtal mellan personer från Helsingforsregionen. De flesta av samtalen är audioinspelningar, men någon finns också som videoinspelning. Mina metoder är samtalsanalys och fonetisk analys. Med hjälp av samtalsanalys undersöker jag bland annat sekvenserna där frågorna förekommer och vilka handlingar som utförs med dem (Hutchby & Wooffitt 2008). Den fonetiska analysen utgörs av såväl auditiv analys som akustisk analys med hjälp av Praat (Boersma & Weenink 2012).

De preliminära resultaten visar att icke-frågeformande frågeyttranden har stigande slutton i högre grad än interrogativer. Stigton är ändå inte nödvändig för att ett icke-frågeformade yttrande ska behandlas som en fråga.

SVENSKAN I FINLAND – I DAG OCH I GÅR

Ett språkprojekt i fyra delar om den svenska som talas och skrivs i Finland

Nina Martola
Institutet för de inhemska språken
nina.martola@sprakinstitutet.fi

I postern presenteras projektet *Svenskan i Finland – i dag och i går* och särskilt språkbanksdelen.

Vid Svenska litteratursällskapet i Finland pågår ett fyrdelat projekt som syftar till att ge en helhetsbild av den finländska svenska som talas och skrivs som modersmål. Det kommer att publiceras tre olika volymer, och arbetet med två av dem, *Svenskan i Finland i tal* och *Svenskan i Finland* i skrift, är i full gång. Arbetet med den tredje volymen, den språkhistoriska delen, inleds senare. Böckerna blir populärvetenskapliga och de ska i första hand redovisa de forskningsresultat som finns, men vissa forskningsinsatser görs också inom ramen för projekten.

Det fjärde delprojektet är ett infrastrukturprojekt och har som mål att bygga ut den finlandssvenska språkbanken både med mer text och med fler genrer. Därtill görs den mer lättillgänglig. Under projektet ska antalet ord utökas till åtminstone 85 miljoner löpord (från drygt 34 miljoner). Också äldre texter samlas in. Projektet pågår i tre år, 2011–2013, och det är ett samarbete mellan Svenska litteratursällskapet, Institutet för de inhemska språken och Göteborgs universitet.

Texterna placeras i Språkbanken vid Göteborgs universitet. Vid årsskiftet 2012/2013 hade projektet nått ungefär halvvägs. Den finlandssvenska textmassan uppgick till 46,5 miljoner ord fördelade på 34 korpusar. En hel del äldre material låg och väntade på publicering. Texterna är fritt tillgängliga på webbadressen http://spraakbanken.gu.se/korp/ och sökbara med verktyget *Korp*.

”FÖR JAG HAR BÖRJAT SLARVA LITE MED DET”

Samtal på en pediatrisk diabetesmottagning

Cajsa Ottesjö
Filosofi, lingvistik och vetenskapsteori
Göteborgs universitet
cajsa.ottesjo@gu.se

Materialet för denna studie utgörs av 12 videoinspelade samtal med tonåringar på en pediatrisk diabetesmottagning som har transkriberats och analyserats med samtalsanalytisk metod.

Vi kommer att diskutera ett antal exempel på hur blodglukosvärdet HbA1c omtalas i samtalen mellan läkare/sköterska och de unga med diabetes typ-1. Detta värde intar en central plats i tonåringarnas reguljära besök på mottagningen.

En viktig del under ett sådant besök är läkarens samtal med tonåringen för att motivera hen att regelbundet och flera gånger dagligen mäta sina blodsockervärden, vilket är en förutsättning för att kunna dosera insulin på bästa sätt. Detta är i sin tur en förutsättning för att långtidsvärdet HbA1c ska ligga på den rekommenderade nivån.

I samtalen jämförs och värderas patientens nuvarande och tidigare blodglukosvärden både av patienten själv, av föräldern och av läkare/sköterska. Tonåringarna har i intervjuer också berättat hur de upplever att de blir bedömda utifrån detta värde (jfr Ohlsson 2012). På samma sätt värderas patientens dagliga behandling av diabetesen. Läkare och patient, emellanåt även föräldern, föreslår sedan förändringar i behandlingen som främst tonåringen kommer att ansvara för.

Studien har gjorts inom *Centrum för personcentrerad vård* (GPCC) i Göteborg, i projektet *Pediatric Diabetes: Communication, Decision Making, Ethics and Health* (Ericsson & Ottesjö, 2012).

Referenser

Ericsson, Stina och Cajsa Ottesjö (2012*): Att tilldela och motivera ansvar Exempel från läkarsamtal med unga inom personcentrerad diabetesvård*. I: Med språket som arbetsredskap. Sju studier av kommunikation i vården. Red. Landqvist, M, Karlsson, A-M och Rehnberg, H S. Text- och samtalsstudier från Södertörns högskola 1.

Ohlsson, Robert (2012): Samtal om utveckling eller utveckling genom samtal? Villkor för dialog i gymnasieskolans utvecklingssamtal. I: Dialogen som idé och praktik. Red. Englund, B och Sandström, B. Carlssons, Sthlm.

ORGANISATIONEN

Värd för Svenskans beskrivning 33 är Finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Humanistiska fakulteten, Helsingfors universitet. Närmare bestämt bär läroämnet nordiska språk ansvaret för arrangemangen.

ARRANGÖRSKOMMITTÉN

Professor Jan Lindström (ordförande)
Doktorand Jenny Sylvin (sekreterare)
Universitetslektor Anne Huhtala
Doktorand Sofie Henricson
Professor Pirjo Kukkonen
Professor Hanna Lehti-Eklund
Universitetslektor Camilla Lindholm
Professor Jan-Ola Östman

Konferenssekreterare är Jolanda Toivola.

FINSKA, FINSKUGRISKA OCH NORDISKA INSTITUTIONEN

Denna storinstitution blev till i samband med en organisationsreform vid Helsingfors universitet 2010 då humanistiska fakulteten fick en struktur med fyra institutioner. Institutionen är resultatet av en samgång mellan Institutionen för finska språket och litteraturen, Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur samt Finskugriska institutionen. På Finska, finskugriska och nordiska institutionen forskar och undervisar vi i finska och svenska, deras släktspråk och litteratur som skrivits på dessa språk. Som ett centrum för sådan forskning är institutionen den största och mest mångsidiga i Finland. Internationellt sett är institutionen ett betydande centrum för fennougristik och nordistik. När det gäller finska språket och finländsk litteratur är den världens största.
http://www.helsinki.fi/sup/institutionen/index.html

KONTAKTUPPGIFTER

Postadress: Finska, finskugriska och nordiska institutionen, Nordica, PB 24,
00014 Helsingfors universitet, Finland
Besöksadress: Forsthuset, Unionsgatan 40 (4 vån.)
Telefon: +358 (0)9 1911 (växel)
E-postadress: svebe-33@helsinki.fi
Webbplats: http://blogs.helsinki.fi/sve-be33/

HELSINGFORS UNIVERSITET

Helsingfors universitet är ett av världens bästa mångvetenskapliga forskningsuniversitet. Den högklassiga forskningen vid universitetet skapar ny kunskap, med vilken man utbildar mångsidiga experter för olika branscher och som utnyttjas i det samhälleliga beslutsfattandet och inom näringslivet.

Helsingfors universitet är ett internationellt vetenskapligt samfund med 40 000 studerande och anställda som verkar på fyra campus i Helsingfors och på 17 andra orter.

Helsingfors universitet, som grundades år 1640, vill i fortsättningen befästa sin ställning som ett av världens bästa mångvetenskapliga forskningsuniversitet och aktivt verka för mänsklighetens väl och för ett rättvist samhälle.

- **11 FAKULTETER**
- **CIRKA 300 LÄROÄMNEN ELLER UTBILDNINGSPROGRAM**
- **UNDERVISNING PÅ FINSKA, SVENSKA OCH ENGELSKA**
- **5 830 EXAMINA (2011), VARAV 440 DOKTOREXAMINA**
- **ÖVER 6000 VETENSKAPLIGA PUBLIKATIONER OM ÅRET**
- **8600 ARBETSTAGARE, AV VILKA 4820 FORSKARE OCH LÄRARE**

SPONSORER

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND r.f.

Svenska litteratursällskapet i Finland r.f. (SLS) är ett vetenskapligt samfund med uppgift att bevara, utveckla och förmedla det svenska kulturarvet i Finland. I SLS verksamhet ingår arkiv, bibliotek, bokutgivning, forskning, stipendie- och prisutdelning samt förmögenhetsförvaltning. SLS arkiv har en central ställning inom den privata arkivsektorn och betjänar både forskare och allmänhet. Arkiven upprätthåller omfattande databaser och digitaliserar kontinuerligt delar av sina samlingar. SLS arkiv är föregångare inom arkivpedagogiken i Finland.

SLS ger årligen ut 15-20 böcker med anknytning till den svenskspråkiga kulturen i Finland. Ämnesområdena omspänner historia, litteraturvetenskap, svenska språket, folkloristik, etnologi och samhällsvetenskaper.

SLS forskningsverksamhet har vuxit markant och SLS är numera en av de stora finansiärerna av humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning i Finland. Forskningen behandlar ämnen inom historia, litteraturvetenskap, samhällsvetenskaper, svenska språket och traditionsvetenskaper. SLS delar årligen ut pris för skönlitterär och vetenskaplig verksamhet. Det så kallade Tollanderska priset hör till de stora litterära prisen i Finland.

Den ekonomiska basen för SLS verksamhet utgörs i huvudsak av privata donerade medel. SLS är en av de stora förvaltarna av privata allmännyttiga medel i Finland. SLS äger och förvaltar Svenska kulturfonden.

SLS har omkring 100 anställda.

VETENSKAPLIGA SAMFUNDENS DELEGATION

Vetenskapliga samfundens delegation grundades 1899 som ett riksomfattande samarbetsorgan för Finlands vetenskapliga sällskap. Den avger utlåtanden och främjar frågor rörande den vetenskapliga forskningen genom initiativ och åtgärder, i synnerhet då det är i medelemssamfundens intresse. Delegationen strävar för sin del att vidareutveckla det vetenskapliga samarbetet och spridandet av vetenskaplig information.

Dessutom har anslag erhållits från **LETTERSTEDTSKA FÖRENINGEN**.

PERSONREGISTER

James A. Walker..... 11
Emilia Aldrin..... 7
Barbro Allardt Ljunggren..... 8
Paola Allegrini..... 9
Theres Bellander..... 116
Mona Blåsjö..... 110
Lars Borin 10, 57, 90
Sally Boyd..... 11
Ewa Bergh Nestlog..... 12
Gunilla Byrman..... 12
Linnéa Bäckström..... 57
Lotta Collin..... 13
Alva Dahl..... 14
Ewa Data-Bukowska..... 15
Rickard Domeij..... 17
Jessica Eriksson 18
Ullamaija Fiilin..... 19
Markus Forsberg..... 10, 57
Liselott Forsman..... 84
Ludvig Forsman..... 20
Mona Forsskåhl..... 76
Johan Franzon..... 21
Karin Friberg Heppin..... 102
Johan Gross..... 11
Camilla Grönvall..... 18
Anna Maria Gustafsson..... 22
Bodil Haagensen..... 23
Saara Haapamäki..... 24
Sandra Haavisto..... 25
Karin Hagren Idevall..... 111
Martin Hammarstedt..... 10
Ritva Hartama-Heinonen..... 26
Mikko Heikkilä..... 27
Karin Helgesson..... 28
Per Holmberg..... 29
Anne Huhtala..... 30
Martina Huhtamäki..... 118
Kenneth Hyltenstam..... 4
David Håkansson..... 31
Gisela Håkansson..... 32
Stina Hållsten..... 33
Charlotta af Hällström-Reijonen..... 34
Gunilla Jansson..... 35
Annelie Johansson..... 18
Lars-Erik Johansson..... 37
Jaana Jokinen..... 19
Mikael Kalm..... 38
Anna-Malin Karlsson..... 39, 112
Zea Kingelin-Orrenmaa 40
Marja Kivilehto..... 41
Jaana Kolu..... 42
Pirjo Kukkonen..... 43
Mikko Kuronen..... 45
Sarah Kvarnström..... 24
Katarina Kärnebro..... 46
Anu Laanemets..... 47
Hans Landqvist..... 48
Mats Landqvist..... 113
Jannika Lassus..... 49
Godelieve Laureys..... 50
Hanna Lehti-Eklund..... 51
Therese Leinonen..... 11
Lena Lind Palicki..... 52
Julia Prentice..... 57
Josefin Lindgren..... 53
Jan Lindström..... 54
Anne-Marie Londen 55
Manuela Lupsa..... 90
Benjamin Lyngfelt, ... 57
Malin Löfström..... 58
Jenny Magnusson..... 59
Anja Malmberg..... 60
Nina Martola..... 119
Enikö Marton..... 61
Ulla Melander Marttala..... 39
Christine Mertzlufft..... 62
Karin Milles..... 63
Karita Mård-Miettinen..... 70
Zoe Nikolaidou..... 114
Jenny Nilsson..... 54
Andreas Nord..... 64
Lieselott Nordman..... 65
Catrin Norrby..... 5, 32, 54
Mira Nyholm..... 66
Esbjörn Nyström..... 68
Eeva-Liisa Nyqvist..... 69
Cajsa Ottesjö..... 120
Åsa Palviainen..... 70
Grazyna Pietrzak-Porwisz..... 71
Nina Pilke..... 72
Viveca Rabb..... 73
Henrik Rahm..... 74
Gudrun Rawoens 75
Hanna Sofia Rehnberg..... 115
Carita Rosenberg-Wolff..... 76
Paula Rossi..... 77
Anne Routti..... 78
Johan Roxendal..... 10
Marie Rydenvald 79
Rudolf Rydstedt 57, 80
Tiina Räisä..... 81
Caroline Sandström..... 82

Karin Sheikhi…… 83
Beatrice Silén…… 51
Emma Sköldberg…… 57
Anna Slotte-Lüttge……..… 84
Irma Sorvali…… 85
Jennie Spetz…… 17
Marta Stasiak-Górna…… 86
Elzbieta Strzelecka…… 87
Eva Sundgren…… 88
Anders Stendahl…… …… 89
Gudrun Svensson…… 90
Jenny Sylvin…… 92
Pirjo Söderholm…… 93
Hanna Söderlund…… 94
Hedda Söderlundh……..…..…… 95
Marie Sörlin…… 95
Marika Tandefelt…… 6
Jannie Teinler…… 96
Sofia Tingsell…… 57
Eveliina Tolvanen…… 97
Outi Toropainen, Sinikka Lahtinen…… 98
Ann-Christin Torpsten…… .90
Marcus Uneson…… 99
Jonatan Uppström…… 57
Johanna Vaattovaara…… 19
Maria Vidberg…… 100
Kaarlo Voionmaa…… 101
Ewa Walatek…… 102
Anna Wallberg Gustafsson…… 103
Petra Weckman…… 40
Åsa Wengelin…… 104
Camilla Wide…… 54
Karolina Wirdenäs…… 116
Daniel Wojahn…… 105
Jenny Öqvist…… 106
Carin Östman…… 108